

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
_{Dist.}

507

Title: *hath angpta*
Sambhita

Value

प्रथमाष्टक संहिता (ऋग्वेद)

507

:	Prathamāṣṭaka	Title
:	of Rgveda.	Author
:	:	Editor
:	Saka 1713	Year, Vols.
:	:	Publisher
507 :	:	Remarks

सं. ५०७

५०७

॥ इति प्रथमाष्टकसंहिता प्रारंभः ॥ १ ॥
॥ कौण्डभट्टकलंकरस्येदं पुस्तकं ॥

॥ १ ॥

सं. प्र. १

७

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ हरिः ओम् ॥ ॥ अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं ॥
होतारं रत्नधातमं ॥ अग्निः पूर्वभिर्ऋषिभिरीड्यो नूतने रत्न ॥ स देवो एह वक्षति ॥
अग्निना रथिमभ्रवरोषिमेव दिवे दिवे ॥ यशसवीरवत्तम ॥ अग्नेयं यज्ञमध्वरं वि
श्वतः परिभूरसि ॥ स इह वेगं गति ॥ अग्निहोता कविकृतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः ॥ दि
वो देवेभिरागमत ॥ १ ॥ यदंगदाशुषे तमग्नेषां कुरिष्यसि ॥ तवेत्तस्य मंगिरः ॥
उपत्वाग्ने दिवे दिवे दोषा वस्तर्धिया वयं ॥ नमोऽस्मत् एतसि ॥ राजेतमध्वरा
णां गोपा मृतस्य ही दिवि ॥ वर्द्धमानं स्वदमे ॥ सनः पिते वसू नवेग्ने सपायनो
भव ॥ स च स्वानः स्वस्तये ॥ २ ॥ वायवाया हि दर्शते मे सोमा ॥ अरं कृताः ॥
तेषां पाहिः अधीह वं ॥ वायः शुक्लेभिर्जरे तेषां मणज रितारः ॥ सुतसोमाः ॥

॥ १ ॥

दुर्विदः ॥ वायो तव प्रचं चती धेना जिगाति दासुषो ॥ उरूची सोमपीतये ॥ इन्द्रवायूः इ
मे सुताः उपप्रयोभिरागतं ॥ इन्द्रो वा मुनीति हि ॥ वायुविन्द्रश्च चेतयः सुतानो वा
जिनीवस्त ॥ तावाया तमुपद्रवत् ॥ ३ ॥ वायुविन्द्रश्च सुन्वतः आयातमुपनिष्ठ
तं ॥ मध्वीथ्या धियानरा ॥ मित्रं हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसं ॥ धियं च तावी
साधंता ॥ ऋतेन मित्रावरुणा वृता रथा रतस्य श ॥ कर्तुं ब्रह्मं तमाश्रये ॥ क
वीनो मित्रावरुणा तु विजाताः उरुक्षया ॥ दक्षं दधाते अपसं ॥ ४ ॥ अश्विना
यज्वरी रिषोऽवत्याणीभुमस्पती ॥ पुरुभुजा च नस्यता ॥ अश्विना पुरुदंस
सानरा च वीरया धिया ॥ धिष्ण्या वनतंगिरः ॥ दस्रा युवाकवः सुताना स
त्या वक्तवर्हिषः ॥ आयातं रुद्रवर्तनी ॥ इन्द्राया हि चित्रमानो सुताः इमे लाय

सं-प्र-१

वः॥ अण्वीभिस्तनापूतासः॥ इन्द्रायाहिधियेषितोविप्रनृतः सुतावतः॥ उपत्र
साणिवाघतः॥ इन्द्रायाहितुतुजानः॥ उपब्रसाणिहरिवः॥ सुतेदधिष्वनश्व
नः॥ ५॥ ओमासश्ववर्षणीयतोविश्वेदेवासः॥ आगतः॥ दाश्वसोदाशुषः सु
ते॥ विश्वेदेवासोऽश्वपुत्रः सुतमागंतूर्णयः॥ उस्त्राऽइवस्वसराणि॥ वि
श्वेदेवासोऽश्वसिधुः एहिमायासोऽश्वद्रुहः॥ मेधंजुषंतवन्दयः॥ पावकानः
सरस्वतीवाजेभिर्वाजिनीवती॥ यत्तंनृधियावसुः॥ चोदयित्रीसूतानां
चेतंतीसुमतीनां॥ यत्तंदधेसरस्वती॥ मेहोऽअर्णः सरस्वतीप्रचेतयतिकेतु
ना॥ धियोविश्वविंजति॥ ६॥ ससुपुहंतुमृतयेसुदुधामिवगोदुहे॥
जुहूमसिद्यविद्यवि॥ उपनः सवनोर्गहिसोमस्यसोमपाः पिव॥ गोदाऽइ ॥ २॥

देवतोमदः॥ अथातेअंतमानांविद्यामसुमतीनां॥ मानेअतिरव्यभा
गहि॥ परेहिविद्यमस्तुतमिंद्रेष्टकाविपश्चिते॥ यस्तेसरिवक्यजा
वरं॥ उत्तुवंतुनोनिहोनिरप्यतश्चिदारत॥ दधानाइंद्रुद्रुवन्
॥ ७॥ उत्तनः सुभगाऽअरिर्वाचेयुर्दस्मल्लक्ष्यः॥ स्यामेहिंद्रु
शर्मणि॥ एमाशुमान्नाविभरयज्ञम्रियेन्ममादनं॥ पतयन्म
दयस्सरवं॥ अस्यपीत्वात्रातक्रतोघ्नोघ्नानाणामभवः॥ प्रावि
वाजेषुवाजिनं॥ तंत्वावाजेषुवाजिनंवाजयामः॥ शतक्रतो॥ धना
नामिद्रसातये॥ योरायो३ वनिर्महानुपारः॥ सुन्वतः सरवा॥

सं. प्र.

तस्माऽइंद्राय गायत ॥ ८ ॥ आलेतानिषीदते इमं निप्रगायत ॥
सखायः स्तोमवाहसः ॥ पुरुतमं पुरुणामीत्रानंवायिणां ॥ इन्द्र
सोमे सचासुते ॥ सद्यो नो योगा ॥ भुवत्सराये सपुरंध्या ॥ गम
द्वजे किरासनः ॥ यस्य सस्ते न वृण्वत हरी समत्सराचवः ॥ तस्माऽ
इंद्राय गायत ॥ सुतपान्सुता इमे शुचयो यंति वीतये ॥ सोमा
सोदध्या शिरः ॥ ९ ॥ तं सुतस्य पीतये सद्यो हृद्वा ॥ अजायथाः ॥
इंद्रजेष्वाय सुकृतो ॥ आत्वा विरात्वा नृक्सोमासऽइंद्रं गिर्वणः ॥
राते संतु प्रचेतसे ॥ त्वां स्तोमऽअवीरुधं त्वा मुक्था त्रातकृतो ॥
त्वां वंदे तु नो गिरः ॥ अक्षितो निःसनेदिमं वज्रमिंद्रः सहस्रि

॥ ३ ॥

३ य

णं ॥ यस्मिन्निश्वा निषेो स्या ॥ मानो मर्तो अभिद्रहन्त नूना मिंद्रं गिर्वणः ॥ इन्द्रानो
यवया वधं ॥ १० ॥ युंजंति ब्रध्नमरुषं चरंतं परितः स्तुषः ॥ रोचंते रोचना दिवि ॥
युंजंत्यस्य काम्या हरी विषक्षसारथे ॥ शोणाधुस्मन्वाहसा ॥ केतुं रुण्वन्
केतवे पशो मर्या अपे शसे ॥ समुषद्विरजायथाः ॥ आदहस्व धामनु पुनर्गम
त्वमेरिरे ॥ दधाना नो मय ज्ञियं ॥ वीरुचिदारु जलुभिर्गुहाचिदिद्रवक्लिभिः ॥
अविदुस्त्रिधा अनु ॥ ११ ॥ देवयंतो धामति मछा विदुस्सुगिरः ॥ महामनू
षतश्रुतं ॥ इंद्रेण सहिदक्षसे स जग्मानो अबिभ्युषा ॥ मंदसमानवर्चसा ॥ अ
नवग्रैरभिद्युभिर्मखैः सह स्वदच्येति ॥ गणैरिंद्रस्य काम्यैः ॥ अतः परिज्म

सं. प्र.

नागहिदिबोवरोचनादधि॥समस्मिन्नं जने गिरः॥इतो वा सातिमीमहे दिवो वा
पार्थिवादधि॥इंद्रमहो वारजसः॥१२॥इंद्रमिद्राथिनो बहदिंद्रमर्केभिरविणः॥
इंद्रवाणीरनूषत॥इंद्रइंद्रयोः सचासंमिश्र आवचोयुजा॥इंद्रावज्जीहिरण्य
यः॥इंद्रो दीर्घाय चक्षुः सचासूर्यरो हृदि वि॥विगोभिरदिमेरयत॥इंद्रवाजेषु य
नो वसहस्रप्रधनेषु च॥उग्रउग्राभिरूतिभिः॥इंद्रवयं महाधनइंद्रमर्भहवा
महे॥युजं वृत्रेषु वज्रिणः॥१३॥स नो वृषन्नमुंचरुः सचा दा वन्नपादधि॥अ
स्मभ्यमप्रतिश्रुतः॥तुं जेतुं जेयउत्तरेस्तो मा इंद्रस्य वज्रिणः॥न विधे अस्य
सुष्टुतिं॥वषा यूथे ववसगः रुष्टीरियत्यो जसा॥इशानो अ प्रतिश्रुतः॥य

३ एकश्चर्षणी नां वसूनामिरज्यति॥इंद्रः पंचक्षिती नो॥इंद्रो विश्वतस्य रिहवा महेजने
भ्यः॥अस्माकमस्तु केवलः॥१४॥इंद्रो नानासिंरयिंसजित्वानं सदा सह॥वर्षिष्ठमृतये
भर॥नियेन मुष्टि हृत्य या निवृत्रा हणधामहे॥लोता सोम्यर्वता॥इंद्रलोता सुः आ
वयं वज्रं घनाददीमहि॥जयेमसं युधिष्ठयः॥वयं शरभिरस्तभिरिद्रव्या युजा व
यं॥सा सह्याम एतन्यतः॥महां इंद्रः पुरश्चनु महित्यमस्तु वज्रिणे॥द्यौर्न प्रथिना
भ्यः॥१५॥स मोहे वायः आशतनरस्तोकस्य सन्नितौ॥विप्रा सो वाधिया ववः॥
यः कुक्षिः सोमपातमः समुद्र इव पिबते॥उवरापो न काकुदः॥एवा ह्यस्य स्रु
ता विरप्री गोमतीमही॥पृक्षा शारवान दाशुषे॥एवाहिते विभूतयः वृतयः इंद्रमा
वते॥सद्यश्चित्संति दाशुषे॥एवा ह्यस्य काम्यास्तोमः उक्थं च शंस्या॥इंद्राय सो

सं. प्र. १

मपीतये ॥ १६ ॥ इंद्रेहि मत्स्यं धसो विभ्वेभिः सोमपर्वभिः ॥ महाऽऽभिष्टिरो जसा ॥ एमे
नं सृजता सुते मंदिमिंद्राय मंदिने ॥ चक्रं विश्वानि चक्रये ॥ मत्स्वा सुशिप्रमंदिभिस्तो
मेभिर्विष्वचवर्षणे ॥ सवेषु सवनेषा ॥ असृग्रमिंद्रते गिरः प्रतित्वा मुदहा सत ॥ अ
जोषा वषभं पतिं ॥ संवोदय चित्रमवर्णाधऽइंद्र नरेण्यं ॥ असदिते विभु प्रभु ॥
॥ १७ ॥ अस्मात्सु तत्र चोदये इराये रभस्वतः ॥ तु विद्युमयशस्वतः ॥ संगोम
दिंद्रवाजवदस्मै एथुश्रवो बृहत् ॥ विश्वायुधे ह्यक्षिते ॥ अस्मेधे हि श्रवो बृहद्यु
मं सहस्रसातमं ॥ इंद्रतारथिनी रिषः ॥ वसोरिंद्रं वसुपतिं गीर्मिर्गणतऽक्र
मियं ॥ होमगंतारमृतये ॥ सुते सुतेन्यो कसे बृहद् बृहत् एदरिः ॥ इंद्राय श्रुष
मचति ॥ १८ ॥ गायंति त्वा गायत्रिणो चैत्यर्कमर्किणः ॥ ब्रह्माणस्वाशतक्रतऽ

॥ ५ ॥

उदुं शमिवये मिरे ॥ यत्सानोः सानुमारुहद्र्यस्यष्टकर्त्तुं ॥ तदिंद्रो
अर्थचेततियूथेन वृद्धिरेजति ॥ युस्वाहि के शिनाहरी वषणा
कस्य प्रा ॥ अथानऽइंद्र सोमपा गिरामुपश्रुतिचर ॥ एहिस्तो
मोऽऽभिस्वरा सिग्दणी ह्यारुव ॥ ब्रह्मचनो वसो सचंद्रयश्च
वर्धय ॥ उक्थमिंद्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिःषिधे ॥ शक्रायथा
सुतेषु णोरारणात्सरयेषु च ॥ तमित्सखित्व ईमहेतं रायेतं सु
वीर्ये ॥ सत्राक्रऽउत नः शक्रदिंद्रो वसुदयमानः ॥ १९ ॥ सुवि
दतं सुनिरजमिंद्रत्वादातमिदं शः ॥ गवामपव्रजवर्धकं

धराधोऽअद्रिवः॥ न हित्वारोहसीऽउभेऽऋधायमाणमिन्वतः॥ जे
 षःस्वर्वतीरपःसंगाऽअस्मप्यंधुनुहि॥ आश्रुत्कर्णश्रुधीहवंन
 चिद्विधिमैगिरः॥ इंदुस्तोममिमंममंलक्ष्मयुजिअदंतरं॥
 विप्रोहित्वावषंतमवाजेषुहवनश्रुतं॥ वषंतमस्यहमहअति
 सहस्त्रसांतमां॥ आतनऽइंदुकोशिकमंदसानःसुतपिव॥
 नव्यमायुःप्रस्ततिरुधीसहस्त्रसामृषि॥ परित्वागिर्वणो
 गिरऽदुमाभवंतुविश्वतः॥ वृद्धायुमनुवृद्धयोजुष्टाभवतुजु
 ष्यः॥ २०॥ इंदुविश्वऽअवीवृधन्समुद्रव्यवसंगिरः॥ रथी

॥ २० ॥

तमंरथीनांवाजानांससतिंपतिंगसरचेतऽइंदुवाजिनोमाभेम
 रावसस्यते॥ त्वामभिप्रणोनुमोजेतारमपराजितंगपूर्वइरि
 स्मरातयो न विदस्यत्युतयः॥ पद्विवाजस्यगोमतस्तोत्तयोमं
 दतेमघं॥ पुरांमिंदुर्वीकविरमितोजाऽअजायत॥ इंदुविश्व
 स्यकर्मणाधत्तावर्जिपुरुष्टतः॥ खंवलस्यगोमतोपावरदिवो
 बिलंगत्वादेवाऽअविक्रयप्रस्तज्यमानासऽअविषुः॥ तवा
 हंशररातिमिःप्रत्यायेसिंधुमावदन॥ उपातिष्ठतगिर्वणोवि
 दृष्टेत्तस्यकारवः॥ मायाभिःरिदुमायिनंलंश्रुष्टमवातिरुः॥
 विदुष्टतस्यमेधिरास्तेषांश्रवास्युत्तिरुऽइंदुमीशानुमोज

साभिस्तोमाऽअनृषतः सहस्रं यस्य रातयऽउतवासंति जयसीः॥
 ॥२१॥ अग्निं दत्तं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं॥ अस्य यज्ञस्य
 सुकृतं॥ अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्तं विन्नपतिं॥ हव्यवाह
 पुरुषि यं॥ अग्ने देवाऽइहा वह जज्ञानो वृक बहिये॥ असि ह
 तान् इष्टाः॥ तौऽउज्ञातो विबोधय यदग्ने या सि दृत्य॥ देवैरा
 सति बहिषि॥ एता हवन्ती दिवः प्रतिभूरिषतो दिह॥ अग्ने
 त्वं रक्षस्वि नः॥ अग्नि नोग्निः समिध्यते कविर्गृह्यति युवा॥ ह
 व्यवाह जुहास्यः॥ २२॥ कविमग्निमुपस्तुहि ससधमणि
 मध्वरे॥ देवममीव चातनं॥ यस्यामग्ने हविष्यति दूतं देव

॥७॥

सपूर्यति॥ तस्य स्म प्राविता भव॥ यो अग्निं देववीतये हविष्यं
 आविवा सति॥ तस्मै पावक म कथ॥ सनः पावक दो दिवो गे
 देवाऽइहा वह॥ उपयज्ञे हविश्च नः॥ स नस्तवान आभ
 रणाय त्रेण नवीय सा॥ रयिं वीरवती मिषं॥ अग्ने शुक्र
 ण शोचिषा विश्वाभिर्देव हूतिभिः॥ इमं स्तोमं जुषस्वनः॥
 ॥२३॥ सुसमिद्धो न आवह देवाऽअग्ने हविष्मते॥ होतः पाव
 क यक्षि च॥ मध्वं तं तन्नेन पाद्यं देवेषु नः कवे॥ अद्या
 हवन्ती वीतये न स शसमिह प्रियमसि न्यज्ञऽउपकुर्य॥ म

सं. प्र.
वी

प २

धुजिह्वं हविष्कृतं ॥ अग्ने सुखतमे रथे देवांश्चिंत्य आवह ॥ असिहोता मनीर्ह
तः ॥ स्तुणीत बर्हि रानुं घृतं पृष्ठं मनीषिणः ॥ यत्राम तस्य चक्षुर्गो ॥ विश्रय
तामता रथो दारो देर सश्वतः ॥ अद्यानू न च यष्टवः ॥ २४ ॥ नक्तो ॥ पासा सुपे
रासा स्मिन्यस्त उपद्रये ॥ इदं नो बर्हि रासदे ॥ तामुजिह्वा उपये होतारो देव्या क
कवी ॥ यज्ञं नो यक्षतामिमं ॥ इका सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयो भुवः ॥ बर्हिः
सीदं त्वस्त्रिधः ॥ इह त्वष्टार मयियं वि ॥ श्वरूपमुपद्रये ॥ अस्माकं सक्तु के
बलः ॥ अवस्र जावेन स्पते देव देव्यो हविः ॥ प्रदातुरसुचेतनं ॥ स्वाहाय
ज्ञं छणोतने द्रायय ज्वनो गृहे ॥ तत्र देवा उपद्रये ॥ २५ ॥ ऐभिरग्ने दुवोगि

रो विश्वेभिः सोमपीतये ॥ देवेभिर्यो हियसि च ॥ आत्वा कण्वा अहवत गणं तिवि
प्रतेधियः ॥ देवेभिरग्न आगहि ॥ इद्र वायु बृहस्पति मित्राग्निं पूषणं भगं ॥ आदि
त्या आरुतं गणं ॥ प्रयोभियं त इन्द्रो मत्सरा मादयिष्यवः ॥ द्रप्ता मध्वं श्वमुषदः ॥
इच्छते त्वामवस्यवः कण्वा सोरुक्त बर्हिषः ॥ हविषं तो अरं कृतः ॥ घृतं पृष्ठामनो
युजो ये त्वा वहति वद्रयः ॥ आ देवा सोमपीतये ॥ २६ ॥ तान्यजत्रां क्रता रथो
न पत्नी वतस्त्रिधः ॥ मध्वः सुजिह्वा पायय ॥ ये यजत्राय ईज्या स्ते ते पिबंतु जि
ह्वया ॥ मधोरग्ने य ईद्रुति ॥ आ की सूर्यस्य रोचना द्विश्वा देवा उषर्बुधः ॥ वि
श्रोते हवक्षति ॥ विश्वेभिः सोम्यमध्वन इद्रं वायुना ॥ पिबामि तस्य धामभिः ॥

प

सं. प्र. १

त्वं होतामनुर्हितो मे यज्ञेषु सीदसि ॥ सेमं नो अध्वरं यज ॥ युश्वाय रुषीरथे हरितो
देवरोहितः ॥ ताभिर्देवा इहा वह ॥ २७ ॥ इन्द्र सोमं पिब क्रतुना त्वा विशंति देवः ॥ म
त्सरा सस्तदो वसः ॥ मरुते पिब तं क्रतुना पोत्रा संये पुनीतम् ॥ यूयं हिष्ठा सुदा
नवः ॥ अभियज्ञं गणीहि नो ग्रावो नष्टः पिब क्रतुना ॥
त्वं हिरन्तधा असि ॥ अग्रे देवा इहा वह सादया योनिषु त्रिषु ॥ परिभूष पिब क्र
तुना ॥ ब्राह्मणा दिन्द्रा धसः पिबा सोमं मत्तं रनु ॥ तवेदिसंख्यमस्तुते ॥ युवद
क्षं धत्त व्रतमिना वरुणद्वयं ॥ क्रतुना यज्ञमाश्रये ॥ २८ ॥ इविणो दा इवि
ण सोमो ग्रहस्तो सो अध्वर ॥ यज्ञेषु देवमीलते ॥ इविणो दा दरा तु नो वसति

यानि शृण्वरे ॥ देवेषु तावनामहे ॥ इविणो दाः पिपीषति जुहोत प्रवतिष्ठत ॥ ने
ष्टादतुभिरिष्यत ॥ यत्ना तुरीयं तुभिर्देविणो दायजामहे ॥ अधस्मानो द
दिर्भव ॥ अश्विना पिब तं मधुदीर्घाग्नीशुचिव्रता ॥ क्रतुना यज्ञवाहसा ॥ गा
हं पत्येन संख्यः क्रतुना यज्ञनीरसि ॥ देवा देवयते यज ॥ २९ ॥ आत्वा वहंतु
र्यो वषणं सोमपीतये ॥ इन्द्रास्त रचक्षसः ॥ इमा धाना द्युतस्तु वोहरा
इहोपवक्षतः ॥ इन्द्रं सुवतम रथे ॥ इन्द्रं प्रातर्हवामह ॥ इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ॥
इन्द्रं सोमं स्पृषीतये ॥ उपनः सुतमागहि हरिभिरिन्द्रं के शिभिः ॥ सुत
हिरा हवामहे ॥ सेमं नः स्तोममागत्थुपेदं सवनं सुतं ॥ गोरो नतुषितः
पिव ॥ ३० ॥ इमे सोमा स इन्द्रवः सुतो सोऽध्वरि बहिर्वि ॥ तोऽइन्द्रस

सं. प्र. १

हसेषिवा॥ अयं ते स्तोमोऽअग्नि यो हृदि स्पृगस्तु रांतमः॥ अथा सोमं सुतं पि
ब॥ विश्वमिह सवनं सुतमिंद्रो मदाय गच्छति॥ वज्रहा सोमपीतये॥ सेमं नः
काममा एण गोभिरश्वैः शतक्रतो॥ स्तवामत्वा स्वाध्यः॥ ३१॥ इंद्रावरु
णयोरहं सन्नाजोरवऽआ वणे॥ तानो मळातऽईद्वे॥ गंतो राहिस्था
वसेहवं विप्रस्युमावतः॥ धृतरिष्वर्षणीनां॥ अनुकामं तर्पयेथा मिंद्रा
वरुणायऽआ॥ तावां नेदिषमीमहे॥ युवाकुहि राचीनां युवाकुसुम
तीनां॥ भूयामवाजदावां॥ इंद्रः सहस्रदावां वरुणः शंस्यानां॥ क
र्तुर्भवत्युक्थ्यः॥ ३२॥ तयो रिदवसावयं सनेमनि चधीमहि॥ स्यादुत

१०

प्ररेचनं॥ इंद्रावरुणवामहं हुवे चित्राय राधसे॥ अस्मात्सु जिग्युषस्व
तं॥ इंद्रावरुण ननु वां सिषा संतीषुधीषा॥ अस्मभ्यं शर्मय छतं॥ प्र
वामश्चोतु सुष्टुतिरिंद्रावरुणयां हुवे॥ मामधाते सधस्तुतिं॥ ३३॥ सो
मानं स्वरणं कण्ठि ब्रह्मणस्पते॥ कक्षीवतं यऽश्रौक्षिजः॥ योरेवान्यो
ऽअमीव हाव सुविस्तुष्टि वर्धनः॥ सनः सिषक्तु यस्तुरः॥ मानः शंसो
ऽअरुषो धृतिः प्रणश्नत्यस्य॥ रक्षाणो ब्रह्मणस्पते॥ सघावीरो
न रिष्यति यमिंद्रो ब्रह्मणस्पतिः॥ सोमो हिनोति मर्त्यं॥ त्वं तं ब्रह्मण
स्पते सोमः इंद्रश्च मर्त्यं॥ दक्षिणाया त्वं हसः॥ ३४॥ सदसस्पतिमदु

संज. १

तं प्रियमिंद्रस्य काम्यं ॥ सनिं मे धामया सिषं ॥ यस्माद्वतेन सिध्यति यज्ञो विप
श्वितश्चन ॥ स धीनां योगमिन्वति ॥ आदभोति हविष्कृतिं प्रांचरुणोत्यध
रं ॥ होत्रादिवेषु गच्छति ॥ नराणां संसुष्टममपश्यं स प्रथस्तमे ॥ दिवोनस
क्षमरवसं ॥ ३५ ॥ प्रतित्यं चारुमध्वरं गोपीथाय प्रहूयसे ॥ मरुद्भिरग्नः आ
गहि ॥ न हि देवानमर्त्यो महस्तव क्रतुं परः ॥ मरु ० ॥ ये महोरजसो विदु
र्विश्वे देवासोऽअद्रुहः ॥ मरु ० ॥ यऽउग्राऽअर्कमानुचुरनाधरासऽओ
जसा ॥ मरु ० ॥ येषु भ्राघोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशा दसः ॥ मरु ० ॥ ३६ ॥
येनाकस्याधिरोचने दिवि देवासऽआसते ॥ मरु ० ॥ यऽईश्वर्यंति य

११

र्वतान्तिरः समुद्रमर्णवं ॥ मरु ० ॥ आयेतन्वंतिरुश्मिभिस्तिरः समुद्रमोज
सा ॥ मरु ० ॥ अभित्वा पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु ॥ मरुद्भिरग्नः आग
हि ॥ ३७ ॥ इति प्रथमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ॥ ॥ हरिः ओम् ॥ अयं देवाय
जन्मने स्तोमो विप्रेभिरासया ॥ अकारिरलधातमः ॥ यद्द्राव्यवचो
युजातत क्षुर्मनसा हरि ॥ शमीभिर्यज्ञमात्रात ॥ तद्धोना सत्याभ्यां परि
ज्मानं सुरवं रथं ॥ तक्षन्धेनुं सबर्दुषां ॥ युवानापितरा पुनः सत्यमंत्रा
ऽऽजृयवः ॥ क्रुभवो विष्ट्य क्रतु ॥ संवोमदासोऽअग्नते देवाच मरु
तता ॥ आदित्येभिश्च राजभिः ॥ १ ॥ ॥ इत्येवमस्येन वंत्तु देवस्य नि

सं. प्र. १

स

कृतं॥ अकर्तृचतुरः पुनः॥ तेनो रक्षानि धत्तन त्रिरासाप्ता नि सुन्वते॥ एक
मेकं सुशस्त्रिभिः॥ आधारयंतु बन्धुयो भजंत सुहृत्सया॥ भागं देवेषु यास्य
यं॥ २॥ इहें दग्नीऽ उपद्रुयेत यो हि स्तोममुश्मसि॥ ता सोमं सोमपातमा
॥ ता यज्ञेषु प्रसीते दग्नीशु भतानरे॥ ता गा यज्ञेषु गायत॥ तामित्रस्य प्र
रास्तयऽ इंदग्नीता हवामहे॥ सोमपा सोमपीतये॥ उग्रा संता हवामहे
उपेदं सवनं सुतं॥ इंदग्नीऽ एह गच्छतां॥ तामहं ता सदस्पतीऽ इंदग्नी
रक्षऽ उज्जतं॥ अप्रजाः संवृत्रिणः॥ तेन सत्येन जागृतमधि प्रचेतुने
पदे॥ इंदग्नी शर्मय चतं॥ ३॥ प्रातर्युजा विबोधया श्विना वेह गच्छतां॥

१२

अस्य सोमस्य पीतये॥ या सुरथारथी तमो भा देवा दि विष्टाः॥
अश्विना ता हवामहे॥ या वां कशा मधुमत्यश्विना सुन्वता वती॥ त
या यज्ञमिमिक्षतं॥ न हि वामस्ति दूरके यत्र रथे न गच्छथः॥ अ
श्विना सोमिना गृहं॥ हिरण्यपाणि मृतये सवितारमुपद्रुये॥
सचेत्ता देवता पदं॥ ४॥ अपानपातमुबसे सवितारमुपस्तुहि॥
तस्य वृत्तान्युश्मसि॥ विशक्ता रं हवामहे वसो श्वित्रस्य राधसः॥
सवितारं न चक्षसं॥ सखा यऽ आनिषीदत सविता स्तोम्यानु
नः॥ दाता राधांसि शुं भति॥ अग्ने पत्नी रिहा वह देवानामुश

सं. प्र. १

तीरुप॥ त्वष्टां सोमपीतये॥ आग्राऽ अग्र उ हवसे होत्रो यविष्ठभा
भारती॥ वरूत्री विषणो वह॥ ५॥ अभिनो देवी रवसा महः शर्म
णानृपत्नीः॥ अष्टि नपत्राः सचंतां॥ इह द्राणी मुपकृय वरुणानी
खस्तये॥ अग्रां सोमपीतये॥ मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मि
मिक्षतां॥ पिष्टता नो भरी मक्षिः॥ तयो रिद्ध तव स यो विप्रारिहं
ति धीतिभिः॥ गंधर्वस्य ध्रुवे पदे॥ स्योना पृथिवि विप्रवानक्ष
रान्निवेशनी॥ यछानः शर्म सुप्रथः॥ ६॥ अतो देवा अवंतु नो
पतो विष्णुर्विचक्रमे॥ पृथि० व्याः सप्त धामक्षिः॥ इदं विष्णुर्वि

॥१३॥

वक्रमे त्रेधा निदधे पदे॥ सम० हूमस्य पांसुरे॥ त्रीणि पदा विचक्र
मे विष्णुर्गोपाऽ अदाभ्यः॥ अतो धर्माणि धारयन्॥ विष्णोः कर्माणि
पश्यते यतो व्रतानि पश्यते॥ इन्द्रस्य युज्यः सखा॥ तदिष्टोऽपर
मं पदं सदा पश्यति सुरयः॥ दिवी वचक्षरा ततं॥ तदिष्टोऽविष्णु
न्यवो जायवांसः समिधते॥ विष्णो र्यसुरमं पदे॥ ७॥ त्री वाः सो
मा सु आगत्या शीर्वतः सुता इमे॥ वायो ताम्रस्थिता मिव॥ उभा दे
वा दिविष्ठ शो द्रवा य ह वा मह॥ अस्य सोमस्य पीतये॥ इन्द्रो
यमनो जुवा विप्रा हवत उतये॥ सह स्वाक्षा धियस्यती॥ मि

स.प्र.

त्रं वयं ह वा महे वरुणं सोमपीतये ॥ जज्ञाना पूत दक्षसा ॥ क्रतेन
यावतो वधा देतस्य ज्योतिषस्य ती ॥ तामित्रावरुणा रुवे ॥ ॥ वरु
णः प्राविता सुवन्मित्रो विश्वामि रूतिमि ॥ करतानः सुराधस्तः ॥
मरुचं तं वामह ॥ इन्द्रमा सोमपीतये ॥ सज्जगणेन तं पतु ॥ इन्द्र
ज्येष्ठामरु इन्द्रा देवास्तः पूषरातयः ॥ विश्वमममक्रता हवंगहत
वृत्रं सुदानव ॥ इन्द्रा सहसा युजा ॥ माना दुः रास ॥ इन्द्रात ॥ वि
श्वान्देवान् वामह मरुतः सोमपीतये ॥ उग्रा हि एभिमात
रः ॥ ॥ जयतामिव तन्मलुर्मरुतामिति ॥ धृष्टुया ॥ यक्षुमं

११४१

यायनानरः ॥ हस्कारा हि द्युतस्य र्यतो जाताः ॥ अवंतुनः ॥ मरुतो म
रुचं तुनः ॥ आपूषा चित्रको हषमाष्टण धरुणं दिवः ॥ आजानुष्टय
थापमं ॥ पूषारजानमाष्टणिरपगुहं गुहाहितं ॥ अविंदश्चित्रव
हषं ॥ उत्तो स मद्यमिंदुमिः षष्पुक्तो ॥ अनुसेषिधत्तः ॥ गोभिर्य
वे न चर्कषत् ॥ १०० ॥ अ वया यं त्यध्वमिजमिया ॥ अध्वरीयतां ॥
एचतीर्मधुना पयः ॥ अमर्या ॥ उपसूर्यया भिवा सूर्यः ॥ सह ॥ ता
नो हन्वं त्वध्वरः ॥ अपो देवीरुप द्युयत्र गावः पिबंति नः ॥ सिं
धुष्यः कर्त्तुं हि विः ॥ अश्वं तरमृतमश्वमुषजमुपा मुत प्ररास्त
ये ॥ देवा भवते वाजिनः ॥ अश्वमे सोमो अब्रवीदंतर्विश्वानि

स. प्र.

द्या

पेषजा॥ अग्निं च विश्वं शं सुवभापश्च विश्वमेषजी॥ ११॥ आपः पृ
थ्वीति मे षजैवरुथतन्वे ३ मेम॥ ज्योक्नुस्त्येदृशो॥ इदमापः प्रवह
तय किंचदुदितं मेयि॥ यद्येदाह मभिदुशहयदानोपऽउत्तान्तं मे
अपोऽउद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि॥ पयस्वानयुऽआग
हितं मासं सृजवर्चसा॥ समग्निवर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा॥
विद्युर्मेऽस्य देवाऽइन्द्रो वै त्सरुऽकृषिभिः॥ १२॥ कस्य नूनं क
तमस्यामृतानां मनामहे चारुदेवस्य नाम॥ को नो मृत्याऽअदि
तय पुनर्दीपितं रं च दृशेयं मातरं च॥ अग्नेर्वयं प्रथमस्याम
तानां मनामहे चारुदेवस्य नाम॥ स नो मृत्याऽअदितये पुन

११५३

दीपितं रं च दृशेयं मातरं च॥ अमिता देवसवितरीशानं वार्था
णां॥ सदा वन्मगमीमहे॥ यश्चिद्वितऽइत्याभगः शशमानः
पुरा निदः॥ अद्वेषो हस्तयोर्दधे॥ भगवत्तस्य ते वयमुदशे म
तवावसा॥ मूर्ध्नी न राय आरभे॥ १३॥ न हिते क्षुत्रं न सह न स
न्युवयं श्वनामीपुतयंत आपुः॥ नेमाऽआपो अतिमिषं चरती
ने ये वा तस्य प्रमिनं त्यश्व॥ अबुध्नो राजा वरुणो वनस्योर्ध्वं स्त
पंददते पूतदक्षः॥ नीचीनां स्वरुपरिबुध्नः॥ एषा मृस्म अंतर्नि
हिताः केतवस्युः॥ उरंहिराजा वरुणश्चकार सूर्यो यपथा मन्वे

सं. प्र.

तुवाउ॥ अपदेपादाप्रतिधातवे कुरुतापवक्ताहृदयाविधमि
त॥ शतंतेराजभिषजः सुहस्रमुवर्गभीरासुमतिष्टे अस्त॥ बाध
स्वदुरे निर्मतिपराचैः वृत्तं चिदेनः प्रमुमुग्यस्मत्॥ अमीयत्र
क्षानिहितासउच्चा न कुंददृष्टं कुहचिद्विद्वेषुः॥ अदब्धानि
वरुणस्य व्रतानि विचाकरी॥ अदमानं कमेति॥ १४॥ तत्त्वा
यामिब्रह्मणा वंदमानस्तदाशासो यजमानो हविर्भिः॥ अह
कमानो वरुणे हवो ध्युरुशंसमानः आयुः प्रमोषीः॥ तदिन्न
कुंतद्विवा म ह्यमाहुः स्तदयं केतो हृदः आविचष्टे॥ शुनः श

॥१६॥

योयमकं कृशीतः सो अस्मान्ना जावरुणो मुमोक्तु॥ शुनः शोपो
ह्यकं कृशीतः स्त्रिषादित्यं दुपदेषु बद्धः॥ अवैने राजा वरुणः सस
ज्यादिदाः अदब्धो विमुमो कृपाशान्॥ अवतहे को वरुण नमो
भिरवैयज्ञे किरीमहे हविर्भिः॥ क्षयन् समभ्यमसुरप्रचेता राज
नेनां सिमिश्रथः व्रतानि॥ उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं
विमध्यमं श्रथाय॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसो अदि
तयेस्याम॥ १५॥ यच्चिद्विद्विशा यथा प्रदेव वरुणव्रतं॥ मि
नीमसिद्यविद्यवि॥ मानो वधा य हलवै जिहो कानस्यरीरधः॥

सं. प्र.

माहणानस्य मन्थवे ॥ विमलीकायते मनोरथीरश्च न संहिते ॥
गीर्त्तिर्वैरुणसीमहि ॥ पराहिमे विमन्थवः पतति वस्य इष्टये ॥ वयो
नवसुतीरुप ॥ कदाक्षत्रश्रियुनरमावरुणकरामहे ॥ मलीकायो
रुचक्षसं ॥ १६ ॥ तदिसमानमाशाते वेनंता न प्रयुञ्जतः ॥ धृतव्र
तायदाशुवे ॥ वेदायोवीनापदमंतरिक्षेण पततां ॥ वेदनावः समु
द्रियः ॥ वेदमासोधतव्रतो द्वादशप्रजावतः ॥ वेदाय उपजायते ॥
वेदवातस्य वर्तनिपुरोक्तं प्रस्यहृतः ॥ वेदायेऽध्यासते ॥ नि
षसादधतव्रतो वरुणः पस्यास्वा ॥ साम्राज्याय सुकृतुः ॥ १७ ॥

॥१७॥

अतो विश्वान्यद्रुताचिकित्वाऽक्षिपश्यति ॥ हुतानि याचकत्वा ॥ स नो
विश्वाह सुकृतुरादित्यः सुपथाकरतः ॥ प्रणऽआयंषितारिषतः ॥ विश्व
द्रापि हिरण्यं वरुणावस्तनिर्जितं ॥ परिस्यशो निषेदिरे ॥ नयंदिषं
तिदिष्वो न द्रुक्काणो जनानां ॥ न देवमक्षिमातयः ॥ उत्तयोमानुषे
वायशश्चक्रे असाम्या ॥ अस्माकमुदरेष्वा ॥ १८ ॥ परामेयं तिधीत
योगावो न गव्यतीरनु ॥ इच्छतीरुचक्षसं ॥ संनुवोचावहै पुनर्य
तो मे मध्वाभृतं ॥ होतवक्षदसे प्रिये ॥ दर्शनु विश्वदर्शतं दर्शरथ
मधि क्षामि ॥ एताजुषतमे गिरः ॥ इमे मे वरुणश्रद्धीहवमद्याच

सं प्र-

मृळय॥ त्वामवस्यराचके॥ त्वं विश्वस्य मे धिरदिवश्च मश्च राज
सि॥ सवामनिप्रतिश्रुधि॥ उदुत्तमं मुमुग्धि नो विपाशं मध्यमं
चत॥ अवाधमानिजीवसे॥ १९॥ वसिष्ठाहिमियेध्यवस्त्रान्यजा
पते॥ सेमं नो अध्वरं यज॥ नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठमन्म
सिः॥ अग्ने दिवित्पता वचः॥ आहिष्वास्व न वे पिता पिर्यजत्प्रापये॥
सखा सख्ये वरेण्यः॥ आ नो बृहत् रिशादसो बरुणो मित्रो अर्यमा॥
सीदंतु मनुष्ये यथा॥ पूर्य्य होतृस्य नो मंदस्व सख्यस्य च॥ इमा
उषुश्रुधी गिरः॥ २०॥ यच्चिद्धि शश्च तात नादेवं देवं यजामहे॥

१८॥

त्वेऽद्भुते रुविः॥ प्रियो नोऽस्तु विश्वतिर्होता मंदो वरेण्यः॥ प्रियास्वग्नयो वयं॥
स्वग्नयो हि वार्ये देवा सो दधिरे वनः॥ स्वग्नयो मनामहे॥ अथानऽउभयेषाम
मृतमर्त्यानां॥ मिथः संतु प्रशस्तयः॥ विश्वेभिरग्नेऽग्निभिरिमं युजामि दे
वचः॥ चनोधाः सहसो य हो॥ २१॥ अश्वं नत्वा वारवंतं वंद्याऽग्निं नमो
भिः॥ सुम्राजंतमध्वराणां॥ सघानः सूनुः शवसा एधुप्रगामा सुश्रवः॥ मीमां
स॥ अस्माकं बभूव्यात्॥ स नो दूराश्वासाश्च निमर्त्या दद्यायोः॥ पाहि सदमिदि
श्वायुः॥ इमं मृषुत्वमस्माकं सनिगायत्रं न योसं॥ अग्ने देवेषु प्रवोचः॥ ओ
नो भज परमेष्वावाजेषु मध्यमेषु॥ शिक्ता वस्त्राऽअंतमस्य॥ २२॥ विभक्ता
सि चित्रमानो सिंधो रूर्माऽउषाकः॥ आ॥ सुद्योदाभुवेक्षरसि॥ यमग्ने ए

संज्ञ

सुमर्त्यमनावाजेषु यं तु नाः॥ सयं ता राश्वती रिषः॥ नकिरस्य सहस्य पर्येता कय
स्यचित्॥ वाजोऽस्ति श्रवाय्यः॥ सवाजं विश्वं चर्षणि रवद्विरस्तुतरुता॥ वि
प्रेभिरस्तु सानिता॥ जरा बोधुत द्विविद्वि विरो विरो यज्ञियाय॥ स्तोमं रुद्राय दृशी
कं॥ २३॥ सनो मुहांऽनिमानो धूमकेतुः पुरुश्वंदः॥ धियेवाजा यद्विचतु॥ सरे
वांऽद्वविश्वपतिर्देव्यः केतुः श्रणो तुनः॥ उक्थेरग्निर्हृद्रानुः॥ नमो मुह्यो
नमोऽमर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नमोऽग्निनेभ्यः॥ यजाम देवान्यदिशं क्रवा
समाज्याय सः शंसमावृक्षि देवाः॥ २४॥ यत्र या नाप्युबुधऽर्जुर्भवेति सोत
वा॥ उतुरवलसुताना मवे द्विजलुलः॥ यत्र द्वा विवर्जय नापिषवण्या कृता॥
उतू॥ यत्र नार्धपच्यवमुपच्यवं च शिक्षते॥ उतू॥ यत्र मंथां विवर्धते रश्मी

॥११॥

यमित वा इव॥ उतू॥ यच्चिद्धि त्वं गृहे गृहे उतू खल कयुज्यसे॥ इह
धुमत्तमं वदजयतामिव दुदुभिः॥ २५॥ उत स्मते वनस्पते वातो विवाय
गुमित॥ अथो इंद्राय पातवे सुनु सोमं मुलूखल॥ आय जीवा जसात
माता ह्यु॥ आ विजर्हतः॥ हरीऽइवां धांसि वप्सता॥ तानो अद्य वनस्पती
ऋचा वृषे सिः सोत सिः॥ इंद्राय मधुमत्सुतं॥ उच्छिष्टं च म्वोर्भर सो
मं पवित्रः आसृज॥ निधेहि गो रधि त्वचि॥ २६॥ यच्चिद्धि सस्य सोम
पा अनाराऽस्ताऽइव स्मसि॥ आतूनऽइद्र शंसय गोष्वंशु भि
षु सहस्रेषु तु वी मघा॥ शिषिन्वा जानां पतेश्च वस्तवदंसना॥ आतू॥

सं. प्र. २

निष्प्रापयामि शुशौढे सुस्ताम बुध्यमाने ॥ आत् ॥ सुसंतुल्या अरातयो
बोधंतु श्रृंखरातये ॥ आत् ॥ समिंद्रगर्दभं मण्डवतं पापयामुया ॥
आत् ॥ पतातिकुंडुणा च्यादुरं वातो वना ॥ दधि ॥ आत् ॥ सर्वपरि
शोभं जहि जंभया वक्रदाश्व ॥ आत् ॥ २७ ॥ आवड्डं क्रिवियथा
राजयंतः शतक्रतुं ॥ महिष्ठं सिचुः इंदुभिः ॥ शतं वायः शुचीनां सुह
सं वा समाशिरां ॥ एदु निमनरीयते ॥ संयन्मदाय शुक्तिण एनाह
स्योदरे ॥ समुद्रो नम्य चोदधो अयमुत्ते समतसि कपोत इव गर्व
धि ॥ वचस्तच्चिन्नः ओहसे ॥ स्तोत्रं राधानां पतेति विहीरो वीरयस्यते ॥

॥ २७ ॥

विभ्रतिरस्तु सुनता ॥ २८ ॥ ऊर्ध्वं स्तिष्ठानः ऊतये स्मिन्वाजे शतक्रतो ॥
समुन्ये पुत्रवावहे ॥ योगे योगे तव स्तरं वाजे वाजे हवामहे ॥ सखाय इ
द्रमृतये ॥ आघागमद्यदि श्रवसहस्रिणी निरुतिभिः ॥ वाजे निरु
पनो हवं ॥ अनुप्रत्नस्योक् सोहु वेतु विप्रतिनरं ॥ यंतं पूर्वपिता हुवे ॥
तं स्वावयं विश्ववारा शास्त्रहे पुरुहूत ॥ सखे वसो जरितभ्यः ॥ २९ ॥
अस्माकं शिषिणीनां सोमपाः सोमपात्रां ॥ सखे वज्रं सखीनां ॥ तथा
तदस्तु सोमपाः सखे वज्रं तथा रणु ॥ यथा त उश्मसीत्ये ॥ रेवती
नेः सधुमादुड्डं संतुवु विवाजाः ॥ क्षुमंतो याभिर्मदेम ॥ आघृत्वा वा

सं. प्र

ह्यनाप्तः स्तोत्रं यो धृष्ट विद्यानः ॥ ऋणो रक्षन् च त्रयोः ॥ आयद्दुवः
शतं कृतं वा कामं जरितुं ना ॥ ऋणो रक्षन् शचीभिः ॥ ३० ॥ शश्वदिद्रुः
पो पुथदिद्रिगायना नंददिः शाश्वसद्धिर्धनानि ॥ सनो हिरण्यरु
थंदसनावां सनः सनितासनये सनो दातु ॥ आश्विनावश्वावसेषा
पातं शवीरया ॥ गोमदस्त्रा हिरण्यवत ॥ सुमानयोजनो हि वां रथो द
स्त्रावमर्त्यः ॥ समुद्रे अश्विने यते ॥ न्यध्वस्य मूर्धनि चक्रं रथस्य
येमथुः ॥ परिद्यामन्यदीयते ॥ कस्त उपः कथत्रिये भुजे मर्तो अ
मर्त्ये ॥ कन्ने क्षसे विभाव रि ॥ वयं हिते अमन्मह्यो तादापराकात् ॥

॥२१॥

अश्वेन चित्रे अरुषि ॥ त्वं त्ये क्तिरा गहिवा जे निर्दुहित दिवः ॥ अस्म
रयिनिधारय ॥ ३१ ॥ त्वमग्रे प्रथमो अंगिरा ऋषिर्देवो देवानां मभ
वः शिवः सखा ॥ तव व्रते कुवयो विष्णुना पसा जायते मरुतो भ्राजद
ष्टयः ॥ त्वमग्रे प्रथमो अंगिरस्तमः कुविर्देवानां परिभूषसि व्रते ॥
विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मे धियो हि माता शयुः कतिधा चिदायवे ॥
त्वमग्रे प्रथमो मातरि श्वन आविर्भव सुकृत्या विवस्वते ॥ अरुजे
तां रोदसी होतव्यं सद्यो भरीरमयजो महो वसो ॥ त्वमग्रे मनवेद्या
मवाशयः पुरुरवसे सुवते सुवत्तरः ॥ श्वानेण यसि त्रो मुच्यसे प

स-प्र

यां त्वा पर्वमन युन्ता परंपुनः॥ त्वमग्ने रषभः पुष्टि वर्धन उद्यत सुचेभ
वसि श्रुवाय्यः॥ यः आहुतिं परिवेदावषट्कति मेकायुर गेविश आ
विवाससि॥ २२॥ त्वमग्ने हस्तिनवर्त्तति नरं सक्मन्मि पर्विविद्वथे वि
वर्षणे॥ यः शूरसाता परितक्म्ये धने दक्षे सि श्रिस्म मत्ताहं सिभ
यसः॥ त्वं तमग्ने अमृतत्वं उत्तमे म तै दधा सि श्रवसे दिवे दिवे॥
यस्ता तृणाण उभयायुज न्नमने मयः तृणो विप्रय आ च स्मरये॥
त्वन्नोऽग्ने स नये धनानां यशसं कारुं हृणुहि स्तवानः॥ २३॥ अध्या
मु कर्मा पसानवेन देवै र्घा वा एथि वी प्रावतन्नः॥ त्वं नो अग्ने पित्रो

२२

रुपस्तु आ देवो देवेष्व नवद्य जागृ विः॥ तन्नूतु ह्येधि प्रमति श्रका
रवे त्वं कल्याण वसु विश्व मोपिषे॥ त्वमग्ने प्रमति स्त्रयिता सिनस्त्रं
वयस्त्र तव जा मयो वयं॥ सं त्वा रायः शतिनः सं सहस्रिणः सुवीर्यं
ति व्रत पा मदाभ्य॥ २४॥ त्वमग्ने प्रथम मायु मायवे देवा अरुणं
नहुषस्य विश्वपतिं॥ इक्ष्वा मरुतं ननुषस्य शासनी पितुर्य सुत्रो म
मकस्य जायते॥ त्वन्नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघो नो रक्षतु न्वं श्र
वंद्य॥ ज्ञाता तोकस्य तनये गवामस्य निमेषं रक्षमाणस्तव व्रते॥ त्वं
मग्ने यज्य वेपा पुरं तरो निषंगाय चतुरक्षः श्रद्धये॥ यो रात हव्यो व

स. प्र.

कायधा यसेकी रे श्वि नमं नमन सावनोषितं ॥ तमग्नः उरुशं साय
बुधते स्याहं यद्रे कणः परमं वनोषितं ॥ आध्रस्य चित्रमतिरुच्य
सेषि ताप्रपाकं शास्त्रिप्रदिशो विदुष्टः ॥ त्वमग्ने प्रयत दक्षिणं
नरं वर्मै वस्युतं परिपासि वि श्वतः ॥ स्वा दुक्ष द्या यो वसतो स्या न
हृत्तीव या जंय जते सो वमादिवः ॥ ३४ ॥ इमामग्ने शरणिमी मृषा
न इममध्वानं यमगाम दुरात ॥ आपि पिता प्रमतिः सोम्यानां भ
मिरस्य विरु नमर्त्यानां ॥ मनुष्वदे गे अंगिरस्व दं गि रो य याति व
सदने सर्ववष्टु चे ॥ अघ्नो ह्यावहा देव्यं जन मासा दय बर्हि वि य

२३

क्षिच प्रियं ॥ एतेनाग्ने ब्रह्मणा वा वधस्वराक्ती वायते च रुमा विहावा ॥ उत्तप्रणेष्ट्यभि
वस्योऽश्रस्मात्संनः सृज सुमुत्या वाजवत्या ॥ ३५ ॥ इदस्यनुवीर्याणि प्रवोचं या
नि चकार प्रथमानि वज्री ॥ अहन्नाहिमन्वपस्ततर्द प्रवक्षणाऽअभिनत्पर्वता
नां ॥ अहं नहि पर्वतेशि श्रियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष ॥ वाग्नाऽइव धेनुवः
स्यं दमानाऽअंजः समुद्रमवन गुरापः ॥ वृषायमाणो वृणीत सोमं त्रिकदुकं
षपि वसुतस्य ॥ आसायकं मघवा दत्तवज्रमहन्नेनं प्रथमजामहीनां ॥
यदि द्राह्यथ मुनामहीनामा न्मायिनाममिनाः प्रोतमायाः ॥ आत्सूयं ज
नयद्या मुषासंता दीना रात्रुं न किला विवित्से ॥ अहन्वचं वचनं रं व्यं स मि
द्रावन्नेन महता यधेन ॥ स्कंधां ॥ सावकुलिशो ना विरु कणाहिः शयत उप

सं. ५.

एकस्थित्याः ॥ ३६ ॥ अथोदेवदुर्मदः आहिजुके महावारंतु विबाधमजीषे ॥ ना
तारीदस्य समतिं वधानां संरुजानाः पिपिषुः इन्द्रातुः ॥ अपादहसोऽप्र
तन्यदिद्रमास्यवन्मधिसानौ जघान ॥ दृष्ट्वावधिः प्रतिमानं बुभूष-पुरुत्रा
दुत्रोऽश्रायद्वस्तः ॥ नर्दनमिन्नममुयाशयानं मनोरुहाणाऽअतियं त्यापः ॥
याश्चिदुत्रो महिनापयति एतासा महिः पत्सुतः शीर्षभूव ॥ नीचावयाऽअभव
द्वजपुत्रे इन्द्रोऽप्रत्याऽअववधर्जभारो ॥ उत्तरासूरधरः पुत्रऽआसीदनुः
रायेसहवत्सानधेनुः ॥ अतिष्ठतीनामनिवेशानां काष्ठानां मध्ये निहितं
शरीरं ॥ वनस्य निष्पन्नं विचरं त्यापो दीर्घतमऽआश्रायदिन्द्रातुः ॥ ३७ ॥ दा
सपत्नीरहिगोपाऽअतिष्ठन्निरुद्धाऽआपः पणिने वगावः ॥ अपां बिलम

३७

पिहितं यदासीद्वज्रं जघन्वा अपतद्वार ॥ अश्वोवाये अभवस्त
दिद्रसुकेयत्वा प्रत्यहं देव एकः ॥ अजयोगाऽअजयः शूरसोमम
वासजः सत्तवे सप्तसिंधुम् ॥ नास्मै विद्युन्ततन्यतुः सिषेधनया
मिह मकिरध्रादु निचो इन्द्रश्च यद्युधाते अहिश्चोतापरी
भ्यो मघवा विजिग्ये ॥ अहेयाता ईकमपश्य इन्द्रहृदियत्तेजघ्न
षो भीरुगच्छत ॥ नवचयन्नवति च स्रवती स्येनो नक्षीतो अत
रो रजांसि ॥ इन्द्रो यातो वसितस्य राजा रामस्य च शृंगिणो वज्रवा
हुः ॥ सेदुराजा क्षयति चर्षणीनां मुरां न नृपिपरिता वभ्रव ॥ ३८ ॥

सं. प्र.

॥ इति प्रथमा एकेहिती यो ध्यायः ॥ ॐ ॥ एताया मोप गुव्यंत इंद्र मस्मा
कुं सुप्रमतिं वाटधाति ॥ अनामृणः कुविदादस्य रायो गवां केतं परमा
वर्जतेन ॥ उपेदुहं धनुदामप्रतीतं जुष्टं नश्ये नो वसति पताभि इंद्रे
नमस्य नृप मे सिरै र्के र्यः स्तो ॥ त्रभ्यो हव्यो अस्ति यामन ॥ निसर्व
सेनः इषु धीरसक्त समर्यो गा अजतियस्य वरि ॥ चोष्ण यमाणः इंद्र
भरि वामे मापणि र्भरस्मदधि प्ररुद्र ॥ वधी हि दस्यु धनि नं धने
नीः एक श्वर नृप शाके सिरिंद्र ॥ धनो रधि विष्णु केव्या युनयज्वा ॥ २५ ॥
नः सनुकाः प्रेति मीयुः ॥ पराचिच्छी र्षा वरुस्त इंद्राय ज्वा नो यज्वा

सिः स्यर्धे मानाः ॥ प्रयदि वो हरिवः स्नात रुग्नु निरव्रताः अधमो रोद
स्योः ॥ २६ ॥ अयु युत्सन्न नवद्य स्य सेना मया तयंत क्षित यो नवग्वाः ॥ व
षायुधो नवधयो निरष्टाः प्रवद्विरिंद्रा च्छितयंत जायन् ॥ त्वमेतानु
दतो जक्षत श्वा यो धयो रजस इंद्र पारे ॥ अवा दहो दिव आदस्यु मु
च्चा प्रसु चतः सुवतः शंसमावः ॥ चक्राणा सः परीण हंष्ट शिब्या हि
रण्ये नमुणिना भुंभे मानाः ॥ नहिन्वा नासं स्तिति रुस्त इंद्र परिस्प शो अ
दधात्सूर्येण ॥ परिय दिंद्र रोदसी उभे अबु भोजीर्महि ना विश्वतः सी ॥
अमन्य माना अक्षिमन्य मानैर्निर्ब्रह्मभिरधमो दस्यु मिंद्र ॥ नयेदिवः

स प्र

एथिन्मा अंतमा पुर्नमायाभिर्धनं दंपर्ये भवन् ॥ पुजं वज्रं रषभ
श्वक्रुदं दो निज्योतिषा तमसो गा अदुक्षत् ॥ २ ॥ अनुस्वधामक्षरं ना
पो अस्यावर्धत मध्यः आना व्यानां ॥ सध्री ॥ चीने न मनसा तमिंद्रो
जिष्ठे न हन्मना हन्निच्छन् ॥ न्याविध्यदिली बिशस्य दृह्णा विभृंगि
णमसि नृछु मिंद्रः ॥ यावत्तरो मघव न्यावदो जे वज्रेण शत्रुमवधीः
एतन्युं ॥ अक्षिसिधो अजिगादस्य शत्रु चित्तिमे न रष सेनापुरोभे
त् ॥ संवज्रेणा सज हत्र मिंद्रः प्रस्वामुतिमतिर छाशदानः ॥ आवः कु
समिंद्रयस्मिं चाकशावो युध्यं तं रष संदशद्युं ॥ शफच्युतोरुर्नक्ष

॥ २६ ॥

तद्या पुष्टे त्रेयो नृषा ह्यायत स्त्रौ ॥ आवः शमं रषभं तु ग्या सुक्षेत्रजे मे मघवश्चि
त्र्यं गां ॥ ज्योद्विदं तस्त्रिवांसो अक्रुद्र त्रयुता मधरावे दनाकः ॥ ३ ॥ त्रिभिन्नो
अद्या सवत न वेदसा विभुर्वीयाम उतरति रश्मिना ॥ युवो हि यं नृहि म्येव वा
ससो भ्यायं सेन्या सवतं मनीषिभिः ॥ त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वे
नामनुविश्व इदिदुः ॥ त्रयः स्वभासः स्वसितास औरसे त्रिर्नक्तं युथस्त्रि
र्वेभिनादिवा ॥ समाने अहं त्रिरवद्य गोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतं ॥
त्रिर्वीजवती रिषो अश्विना युवं दोषा अस्मभ्यमुषसं च पिबतं ॥ त्रिर्वीर्ति
र्योतं त्रिरनुव्रते जने त्रिः सुप्राच्ये त्रेधेव शिक्षतं ॥ त्रिर्नो धं वहतमश्विनायु

स. प्र.

वंत्रिः दृष्टो अस्मि अश्वरेव पिबतं ॥ त्रिर्नोरयिव हत मन्विना युवंत्रिर्देवता
ता त्रिहता वतं धियः ॥ त्रिः सौभग त्वं त्रिरुत श्रवां सिनस्त्रिष्वं स्मरेदुहिता
रुह द्रष्टुं ॥ त्रिर्नो अश्विना दिव्यानि सेष जात्रिः पार्थिवानि त्रिरुदत्त मद्रः ॥
ओमानं शंयोर्ममकायस्सुनवे त्रिधातु शर्मवहतं शुभस्यती ॥ ४ ॥ त्रिर्नो
अश्विना यजता दिवे दिवे परि त्रिधातु एश्विनी मशायतं ॥ त्रिस्त्रोना सत्या
रथापरावत आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतं ॥ त्रिरश्विना सिंधुभिः सप्त
मातरिस्त्रय आहवास्त्रेधाह विष्णुतं ॥ त्रिस्त्रः एश्विनी रूपरि प्रवादिवा ना
कं रक्षेथे धुभिरक्तु सिहितं ॥ ५ ॥ त्री चक्रा त्रिरतोरथस्य ५ त्रयो बंधुरो

॥२७॥

ये सतीकाः ॥ कदा योगो वाजिनो रासभस्य ये न युतं ना सत्योपयाथः ॥ आना
सत्या गच्छतं ह्यहं ते विर्मध्वः पिबतं मधुपेभिरासभिः ॥ युवोर्हि पूर्व सवितो
षसोरथ मतो यच्चिच्छत वंत मिष्यति ॥ आना सत्या त्रिभिरेकादशैरि
ह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ॥ प्रायुस्तारिष्णु नीरपां सिमक्षतं संधत
द्वेषो भवतं सचाभुवा ॥ आनो अश्विना त्रिरतारथे नायां चरयिवहतं सु
वीरं ॥ शृण्वंता यामवसे जोहवी मिह धेचनो भवतं वाजसातो ॥ ६ ॥ क
याम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये कयामि मित्रा वरुणा विहावसे ॥ कयामि रात्री
जगतो निवेशनीं कयामि देवं सवितारमुतये ॥ आहूस्ते नरजसावतं मा
नो निवेशाय नमस्तं मर्त्ये च ॥ हिरण्ययेन सवितारथे नादेवा याति भुवना

सं. प्र.

निमग्नः॥ याति देवः प्रवतायात्युद्धतायाति शुभ्राभ्यां यजतो हरिभ्यां॥ आदेवो
याति सविता परावतो पुविश्वा दु रिता बाधमानः॥ अभीष्टं तं हरेने विंश्वरूपं हि
रण्यशम्य यजतो ब्रह्मं॥ आस्तादथं सविता चित्रभानुः कलारजांसितवि
धीरधानः॥ विजना नृपावाः शितिपारो अरव्य नथं हिरण्यप्रउगं ब्रह्मतः॥
शश्वद्विशः सवितुर्देवस्यो पस्ते विश्वा भुवनानि तस्युः॥ तिस्रोद्यावः सवि
तुर्दोऽपस्तरा कायमस्य भुवने विराषाट्॥ आणिरथ मम ताधितस्यु
रिह ब्रवीत्युत तच्चिकेतत्॥ ६॥ विसृपणीश्च तस्मिन् शान्त्यरव्यद्रुमीरवेषा
असुरः सुनीथः॥ ७॥ दानी सूर्यः कश्चिकेत कतमाद्यारविमरस्या ततान॥
अथो व्यरयत्क कुभः पृथिव्यास्त्रीधन्यो जनासप्तसिधून्॥ हिरण्याक्षः

२८

सविता देवः आगादधुइत्ता दशभुवे वार्याणि॥ हिरण्यपाणिः सविता विचर्व
णिरुभेद्यावा पृथिवीऽअंतरीयते॥ अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभिरुणेन र
जसा द्यामृणोति॥ हिरण्यहस्तोऽअसुरः सुनीथः सुमूर्च्छिकः स्ववाया त्वर्वाडु॥
अपसेधन् ससायातु धानो न स्याद्देवः प्रतिदोषं गणानः॥ येते पंथाः सवि
तः पूव्यो सौरिणवः सुकृताऽअंतरिक्षे॥ तेभिर्नोऽअद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च
नोऽअधिचक्रदिदेव॥ ७॥ प्रवोयुर्दं पुरुणां विनां देवयतीनां॥ अग्निं सूक्ते
भिव्रजोभिरीमहेयं सीमिदन्यऽईक्षते॥ जनासोऽअग्निं दधिरे सहो वृषह
विभंतो विधेमते॥ सत्वं नोऽअद्य सुमनाऽइहाविता भवा वा जेषु सैत्य॥ प्र
त्वादृतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसं॥ महस्ते सतो विचरंत्यर्चयो दिवि स्थेरा

सं. प्र.

तिष्ठानवः॥ देवासंस्तारुणो मित्रोऽश्व्यमासंदृतं प्रलामिधते॥ विश्वंसोऽग्नेज
यतित्वया धनं यस्ते ददाशमत्यः॥ मंडो होता गृहपतिरग्नेरुतो विश्वामसि॥ त्वेवि
श्वसंगे तानि व्रता ध्रुवा यानि देवाऽप्रकृण्वत॥ ८॥ त्वेऽइदग्ने सुभगे यविष्य
विश्वमाह्वयते हविः॥ स त्वेनोऽप्रद्युसुमनाऽनुतापरं यक्षि देवाऽह्वयी॥ तं धे
मिथ्यानमिस्विनुऽपस्वराजमासते॥ होत्राभिरग्निं मनुषः समिधते तिति
वीसोऽप्रतिस्विधः॥ घ्नंतो वृत्रमतरन्नो दसीऽअपऽउरुक्षया यचक्रिरे॥ भु
वत्कण्वे वृषाद्युम्याहुतः क्रुददभोगविष्टिषु॥ संसीदस्वमहांऽअसिशोच
स्वदेववीतमः॥ विधुममग्नेऽअरुषं मियेथ सृजप्रशस्तदुर्गतं॥ यत्वा देवा
सोमनवेदधुरिह यजिष्ठं हव्यवाहन॥ यंकण्वो मेधातिथिर्धनस्पतं यंर

२९

वायुमुपसृतः॥ ९॥ यमग्निं मेधातिथिः कण्वेऽधत्त तादधि॥ तस्य
प्रवोदीदियुस्तमिमांश्चस्तमग्निं वद्धं यामसि॥ रायस्यर्ध्रिस्वधावो
स्तिहितेने देवे प्राप्य॥ त्वं वाजस्यश्रुत्यस्य राजसिसनो मरुमहोऽअ
सि॥ ऊर्ध्वं ऊषुणुत येतिष्ठा देवो न सविता॥ ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता य
दंजि सिर्वो धद्रिर्विक्रया महे॥ ऊर्ध्वो नः पाह्यं हसो निकेतुना विश्वंस
मत्रिणं दह॥ रुधीन ऊर्ध्वो चरथा यजीवसे विदा देवेषु नो दुवः॥ पाहि
नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तरराणः॥ पाहि शिषत उत वाजिघांसतो वृ
हद्रानो यविष्य॥ १०॥ घने वविष्मिजस्य राणास्त पुर्जे भयो

अस्मध्रुक्॥ योमर्त्यः शिशोतेऽभ्युक्तु मिमनिः सरिपुरीशत॥
 अग्निर्वज्रे सुवीर्यमग्निः कण्वाय सौमिगं॥ अग्निः प्रावन्मिमातमे
 व्यातिथिमग्निः साताऽउपस्तुतं॥ अग्निना तुर्वराय दुंपरावतऽ
 उग्रादेवं हवामहे॥ अग्निर्नयं नववास्व हृद्रथं तु वरति हस्य
 वे सहः॥ नित्यामग्ने मनुर्ध्वे ज्योतिर्जनाय नराश्वते॥ दीदृश
 कण्वऽऽतजातऽऽसिताय नमस्यति कृष्टयः॥ त्वेषासोऽअ
 ग्निरमवतोऽअर्चयोमीमासो न प्रतीतये॥ रक्षस्वि नः सह
 मिद्या तु मावतो विश्वं समन्त्रिणं दह॥ ११॥ क्रीकंवुः शर्द्धा

मारुतमवर्वाणं रथेश्रुक्॥ कण्वाऽअग्निप्रगायत॥ येष्टवतीमि
 ऽर्द्धिभिः साकं वाचा॥ मिरंजिभिः॥ अजायंत स्वमानवः॥ इहे
 वऽऽण्वऽएषां रुद्रा रुस्तेषु य इदं न॥ नियामं चित्रं जते॥ प्रवः
 शर्द्धा यष्टये त्वेषां यधुम्नाय धुमिणे॥ देवतं अमगायत॥ प्र
 रां सागोषधं क्रीकं यष्टुमैमारुतं॥ जमेरसस्य वावुधे॥
 ॥ १२॥ कोवो वर्षिष्ठऽआनरे दिवश्च गमश्च धृतयः॥ यस्ती
 मंतं न धृतयः॥ निवायामायमानुषो दध्रऽउग्राय मन्यवे॥
 जिह्नुपर्वतो गिरिः॥ येषामज्मेषु दधिवीजुर्बुवऽइव वि
 श्यति॥ मियाय मिषुरेजते॥ स्थिरं हि जानमेषां वयोमाव

निरितवे गयत्सी मनुहि तारावः ॥ उडयेस्त नवोगिरः काष्ठाः
 अल्लेखलत गवाश्याः ॥ अश्लिषुयातवे ॥ १५ ॥ संविद्वादी धृष्ट
 शुंमिहो नपातुममृधं ॥ प्रन्यावयंति यामभिः ॥ मरुतो यद
 वा बलं जनैः ॥ अचुच्यवीतन ॥ गिरी स्तुच्यवीतन ॥ यदुया
 तिमरुतः संरुच्यते ध्वंन ॥ १६ ॥ तिक श्वेदेसा ॥ प्रयातरी
 ममाशुभिः संतिकण्वेषु बोडुवः ॥ तत्रोषु मादया ध्वेगत्र
 स्तिहि ममदायवः स्मसिमावयमेषां ॥ विष्वं विहायुम
 वसे ॥ १७ ॥ कन्दूनकधप्रियः पिता पुत्रं न हस्तयोः ॥ इ
 धिध्वेष्ट क्तबहिषः ॥ कन्दूनकहोऽअर्थगंतो दिवोनष्ट

प्रियाः ॥ क्वोगावोन रण्यंति ॥ क्ववः सुज्ञानव्यां सिमरुतः क
 सुविता ॥ क्वो विष्वा नि सौमगा ॥ यद्युयं दश्रिमातरो मतोसः
 स्यातन ॥ स्तोतावा अमृतस्यात् ॥ मावी मृगोनयवसेजरिता
 कृदजोष्यः ॥ पथायुमस्य गादुष ॥ १८ ॥ मोषुणः परापरानि
 कृतिर्दुर्णावधीत् ॥ पदीष्टलछायासह ॥ सत्यं त्वेषाऽअ
 मवंतो धन्वं विहारुद्रियासः ॥ मिहं कण्वेषु वाता ॥ वाश्वेव
 विद्युन्मिमातिवत्संनमाता सिषेत्ति ॥ यदेषां च हिरस
 जि ॥ दिवा वित्तमः कण्वंति पुर्जन्ये नोदवाहेन ॥ यदेषां
 वीत्युदंति ॥ अधस्वनान्मरुतां विश्वमासद्युपार्थिवं ॥ अ
 रजतममानुषाः ॥ १९ ॥ मरुतो वीक्षुपाणिमिश्रित्रारो

स. प्र.

धस्वतीरतुः। यातेमरिविद्यामनिः। स्थिरावः संतुनेमयोरथाः।
अध्यासः एषां। सुसंस्कृताः। अमीरावः। अछावदातनागिरा
जरायेव्रत्तं स्पतिः। अग्निमित्रं नदरातं। मिमीहिल्लोकमा
स्वेपुर्जन्यः। इवततनः। गायगायत्रमुक्थ्यं। वदस्यसारुते
गणलेषं पतस्युमर्किणं। अस्मेदुः। असन्निहः। प्रय
दिशपरावतः। नोचिर्नमानमस्यथ। कस्य कलामरुतः। क
स्यवर्षसावंयाथकं रुधुयः। स्थिरावः संतायुधापरानु
गुदेवीकः। अनप्रतिष्ठा। सुभाकमस्तुतविषीपनीयसीमा
मर्त्यस्यमोयितः। पराहयस्त्रिरहयनरोनर्तयथागुरुः।

३२

विद्याथनवृत्तिनः। दशिव्याव्याशाः पर्वतानां॥ नहिवः शत्रुर्विदिदे
अधियविनभूम्यां। रिशादसः॥ युष्माकमस्तुतविषीतनायुजा
रुद्रासो नृचिदाधृषे॥ प्रवेपयंति पर्वतान्विदिचंतिवनस्पतीन्॥
प्रो आरतमरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वयाविशा॥ १८॥ उपो
रथेषु दृष्टतीरपुग्ध्वं प्रह्विर्वहतिरोहितः॥ आवोयामायदशि
वीचिदश्रोदवीभयंतमानुषाः॥ आवोमक्षतनायकं रुद्रां अवी
रुणीमहे॥ गतान् ननोवसायथापुरे। शकवायविभ्युषे॥ यु
ष्मद्वितो मरुतो मर्त्ये पितृ आयानां अश्वः। ईषते॥ वितं युयात

सं. ३ शर्वसाब्धो जसा विगुणा काभिरुतिभिः ॥ असा मिहि प्रयज्यवः
 कण्वं दुदप्रचेतसः ॥ असा मिहि मरुत आन उतिभिर्गता वृष्टिं न विद्यु
 था तः ॥ असाभ्यो जो बिभृ सुदानवो सा मिधूतयः शवः ॥ ऋषिदिबे मरु
 तः परिमन्यव इषुं न स जत द्विषं ॥ १९ ॥ उत्तिष्ठ ब्रह्मण स्पते देवयंत
 स्वेमहे उपप्रयंतु मरुतः सुदानव इंद्रजा शर्षका सचा ॥ त्वामिद्धि
 सहसस्यु न मर्त्य उपब्रूते धने हिते ॥ सुवीर्यं मरुत आस्वभ्यं दधी
 तयो व आचके ॥ त्रैलोक्यं ब्रह्मण स्पतिः प्रदेव्येतु सुनृता ॥ अछावीरं
 नर्यं प्रुद्धि राध स देवाय ज्ञेन यंतु नः ॥ यो वा दधते ददाति सुनरं वसु

॥ ३३ ॥

सधतेऽप्रक्षिति श्रवः ॥ तस्मा इच्छां सुवीरामाय जामहे सुप्रत
 र्तिमनेह सं ॥ प्रनूतं ब्रह्मण स्पतिर्मे च बृहद्युक्थं ॥ यस्मिन्निंदो वरु
 णो मित्रोऽअर्यमा देवोऽओकां सिचक्रिरे ॥ २० ॥ तमिहोचिमा विद
 येषु त्रां भुवं मंत्रे देवाऽअनेह सं ॥ इमां च वाचं प्रति हर्यथानये वि
 श्वेह मावोऽअश्ववत् ॥ को देवयंतं मश्रु वृज्जनं को वरु बरिषं ॥
 प्रप्रदाश्वा न्यस्साभिरस्तितां तवा वृक्षय दधे ॥ उपसृजं च वीरं
 तिराजं भिक्षुये चित्सु क्षिति दधे ॥ नास्य वत नितरुता मरुध
 ने नार्थऽअस्ति वाजिणः ॥ २१ ॥ यं रक्षंति प्रचेतसो वरुणो मि
 त्रोऽअर्यमा ॥ नृविस्सदस्य ते जनः ॥ यं बाहुते वपि प्रतिपाति

स.प्र.

मर्त्यैरिवः॥ अरिष्टः सर्वः एष ते॥ विदुर्गा विद्विषः पुरोऽग्रं तिरजानः
एषो॥ नयंतिदुरितातिरः॥ सुगः पंथाऽअनृक्षुरऽआदित्यासऽकृतं
युते॥ नात्रावस्वादोऽअस्ति वः॥ यं यज्ञं नयथानरऽआदित्याऽकृ
तुना पुथा॥ प्रवः सधीतयेन रात्रः॥ २२॥ सरत्ने मस्यो वसुविम्व
तोकमुत्तमना॥ अङ्गागच्छत्यस्तलः॥ कथाराधाम सरवायस्तो
मं मित्रस्यार्पण्यः॥ म हि स्तरो वरुणस्य॥ मा वो धनं तं मानाप
तं प्रति वो चेदेवयंतं॥ सुमैरिदऽआविवासे॥ चतुरश्रिहृ
मानादिभीयादानिधातोः॥ नदुरुक्तायस्य हयेत्तु॥ २३॥
संपूषु न्त ध्वनस्तिरुन्यही विमुचोनपात्॥ सप्तदिवप्र

३४

णस्युरः॥ योनः पूषन्घोवृकेदुःशेवऽआदिदेवानि॥ अपस्म
तं पथोजहि॥ अपसंपरिपथिनं मुषीवाणं कुरु श्वितं॥ दूरमधिसु
ते रजः॥ त्वंतस्य द्वयो विनाघत्रांसस्य कस्य चित्॥ पदोभितिष्ठ
तपुषि॥ आतते हस्तमंतुमः पूषन्वो वृणीमहे॥ येन पितृनचो
दयः॥ २४॥ अधाने विम्वसो मगहिण्यवाशीमत्तम॥ धनानि
सुवणा क्रीधि॥ अतिनः सश्वतेनिय सुगानः सुपथा कृणु॥ पू
षन्निह कृतुं विदः॥ अग्निस्तयवसं नयन नवज्वारोऽअध्वने॥
पूषन्निग्राणि धिपूषि प्रयंसि च शिनी हिमः॥ सुदरः॥ पू
षन्निग्रा नपूषणं मेथामसिस्तु केरुमिगृणीमसि॥ वसन्ति

३

स. प्र.

दुस्ममीमहे ॥ २५ ॥ कडुद्राय प्रचेतसे मीकृष्टमायुतव्यसे ॥ वो
चेमशान्तमेहदे ॥ यथानोऽआदतिः करतश्चेत्पयोयथागवे ॥
यथातोकमरुदियं ॥ यथानो मित्रो बरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति ॥
यथा विश्वे सजोषसः ॥ गाथपतिमेधपतिरुद्रजलावसेषजं ॥
तक्षयोः सुम्नमीमहे ॥ यः शुक्रऽइवस्त्यो हिष्यमिवरोचते ॥
श्रेष्ठो देवानां वसुः ॥ २६ ॥ शानः करस्य वते सुगं मेघाय मेघे ॥
नृपयो नारिष्योगवे ॥ अस्मे सोमश्चियमधिनिधेहि शतस्य
नृणां ॥ महिश्च वस्तु विनृणां ॥ मानः सोमपरिबाधो मारा
तयोजु रुरत ॥ आनऽइहो वाजै मज ॥ यास्ते प्रजाऽअमृतस्य

प्रो

२५

परस्मिन्धाम नृतस्य ॥ मूर्धोना सोमवेनऽआभूषंतीः सोमवेदः ॥ २७ ॥ अग्ने वि
वस्वदुपसश्चिरे राधोऽअमर्त्य ॥ आदाशुषे जातवेदो बहावमदा देवोऽउषबुधः ॥
सुष्टो हि दुतोऽअसिहव्यवाहनो ग्रेरथी रध्वराणां ॥ सत्तुरश्चिभ्यामुषसा सुवीर्य
मस्मेधो हि श्रवो बृहत् ॥ अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियं ॥ धूमकेतुंऽकुजी
कुं युष्टिषु यज्ञानां मध्वरश्चियं ॥ श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं नुष्टे जनाय दाशुषे ॥
देवोऽअष्टायातवे तातवेदसमुग्निमीक्षे युष्टिषु ॥ स्तविष्यामि त्वामहं विश्व
स्यामृतमोजन ॥ अग्ने ज्ञातारममृतमियेध्ययजिष्ठं हव्यवाहनं ॥ २८ ॥ सुशं
सो वोधिगणते यविष्ठमधुनिहृत्वा हुतः ॥ प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्ना पुजिष्व
से नमस्यादे व्यजनं ॥ होतारे विश्ववेदसं संहिवा विनाऽइंधते ॥ सऽआवह

भा ४

सं. प्र.

पुरु हूत प्रचेत सो गे दे वाऽ इह इवत् ॥ सवितारमुष संमन्विना भगमग्निं व्युष्टिषु
पः ॥ कण्वा स स्वा सुत सोमा सऽ इधते हव्य वाह स्वध्वर ॥ पतिर्द्यध्वराणा मग्ने दूतो
विशामसि ॥ उषुर्बुधऽ आवह सोम पीतये देवाऽ अद्य स्व दृशः ॥ अग्ने पूर्वाऽ अन्न
ष सो विभाव सो दीदध विश्व दर्शितः ॥ असि ग्रामेषु विता पुरो हितो सिय जेषु मानु
षः ॥ २९ ॥ निवा यज्ञस्य साधनमग्ने होतारमृत्विजं ॥ मनुष्य देव भीम हि प्रचेत सं
जीरं दूतममर्थे ॥ यद्देवानां मित्रमहः पुरो हितो तरो यासि दृत्य ॥ सिंधोरिव प्रस्व
निता संऽ कुर्म यौ गे भ्रजंतेऽ अग्ने यः ॥ अग्निश्च कर्णं वाङ्मिर्द्वे रग्ने स या
वभिः ॥ आसीदंतु बहिषि मित्रोऽ अयमा प्रातर्यावाणोऽ अध्वरं ॥ अण्वंतु स्तो
मं मरुतः सुदानवो ग्नि जिह्वाऽ कृता दधः ॥ पिवंतु सोमं वरुणो धृत व्रतो धिभ्या ॥ ३० ॥

राम व

५५

मुषसा सजः ॥ ३० ॥ त्वमग्ने वसं रिह रुद्राऽ आदित्याऽ उत ॥ यजा स्वध्वरं जनं मनु
जातं घृतं पुषं ॥ श्रुष्टीवानो हि दा मुष देवाऽ अग्ने विचेत सः ॥ तान्नो हि दश्वगिर्वण
स्त्रयस्त्रिंशतमावह ॥ प्रियमेधं दन्निव जात वेदो विरूपवत् ॥ अंगिरस्व नमहि ब्र
त प्रस्कण्वस्य शुधाहवो ॥ महिकेरवऽ कृतये प्रियमेधाऽ अरुषत ॥ राजंत मध्वरा
णा मग्निं शुक्रेण शोचिषा ॥ घृता हवन संसेमाऽ उषुऽ अधी गिरः ॥ याभिः कण्व
स्य सूनवो हवन्ते वसेत्वा ॥ ३१ ॥ त्वांचित्रश्रवस्तम हवन्ते विश्वजंतवः ॥ शोचि
केशं पुरु प्रियाग्ने हव्याय वोढु वै ॥ निवा होतारमृत्विजं दधिरेव सुवित्तमं ॥
अर्कं स प्रथस्तमं विप्राऽ अग्ने दिविष्टिषु ॥ आत्वा विप्राऽ अचुच्युऽ सुत
सोमाऽ अभिप्रयः ॥ बृहद्वा विभ्रतो हविरग्ने मर्तो यदा मुषे ॥ प्रातर्यावाऽ स

सं-प्र-

रुक्मस्तसोमपेयोयसंत्य॥ इहाद्येदेव्यंजनं बर्हि रासा दया वसो॥ अर्वा चंदेव्यं
जनमग्नेयश्च सहतिभिः॥ अयं सोमः सुदानवस्तंघाततिरोऽअह्यं॥ २२॥ ए
षोऽउषाऽअपूर्व्यो व्युचति प्रिया दिवः॥ सुषे वामश्विना बृहत्॥ या दस्त्रा सिंधु
मातरामनोतरार्योणां॥ धिया देवा वसुविदा॥ वन्यते वांककुहा सोऽजृणाया
मधिविष्टपि॥ यद्वा रथो विमिष्यतात्॥ हविषाजारोऽअपां पिपत्ति पपुरिर्न
रा॥ पिताकुटस्य चर्षणिः॥ आदारो वां मतीनां ना सत्या मतवचसा॥ पातं
सोमस्य धृष्यया॥ २३॥ यानुः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः॥ नाम
स्मेरा साधा विषं॥ आनो ना वामतीनां यातं पारायुगंतवे॥ युं जाथा मश्वि
नारथं॥ अरित्रं वां दिवस्सु शुतीर्थे सिंधूनां रथः॥ धिया युयुज्ज् इंदवः॥ दि ॥ २७॥

वस्कं ण्वासुऽइंदवो वसु सिंधूनां पदे॥ स्ववर्त्रिंकु रुधितस्थः॥ अभ्रदुभाऽउऽअं
शवे हिरण्यं प्रतिसूर्यः॥ व्यस्य जिह्वा सितः॥ २४॥ अभ्रदुपारमेतव पंथा
ऽऋतस्य साधुया॥ अर्दश्वि विसुतिर्दिवः॥ तत्तदिदश्विनो रवो जरिताप्र
तिनृषति॥ मदे सोमस्य पिप्रतोः॥ वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा॥
मनुष्यं भूऽआगतं॥ युवोरुषाऽअनुश्रियं परिज्मनोरुपा चरत्॥ ऋताव
नथोऽऋतुभिः॥ उभा पिबत मश्विनो भानः शर्मय छतं॥ अविद्विया भिरु
तिभिः॥ २५॥ इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः॥ हरिः ओम्॥ अयं यो मधु
मत्तमः सुतः सोमऽऋता वधा॥ तमश्विना पिबतं तिरोऽअह्ये धत्तं रत्ना
निदाश्रुष॥ त्रिवंधुरेण त्रिवृता सुपेरा सारथ्ये नायात मश्विना॥ कण्वा सो

सं. प्र.

वां ब्रह्म कृण्वन्त्यधरे तेषां सुभृणुतं हवं॥ अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृता दृ
धा॥ अथाद्यदस्त्रा वसुविभ्रतारथे दाश्वानां समुपगच्छतं॥ त्रिषधस्थे बर्हिषि
विश्ववेदसामध्यायज्ञे मिमिक्षतं॥ कण्वा सोवांसुत सोमाः अभिद्यवायुवा
हवन्तेऽश्विना॥ याभिः कण्वमभिहिभिः प्रावतं युवमश्विना॥ ताभिः ष
स्माः अवतं शुभस्पती पातं सोममृता दृधा॥ १॥ सुदासे दस्त्रा वसुविभ्र
तारथे दृक्षो वहतमश्विना॥ रयिंसमुद्रा दुतवा दिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पहं
॥ यं ना सत्यापरावतियद्वा स्येऽश्वितुर्वरो॥ अतोरथेन सुहृता नः आग
तं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः॥ अर्वा वावांसस्यो ध्वरश्चिरो वहंतु सवने दुप॥
इषं वता सुहृते सुदानवः आ बर्हिः सीदतं नरा॥ तेन ना सत्या गतं रथे ॥ ३८ ॥

न सूर्यस्तवा॥ ये न राश्वदुहथुर्दाशुषे वसुमधुः सोमस्य पीतये॥ उक्ते भिरर्वा
गवसे पुरुवसू अर्के अग्निद्वयामहे॥ राश्वत्कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सो
मं पुपथुरश्विना॥ २॥ सहयामे न न उषो व्युच्छाद हितर्दिवः॥ सहयामे न न
हता विभायरिराया देविदा स्वती॥ अश्वो वती गोमती विश्वसुविदा भरिष्य
वत वस्तवे॥ उदीरय प्रतिमा सूनता उषश्चोदरा धोमघोनां॥ उवा सोषा उ
छाञ्चु नु देवी जीरारथानां॥ ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्वयुस्य व
ः॥ उषो ये ते प्रयामेषु युजते मनोदानाय सूरयः॥ अत्राह तत्कण्वेषां क
ण्वतमो नाम गणाति नृणां॥ आघायोषे वसू नर्युषायाति प्रभुं जुती॥ जर

यंती वृजैपददीयतउत्सातयतिपक्षिणः॥३॥वियासृजतिसमनंय१र्थिनःपु
 दंनवेस्योरती॥वयो नकिंचेपक्षिवांसआसतेत्युष्टोवाजिनीवति॥एषायुक्त
 परावतःसूर्यस्योदयनादधि॥रातरथेभिःसुभगोषाडयंवियासृजमानु
 षान्॥विश्वमस्यानानामचक्षसेजगज्योतिष्कृणोतिसूनरी॥अपुद्गेषा
 मयोनीदुहितादिवउषाउछदपसिधः॥उषआभाहिमानुनाचंद्रेणदुहितदि
 वः॥आवहंतीभूर्यसमभ्यंसौभगंयुछंतीदिविष्टिषु॥विश्वस्यदिप्राणनंजी
 वनंतेर्विंदुछसिसूनरी॥सानोरथेनवृहताविभावरिशुधित्त्रामघेह
 वं॥४॥उषावाजंहिवंस्वयश्चित्रोमानुषेजने॥तेनावहसुरुताअधुरा

उपयेत्वागुणंतिवद्वयः॥विश्वोदेवांसआवहसोमपीतयेंतरिक्षादुपस्त्वं॥सास्मा
 सुधागामदध्यावदुक्थ्य१मुषोवाजंसुवीर्य॥यस्यारुशंतोऽअर्चयुःप्रतिपुद्राऽ
 अदक्षत॥सानोरथिंविश्ववारंसुपेशसमुपाददानुसुगम्य॥येचिद्वित्तामृष
 यःपूर्वऽकृतयेजुहुरवसेमहि॥सोनःस्तोमांसअभिर्गणीदिराधसोषःशु
 क्रेणशोचिषा॥उषायदद्यमानुनाविद्वारावृणवोदिवः॥प्रनोयछतादव
 कंष्टुछर्दिःप्रदेविगोमतीरिषः॥संनोरायावृहताविश्वपेशसाभिनि
 क्ष्वासमिळाभिरा॥संदुम्नेनविश्वतुरोषोमहिंसांवाजेवाजिनीवति॥
 ॥५॥उषोभदेभिरागहिदिवश्चित्रोवनादधि॥वहंतवरुणसवऽउपत्वासा
 मिनोर्गहं॥सुपेशसंमुखरथंयमुध्यस्थाऽउपस्त्वं॥तेनासुअवसंजनं

सं प्र

प्राचाद्यदुहितार्देवः॥ वयश्चिन्तेपतुत्रिणोद्विपञ्चतुष्यदजुनि॥ उपःप्रारन्तु
रनुदिवोऽश्रंतेभ्यस्परि॥ व्युच्छंतीहरिशिभिर्विश्वमाभासिरोचनं॥ तात्वा
मुषर्वसूयवोगीर्भिः कण्वाऽअहषत॥ ६॥ उदुत्यंजातवदसं देवं वहं केतवः॥
दुष्टोविश्वायसूर्यो॥ अपत्येतायैवोयथानक्षत्रोयत्यक्तुभिः॥ सूर्यायविश्व
वक्षसे॥ अहश्मस्यकेतवोविरश्मयोजनोऽअनु॥ भ्राजंतोऽअग्नयाय
था॥ तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कदसि सूर्यो॥ विश्वमाभासिरोचनं॥ प्रत्य
उदेवातां विशः प्रत्यउदेविमानुषान्॥ प्रत्यउद्विश्वं स्वर्दृशे॥ ७॥ येनापाव
कंचक्षसाभुरण्यंतेजनोऽअनु॥ त्वं वरुणपश्यसि॥ विद्यामेधिरजस्पृश्व
हामिमानोऽअक्तुभिः॥ पश्यंजन्मानिसूर्यो॥ सप्तत्वाहरितोरथेवहंतिदेव

ति

॥४०॥

सूर्यो॥ शोचिषेरांविचक्षण॥ अयुक्तसमष्टंभुवः सूरोरथस्यनस्यः॥ ताभि
र्यातिस्वयुक्तिभिः॥ उदुत्यंतमसस्यरिज्योतिषभ्यंतउत्तरं॥ देवंदेवत्रास्त
र्यमर्गन्मज्योतिरुत्तमं॥ उद्यन्नद्यमिन्नमहऽआरोहन्नुत्तरांदिवं॥ हृदोगंम
मसूर्यहरिमाणं चनाशाय॥ शुकेषुमेहरिमाणं रोपणाकासुदधमसि॥ अथो
हारिद्रुवेषुमेहरिमाणं निदधमसि॥ उदगादयमादित्योविश्वेन सहसा
सह॥ द्विषंतंमह्यंरंधयन्मोऽअहं द्विषतेरधं॥ ८॥ अभित्यंमेधं पुरुहूत
पृग्मियमिंदगीर्भिर्मदतावस्वोऽअर्णवं॥ यस्यद्यावोनविचरंतिमानु
षाभुजेमेहिष्ठमभि विप्रमर्चत॥ अभीमवन्वस्वमिष्टिभूतयोंतरिक्ष
प्रांतविषाभिरावृतं॥ इंददक्षासऽरुभवोमह्युतंशतर्कतुंजवनीसूचता

रुहत् ॥ त्वंगोत्रमंगिरोऽप्योवृणो रपोतात्रयेज्ञातदुरेणुगात्रुवित् ॥ स
 सेनविदिमुदायावहोवस्याजावद्रिवावसानस्यनतयन् ॥ त्वम
 पामविधानावृणोरपाधारयः पर्वते ॥ दातुमुदसु ॥ वृजयेदिद्र
 रावसावधीरहिमादिसूर्ये दिव्यारोहयोदरा ॥ त्वेमायाकिरप
 मापिनोधमस्वधाभिर्येऽधिमुमावजुद्वत ॥ त्वेपिजानिमणः
 प्रारुजः पुरः प्रः क्रुजिभ्यानंदस्युह ॥ सखाविथ ॥ १० ॥ संकुत्संशु
 छहस्येष्टविचारंधयोतिथिग्वायुनावरं ॥ मुहंतचिदबुद्धिनि
 मीः पुद्गलसुनादेवदस्युहसायजज्ञिषे ॥ त्वेविश्वोतविषीसुध्यन्धि

तातवराधः सोमपीआयहर्वते ॥ तववज्रश्रिकितेबाहोहितोद
 श्वाश्रोरवविश्वानिदृष्ट्या ॥ विजानीत्याय्यान्येबुहस्येवोबोहिभ
 तेरंधयाशासद्व्रतान् ॥ शाकीभवयजेमानस्यचोदिताविश्वता
 तेसधमादेषुचाकन ॥ अनुव्रतायूरंधयन्त्रपत्रतानाभ्रजिरिः ॥ श्र
 ययन्त्रनाभ्रवः ॥ वृद्धस्यविद्वर्धतोद्यामिनक्षतः स्तवानोवम्नोवि
 जघानसंहिहः ॥ तक्षयत्तः उरानासहसासहोविरोदसीमज्ज
 नाबाधतेशर्वः ॥ आत्वावातस्यनमणोमनोयुजः आपूर्यमाणम
 वहन्तभिभवः ॥ ११ ॥ मेदिष्टयदुन्नानेकायेसचोऽइंदोवैकृवंकु
 तराधितिष्ठति ॥ उग्रोययिनिरप ॥ स्तोतसासृजुदिमुच्छस्यद

सं. प्र.

हिताऽऐरयसुरः॥ आस्मारयं वृषपाणेषु निष्ठसि शायति स्वप्र
लायेषु मंदसे॥ इंदुयथा सुतसो मेधुचाकनो नृणां श्लोकमारो
हसेदिवि॥ अदहाऽअफोमिहते वचस्य वेकृहीयते वचयामि इंदु
नृते॥ मेनाभवो वृषणभवस्य सुकृतो विभ्वेता ते सवनेषु प्रवाच्यो॥
इंदोऽअश्रायि सुधो निरेके पुजेषु स्तोमो दुष्ये नयूपः॥ अश्वयु
गं नृरथ सुर्वसु युरिं इंदुऽइंदायः क्षयति प्रयुता॥ इंदु नमो वृष
पाय स्वराज सुत्य शुभाय तु वसे वाचि॥ अस्मिन्निंद वृजने स
र्ववीराः स्मरन्ति किं स्त वशमर्नत्स्याम॥ १९॥ अंसुमेवम
हयास्वविदं शतं यस्य सुप्रवः साकमीरते॥ अस्य नवाजं हवन

॥ ४२॥

स्य रथमेदं वक्ष्याम वसे सुवृत्तिभिः॥ सयर्वतो नधुरुणेषु नृतः सहस्रम
तिस्त विषाणु वा वृषे॥ इंदोयदृत्रमवधी नदी वृतमु अन्नो सिजहृषाणोऽ
अंधसा॥ सहिद्वरोदृषु वत्रऽअधनि चंद्रबुधो मदृद्धो मनीषिभिः॥ इंदु
तमं दे स्वपस्य याधिया मंहिष्ठ रातिं सहि पत्रि रंधसः॥ आयं एणंति दिवि
सप्त बहिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वाऽअभिष्टयः॥ तं वृत्रहयेऽअनुत स्थुरु
तयः शुभाऽइंदु मवाताऽअ इल फसवः॥ अभिस्व वृष्टिं मेदेऽअस्य युध्यतो
रुधिरिव प्रवणे स सुतयः॥ इंदोयदृजो धृषमाणोऽअंधसा भिनदुऽ
स्य परिधोरिव त्रितः॥ २०॥ परी घृणा चरति तिलिषे शवो पो वृत्ती रजसो
बुधमाशयत्॥ वृत्रस्य यत्प्रवणे दुर्गभिश्च नो निज पंधु हवोरिदं तन्यते॥

सं. प्र.

कुरं न हितान्युषंस्तुर्मयो ब्रह्माणी इत वयानि वर्द्धना ॥ त्वष्टा चित्ते युज्यं वा दधे
रावस्ततश्च वज्रं मुभिर्भूयो जसं ॥ जुघन्वाऽऽहुरिभिः संभृतकृतविंदुर्न
मनुषेगा तु यनुपः ॥ अयं च धावा दौ वैजं मायसमधारयो दिव्या सूर्ये द
रो ॥ बृहत्स्वश्चंद्रममबुधदुक्थ्यं मरुणवतमियसारो हणं दिवः ॥ यन्मानु
षप्रधनाऽइंद्रभूतयः स्वर्नृषाचो मरुतो मदन्नु ॥ द्यौश्चिदस्यामवांऽअ
हेः स्वनादयो यवी दियसा वज्रऽइंद्रते ॥ वृत्रस्य यद्वधानस्य रोदसीम
दे सुतस्य रावसाभिर्नृचिरः ॥ १३ ॥ यदि न्विंद्र पृथिवी दशभुजिरहानि वि
श्वातुतनंतकृष्टयः ॥ अत्राहते मघवन्विश्रुतं स हो धामनुशवसा ब्रह्मा
मुवत् ॥ त्वमस्य पारे रजसो व्योमनः स्वभृत्यो जाऽअवसेध वन्ननः ॥ ॥ १४ ॥

चक्षुषेभ्यो मिं प्रतिमानमोजसो पस्वः परिभूरुष्या दिवं ॥ त्वं भुवः प्रति
मानं पृथिव्या ऋषवीरस्य बृहतः पतिर्भूः ॥ विश्वमा प्रा अंतरि
क्षं महित्वा सुत्यमद्भानकिरन्यस्सावान् ॥ नयस्य द्यावा पृथिवी
अनुव्यचो न सिध्वोरजसो अंतमानुषुः ॥ नो तस्व हृष्टिं पदे
अस्य पुध्यत एको अन्यश्चैरुषे विश्वमानुषक ॥ आर्चन् न त्रम
रुतः सस्मिन्नाजो विश्वे देवा सो अमदन्ननुत्वा ॥ वृत्रस्य यद्वधिम
मता वधेन नित्यमिंद्रप्रत्यानं जुघंथ ॥ १५ ॥ न्युषु वा चं प्रमह
भरा महे गिर इंद्राय स दने विवस्वतः ॥ नृचिद्विरलं स सुतामि

सं. क्र.

राविदुं न दुष्टति द्वे विणो देषु शस्यते ॥ दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि
दुरो यवस्य वसुनयिनस्यति ॥ शिक्षा नरः प्रदिवो अकामकरीनः
सखा सखिभ्यस्तमिदं गणीमसि ॥ शचीवः इन्द्र पुरुष द्युमतम
तवेदिदमक्षिभ्यः ॥ अतः संग्रह्यासि भक्त आभरमा
त्वायतो जरितुः काममूनयीः ॥ हसिद्युभिः सुमना हसिर्दुभिर्नि
रुंधानो अमतिंगो निरश्विना ॥ इंद्रेण दस्युदरयंतु इंदुभिर्युत
देषसुः सप्रिवारभेमहि ॥ समिद्रया सप्रिवारभेमहि संवाज
भिः पुरुश्वंद्रेरुभिर्युभिः ॥ संदेव्या प्रमत्या वीरभुम्भया गोअग्र

॥४४॥

याश्वो वत्यारभेमहि ॥ १५ ॥ तेत्वा मदा अमदं ता निवृच्छाते सोमा सोव
न हत्येषु ससते ॥ यत्कारवे दशवृत्राण्यप्रति बर्हिषते नि स ह स्वाणि
बर्हयः ॥ युधा युधमुपघेदे विधुषु या पुरा पुरं समिदं हंस्यो जसा ॥
नम्या यदि द्रु सरया पशुवति निबुहं योनमुचिं नाममायिनं ॥ त्वं क
रं जमुत पूर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथि ग्वस्यवर्तनी ॥ त्वं शता वंगदस्या
सिनुसुरो नावुदः परिष्ताः क्रुजिश्चना ॥ त्वमेतां जनुरा होदिर्दशा
बंधुनासु भवसोपजुम्भुषः ॥ प्रष्टिं सहस्रानवति नवश्रुतो निबुक्ते
णुरथ्या दुष्पदा वणक् ॥ त्वमाविशसुश्रवसंतवोति सिस्तवत्रामसि

सं. ५.

रिद्रुतर्वयाणं॥ त्वमस्मेकुलमतिथिगमायुं महेयज्ञेयने अरंधना
यः॥ यउदचीद्र देव गोपाः सखायस्ते शिवतमा असौम॥ लो लो पाप
त्वया सुवीरा शघीय आयुः प्रतरंदधानाः॥ १६॥ मानो अस्मि नमघवन्
त्वं हसि न हिते अंतः शवसः परीणशो॥ अ नंदयो न द्योः रो रूव दना क
थानक्षोणीर्भियसा समारत॥ अर्चो शक्राय शक्तिने शचीव ते शृण्वत
मिद्रं मुहयन् न सिष्टिहि॥ यो धृष्टुना शवसारो दसी उभे रषा रषु लारष
भो न्यंजते॥ अर्चो दिवे बृहते शृण्वं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृष्टुतो धृष्ट
मनः॥ बृहच्छ वा असुरो बृहणा हतः पुरो हरिभ्यां वृषभोरथो हिषः॥

॥४५॥

प लंदिबो बृहतः सानुकोपयो वृत्तना धृष्टता शंबरं भिनत॥ यन्मायिनो ब्र
दिनो मुदिना धृष्टि तांगभस्ति मशनिष्टतन्यसि॥ नियद्रुणाक्षि श्वसन
स्य मूर्धनि भुष्टस्य चिद्रुदिनो रो रूव दना॥ प्राचीने नमनसा बृहणा
वता यदद्या चिद्रुणवः कस्त्वापरि॥ १७॥ त्वमाविथुनयं तुर्वं शयद्रुत्वं
तुवर्ति वयं शतक्रतो॥ त्वं रथमेत शंखल्ये धने त्वं पुरो नवति दंभयोन
व॥ सद्या राजा ससतिः शशुवज्जनो रातहव्यः प्रतियः शासुमिन्वति॥
उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरापिन्वते दिवः॥ अ
संमंक्षत्र मसमामनीषा प्रसोमपा अपसा संतुने मे॥ येत इद्रुद्रुषो

स. प्र.

वर्धयंति महि क्षत्रं स्तु विरं रं च ॥ तुभ्ये देते बहूना अद्रि दुग्धाश्च
मृषदः श्वमसा इंदुपानाः ॥ व्यंशुहितुर्पया काममेषामथामनो वसुदेया
यत्तु ॥ अपामतिष्ठद् रुणं कुरुत मां तर्ह्यत्रस्य जुठरेषु पर्वतः ॥ असी
मिंद्रे नद्यो वृत्रिणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवृणेषु जिघ्रते ॥ सशेवध
मधिधाद्यु म्ममुस्मे महि क्षत्रं जना पाकिं द्रुतव्यं ॥ रक्षा च नो मुघोतः
पाहि सूरि न्राये च नः स्वपत्या दुषेधाः ॥ १८ ॥ दिवश्चिदस्य वारि मा वि
पप्रथु इंदुं न मुद्राष्टि वी च न प्रति ॥ सीमस्तु विष्मा चर्षणिभ्य आतपः
शिशीते वज्रं तेजसे न वंसगः ॥ सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति ग

॥ १८ ॥

भणाति विश्विना वरी मसिः ॥ इंदुः सोमस्य पीतये वषायते सुना सपुधम
ओजसा पनस्यते ॥ त्वंतमिंदु पर्वत न भोजसे मुहो नृणां स्युधर्मणा मिरज्य
सि ॥ प्रवीर्येण देवताति चे किते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः ॥ स इ
दनेन मुस्यु सिर्व चस्यते चारुजनेषु प्रब्रुवाण इंद्रियं ॥ वषाच्छ दुर्सेव
ति हर्यतो वषाक्षमेण धेनां मुघवा यदि न्वति ॥ स इन्महानि स मिथानि
मुन्मना हृणोति पुधम ओजसा जनेभ्यः ॥ अधा च न श्रद्धाति लिषी
मत इंद्रा युवजं निघनिघ्नते वधं ॥ १९ ॥ सहि श्रवस्युः सदनानि हृत्रि
माक्ष्मया वध्या न ओजसा विनाशयन् ॥ ज्योतीषि हृष्वन्न हृकाणि

यद्यवेव सुकृतुः सत्तुवा अपः स जत ॥ दानाय मनः सोमपावनस्तुते वाचा
 हरीवदन शुदाहधि ॥ यमिष्ठासुः साख्यो पइदतेन त्वाकेता आदनुवं
 तिभर्णयः ॥ अत्रक्षितुं वसुविभर्षिहस्तयो रषाहं सहस्तुनि श्रुतादधे ॥
 आवृता सोवृता सोनकुर्ते निस्तनूषुते कृतव इन्द्रभूरयः ॥ २० ॥ एष प्र
 पुवश्चरुतस्य चमिबोत्यो न योषा मुदयंस्तभुवणिः ॥ दक्षं सुहेपो यय
 ते हिरण्यपुरथ मावृत्त्या हरियो गमभ्वसं ॥ तं गृत्तयो न मुन्निषुः
 पृथीणसः समुद्रं न सुचरणे सनिष्यवः ॥ पतिं दक्षस्य विदथस्य न स
 होमिर्न वेना अधिरो हते जसा ॥ सतुर्वणिर्मुहो अरेणुयो सगिरेर्
 छिन्नभ्राजते तुजा शिवः ॥ येन शुद्धं मायिन माय सोमदे दुध आभूषु

॥४७॥

मयं निदामनि ॥ देवी यदित विषीत्वा वृधोत य इन्द्रं सिष त्सुष संन सर्यः ॥
 यो धृक्कुना शवसा बाधते तम इयति रेणुं बृहदहं रिषणिः ॥ वियत्तिरोध
 स्तम च्युतं रजोतिष्ठिपो दिव आता सुबर्हणा ॥ स्वम ॥ हे यन्मद इन्द्र
 हर्षाहं नृत्रं निरुपामौ जो अर्णवं ॥ त्वं दिवो धुरणं धिषु ओजसा ए
 श्विव्या इन्द्र स दनेषु माहि नः ॥ त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो विरुत्रस्य सु
 मया पाथ्या रुजः ॥ २१ ॥ प्रमं हिषाय बृहते बृहद्रये सुस्य शुष्माय तव स
 मुतिभरे ॥ अपामिव प्रवणे यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अणाहते ॥
 अधते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्ने वसव नाहु विभतः ॥ य सर्वते

सं. प्र.

न सुम शीत हर्षत इन्द्रस्य वज्रः श्रिता हि ण्ययः ॥ अस्मै श्री मा युत
मसा समध्वर उषो न भुव आभरापनीयसे ॥ यस्य धाम श्रवसे नाम
द्वि यं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥ इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टु ये त्वारभ्य
च रामसि प्रभवसो ॥ न हिल्व द न्योगिर्वणो गिरः सद्यः स्तोणी रिव प्रति
नो हर्षत दचः ॥ हरित इन्द्र वीर्यं १ त वस्मस्य स्यस्तो नु मद्य वन्काम माष्ट
ण ॥ अनु ते द्यौर्हृती वीर्यं मम इयं च ते एथि वीने म ओजसे ॥ लंत मिन्द्र
पर्वतं महा सुखं वज्रेण वज्रि न्यवृश श्च कर्त्ति श ॥ अवा स ज्ञो निरताः
सर्त्त वा अपः सत्रा विश्वं दधिषे केवलं सहः ॥ २२ ॥ न चित्स होजा अ

॥४८॥

म तो नितुं दते होता य दूतो अश्ववद्वि व स्वतः ॥ विसाधिषे सिः पृथिवी
रजो मम आ देवता ता हविषा विवासति ॥ आ स्वम द्य युवमानो अज
रस्रश्च विष्यन्त तसेषु तिष्ठति ॥ अत्यो नष्टं पुषितस्य रो च ते दिवो
न सानुस्त नयं न चि क्रदत् ॥ कृणारुद्रे सिर्व सुसिः पुरो हितो होतानि
षतो रयिषा क मर्त्यः ॥ रथो न विश्वं ज सान आयुषु व्या नुषग्वार्य दे
व क्रण्वति ॥ विवात जूतो अतसेषु तिष्ठते एथा जूह्विः स्रण्या नु वि
ष्टनिः ॥ तृषु यदग्ने वनि नो रणा यसे वृक्षंतः एमरु री दूर्मे अजरा ॥ त
पुर्जं भो वनः आवात चोदितो यथेन सा कौः अववाति वंसगः ॥ अ

सं-प्र-

सिद्धं न क्षितं पातसारजः स्थातुश्चरयं भयते पतत्रिणः ॥ २३ ॥ दधु
ष्टाभगवो मानुषेष्वायिनं चारुं सुहवं जनेभ्यः ॥ होतारमग्ने अतिष्ठि
ररेण्यं मित्रं न शो वदिव्या यजन्मने ॥ होतारं सुतजुकोऽयजिष्ठं यवा
घतो रुणते अध्वरेषु ॥ अग्निविश्वेषामरतिं वसूनां सपुण्यां मित्रयसा
यामिरत्नं ॥ अछिद्रास्तनो सहसो नो अद्यस्तो तभ्यो मित्रमहः शर्म
यच्छ ॥ अग्ने रुणतु मे हस उरुष्योर्जीनपा सुर्भिरायसीभिः ॥ भवाव
सूयं रुणते विशावो भवामघवन्मुघवद्भ्यः शर्म ॥ उरुष्याग्ने अंहसो
रुणतं प्रातर्मक्षधियाव सुर्जगम्यात् ॥ २४ ॥ वृया इदं मे अग्नयस्ते

॥ ४० ॥

अन्ये त्वे विश्वेऽअमृता मादयन्ते गोवैश्वानरनाभिरसिद्धितीनां
सूणे वृजनांऽउपमिदयं य ॥ मूर्धादिवोनाभिरग्निः पृथिव्याऽअ
था भवदरुतीरोदस्यो ॥ तं त्वा देवा सो जनयन्त देवं वैश्वानरज्यो
तिरिदारीय ॥ आस्त्येनरुमयो ध्रुवा सो वैश्वानुरेदधिरेना
वस्तुनि ॥ या पर्वतेष्वोषधीषु क्षुयामानुषेषु सितस्य राजा ॥
बृहतीऽइवस्तुने वेरोदसी गिरो होता मनुष्यो रुनदहः ॥ स्वर्व
ते सत्यमुष्माय पूवऽवैश्वानराय नृतमाय यद्वीः ॥ दिवश्चि
त्ते बृहते जात वेदो वैश्वानरु प्ररिरिच्ये माहितं ॥ राजा कृषीना

सं-प्र.

मंसिमानुषीणां युधादेवेक्योवरिवश्वकर्षा॥ प्रनमहि त्वं वृषस्य
वोचंयं पूरवो वृत्रहणं सचते॥ वैश्वानरो हस्युमगिर्जघन्वां॥ अपू
नोत्काष्ठः॥ अवशं वरं मेत॥ वैश्वानरो मीहिमा विश्व कृष्टिर्भरदजि
भुयजतो निपावा॥ शातवने येनातिनीमि॥ रग्निः पुरुणीयेजर
तस्तुवता वाग्॥ वद्विंयत्रासं विदथस्य केतुं सुत्राव्यदूतं स
द्योऽअर्थं॥ द्विजन्मानं रयिमिव प्रशास्तं रातिं भरद्गवेमात
रिषा॥ अस्य द्वा सु रुमयासः सचंते हविर्भमंतः॥ उशिजो ये च
मन्ता॥ दिवस्विस्त्वो न्यसादिहोताष्टस्य विच्यतिर्विष्णु
वेधाः॥ तनयसीहृदः॥ आजायमानमस्मत्सुकोर्त्तिर्मधुजिह्व

गपुगा

५ ग

मन्त्राः॥ यमृत्विजो वृजनेमानुषासः प्रयस्वतः॥ आयवोजिजनंतं॥
उशिक्पावको वसुर्मानुषेषु वरेण्यो होता धायिविष्णुः॥ दमनाष्ट
रुपतिर्दसुः॥ अग्निर्भुवद्विपती रयीणां॥ तं स्वावयं पतिमग्नेर
यीणां प्रचांसामोमृतिभिर्गोतमासः॥ अश्वं नवाजं भरं मर्जयंतः
प्रातर्मसूधिया वसुर्जम्पात॥ अरुमाः॥ इदुप्रतुवसेतुरायुप्र
यो न हर्मिस्तोमं माहिनाय॥ कृचीषमाया धिगवः॥ ओहमिंश
युवस्यो गिराततमा॥ अस्माः॥ इदुप्रयः॥ इव प्रयसिभरा म्यांग
षं बाधे सुवृद्धिः॥ इदं यदहं दामनसानीषा प्रलायुपसेधियो
मर्जयंतः॥ अस्माः॥ इदुस्य मुपमं सुषोभरा म्यांग वमस्येन

मं-प्र-

मं हि मम लोक्तिमिर्मती नो सुवृत्तिभिः सुरिवाह धधये ॥ अस्माऽ
इदुस्तोमं संहिनो भिरथ नत देव तस्मिन्नाय ॥ गिर श्यु गिवाह से
सुवृत्तिं इय विष्म मिन्व मे धिराय ॥ अस्माऽ इदुस्तोमि वश्रव
स्ये इया कं सुद्धा इ स मंजे ॥ नी रं दानो क सं वंद ध्ये पुरो गृह न श्रव
संद मणि ॥ २७ ॥ अस्माऽ इदुस्तोम तद्वा इज्ज स्वपस्त मं स्वयं
रणाय ॥ वृत्रस्य विद्धि दधे न म मं तु जनीत्रा न स्तुजता किये धा ॥
अस्ये दुमातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितृं प पिवा न्वा र्वनी ॥
शुषाय हि छुः पचतं स हीया निधय ह राहं तिरोऽ अद्रिमस्त ॥
अस्माऽ इदुग्ना श्रिद्धे वपनी रिश्या कर्म हि हेत्य उ उवु ॥ परिद्या

॥५१॥

वा एधि वीजभ्रऽ उवर्ना स्यते महिमानं परिहः ॥ अस्ये देव प्ररिहि वे म हि
ले दिवस्य श्रियाः पयंत रिक्ता त्वा ॥ सुरां भिंदो दमः आ वि श्व गूतः स्वरि
रमत्रो ववक्षरणा य ॥ अस्ये देव रावसा शुषतं विहृ श्व ह जेण वृत्र भिंदः ॥
गान द्राणाऽ श्रवनी रमुंच दभिश्च वो दा वने सवेता ॥ २८ ॥ अस्ये दुलेष
सारंतु सिंधवः परिय ह जेण सीमये छत्र ॥ इशान ह दा शुषे दश स्यंतु
वतये गा धंतु र्वणिः कः ॥ अस्माऽ इदुप्र भरतू तु जानो वृत्राय वन्वमी
शानः किये धा ॥ गो न पर्व विरदा तिर श्वेषु नणी स्य पांचर ध्ये ॥ अ
स्ये दुप्र ब्रहि पूर्या गितुरस्य कर्माणि न व्यऽ उक्थे ॥ युधे यदि णानऽ
आयुधान्य वायमाणानि रिणाति रात्रू ॥ अस्ये दुभिया गिरय श्व

सं.प्र.

हृद्वावाच भूमा जनुषस्तु जेते ॥ उपोवे नस्य जोगुवानः ॥ ओणिं सद्यो भु
वदीर्यो यनो धाः ॥ अस्माः इदुस्य दनु हायेषामेकोयद्वे भूरेरीशानः ॥
प्रेतशंसुर्ये पस्पधानं सौवश्ये सुधिमावदिद्रुः ॥ एनातेहारियो जना सु
वृत्तीद्रुब्रह्माणि गोतमा सोऽ अक्रन् ॥ एषु विश्वपेशसंधियं धाः प्रातम
हृदियावसुर्जगम्यात् ॥ २९ ॥ इति प्रथमाष्टकचतुर्थोऽध्यायः ॥ हरिः श्री
३३ ॥ प्रमन्महेशवसानाय शूषमांगृषं गिर्वणसे ॥ अंगिरस्वत् ॥ सुवृत्ति
भिस्तुवतः ॥ अंगियाया चो माके नरे विश्रुताय ॥ प्रबोमहे महि नमो भर
ध्वमो गृष्यं शवसानाय साम ॥ येनानुः पूर्वपितरः पदज्ञाः ॥ अर्चतोऽ अ
गिरसो गाः अविदन् ॥ इन्द्रस्यांगिरसां चैषो विदत्सर मातनयाय धासि ॥ ५२ ॥

व

प्र

बृहस्पतिभिर्नदं विदद्वाः समुस्त्रियाभिर्वावशंतनरः ॥ ससुष्टुभास
स्तुभासमविप्रेः स्वरेणादिं स्वयोर्नवे ॥ सरण्युभिः फलिगमिंद्रशक्र
वत्तरवेण दरयो दशवे ॥ गृणानोऽ अंगिरोभिर्दस्मविवरुषसास्त
र्येण गोभिरंधः ॥ विभूम्याऽ अथ यऽ इन्द्रसानुदिवोरजऽ उपरमस्त
भायः ॥ १ ॥ तदुप्रयक्षतममस्य कर्म दस्मस्य वारुतममस्ति दंसः ॥
उपक्रेयदुपराऽ अपि न्वन्मध्वर्णसोनद्य ॥ श्वतस्वः ॥ हिताविवज्रे
सनजा सनीले अयास्यस्तव मानेभिरैकैः ॥ भगोनमेने परमेव्यो
मन्नेधारयद्रोदसी सुदसाः ॥ सनादिवं परिक्रमा विरूपे पुनर्भुवा
युवती स्वभिरैवैः ॥ कृष्णभिरक्तोषारुशद्विपुर्भिराचरतोऽन्या

सं. प्र.

न्या॥ सनेमिसख्यं स्वपस्यमानः सूनुरीधारशवसासुदंसाः॥ आमा
सुचिदधिषेपकर्मतः पयः कृष्णा सूरुशद्रोहिणीषु॥ सनासनीलाः
वनीरवातावतारक्षतेऽमृताः सहामिः॥ पुरुसहस्राजनयो नपत्नीदु
वस्यंति स्वसारोऽश्रुधाणं॥ २॥ सनायुगोनमसानेव्योऽनैर्वसूयवो
मृतयोदस्मदुः॥ पतिनपत्नीरुशतीरुशंतं स्पृशंतित्वाशवसावन्मनी
षाः॥ सनादेवतवरायोगमस्तोनक्षीयंते नोपदस्यंति दस्म॥ द्युमाः
असि क्रतुमाः इन्द्रधीरः शिक्षाशचीवस्तवनः शचीभिः॥ सनायुते
गोतमः इन्द्रनयमतक्षद्रुहहुरियोजनाय॥ सुनीथायनः शवसान
नोधाः प्रातर्मक्षधियावसुर्जगम्यात्॥ ३॥ त्वंमहोऽइन्द्रयोहशुभेर्वा ॥ ५३॥

वाजज्ञानः पृथिवी अमेधाः॥ यद्वते विश्वागिरयश्चिदभ्वाभियादु
क्तासः किरणानैजन्॥ आयद्वरी इन्द्रविब्रताचेरातेवज्रैरिति वाहो
र्धात्॥ येनाविहर्यत क्रतो अमित्रान्पुंर इच्छासिपुरुहूतपुवः॥ त्वंस
य इन्द्रधृष्टुरेतां त्वमभुक्षानर्यस्वपादु॥ त्वं शुचं देजनैष्टक्षआणै
यनेकुत्साय द्युमते सचाहन्॥ त्वंहयदिंद्रे चोदीः सखावृत्रेयहजिच
षकर्मनुभ्नाः॥ यधश्चरुषमणः पराचैर्विदस्यैर्योनावहतोदथा
पादु॥ त्वंहयदिंद्रे क्षरिषण्यं दृक् स्यचिन्मर्तानामजुष्टौ॥ व्यस्मदा
काष्ठा अवतैर्घनेव वज्रिच्छुशिलमित्रान्॥ ४॥ त्वंहयदिंद्रे क्षा
व

सं. प्र.

तोस्वमीहे नर आ जाह वंते ॥ तव स्वधा वश्यमा समर्थ कृतिर्वा जेष्वतसाया
भूत ॥ त्वंहत्यदिंद्रसप्तयुध्यन्तुरो वज्रिन्पुरुकुत्सायददः ॥ बर्हिर्नयत्सुदा सेवथा
वर्गं होराजन्वरिवः पूरवकः ॥ त्वं त्यां न इंद्र देव चित्रा मिषमापो न पीपयः परि
ज्मन ॥ यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यं सित्मनमूर्जन विश्वधक्षरथ्ये ॥ अकारित इंद्र गो
तमेभिर्ब्रह्माण्याक्तानमसा हरिभ्यां ॥ सुपेचा संवा जमा भरानः प्रातः ॥ ५॥ दृष्टे
राद्धीय सुमरवाय वेधसे नोधः सुहृत्किं प्रभरामरुद्रः ॥ अपो न धीरो मनसा सु
हस्त्या गिरः समं जे विदधेष्वाभुवः ॥ ते जतिरे दिवः स्रष्टा स उक्षणा रुद्रस्य मया
असुरा अरे पसः ॥ पावका सः शुचयः सूर्या इव सत्त्वानो नद्रक्षि नो घोरवर्ष

५४

सः ॥ युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववशुरधिगावः पर्वता इव ॥ दह्ना चिद्धि
श्वाभुवनानि पार्थिवा प्रच्यावयंति दिव्यानि मज्जना ॥ चित्रैरंजिभिर्वपुष्वयं
जते वक्षः सुरुक्मा अधियेतिरे शुभे ॥ अंसे घेषां निमि रक्षुर्क्षयः साकं ज
तिरे स्वधयादिवोनरः ॥ ईशान कृतो धुनयोरिशादसो वातो न्विद्युतस्तवि
षीभिरक्त ॥ दुहं त्युधर्दि व्यानिधूतयो भूमिपिन्वंति पयसा परिज्वयः ॥ ६॥
पिन्वंत्यपो मरुतः सुदानवः पयोद्युतवद्विदधेष्वाभुवः ॥ अत्यं न मिहे विन
यंति वाजिनमुत्संदुहंति स्तनयंत मक्षितं ॥ महिषा सोमायिनः श्वित्रभा
नवो गिरयो न स्वतवसारघुष्यदः ॥ मगा इव हस्तिनः स्वादथावनाय दारुणी

सं. प्र.

बुधविषीरयुग्मं॥सिंहविवनानदतिप्रचेतासःपिशारिवसुपिशोविश्ववेदसः॥
क्षयोजिन्वतःएषतीभिर्कुक्षिभिःसमित्सबाधःशवसाहिमन्यवः॥रोदसीआ
वेदतागणश्रियोनरपाचःशूराःशवसाहिमन्यवः॥आवेधुषमतिर्नदरीरे
ताविद्युन्तैस्तेमरुतोऽरथेषुवः॥विश्ववेदसोरयिभिःसमोक्तासःसंमि
श्रासस्तविषीभिर्विराजिनः॥अस्तारयिषुंदधिरगभस्त्योरनंतशुष्मा
वृषखादयो नरः॥७॥हिरण्ययेभिःपविभिःपयोदधुज्जिघ्रंत आप
थोऽनपर्वतान्॥मखाअयासःस्वस्तोद्धवच्युतोदुधकृतोमरुतोभा
जदृष्टयः॥८॥पुंषावकंनिनेविचर्षणिंरुद्रस्यसुनुहवसागणीमसि॥रज
व

दु

स्तुरंतवसंमारुतंगणमजीषिणंवृषणंसश्वतश्रिये॥प्रनूसमर्तःशवसाजनां
अतितस्तेवर्जतीमरुतोयमावत॥अर्वद्विर्वाजंभरतेधनान्भिराएछपक
तुमाक्षेतिपुष्यति॥चर्कृत्यमरुतःपुस्तुष्टर्युमंतंघैर्धुमधवत्सुधतन॥धुष्यं
नस्पतमुक्थ्यंविश्वचर्षणिंतोकंपुष्येमतनयंशतंहिमाः॥नूचिरंमरुतोवी
रवंतमतीषाहंरयिमस्मासुधत॥सहस्रिणंशतिनंभूशुवांसंप्रात॥६॥
पश्वानतायुंगुहाचतंतंनमोयुजानंनमोवहतं॥सजोषाधीराःपुदैरनुगम
न्नुपत्वासीदन्विश्वेयंचाः॥क्रुतस्यदेवाअनुव्रतागुर्भुवसरिष्टिद्यौर्नभ
मेवर्द्धतीमापःपन्वासुशिश्विमृतस्योनागर्भेसुजातं॥पुष्टिर्नरणाक्षि

ज

स. प्र.

तिर्नृथी गिरिर्नभुः ॥ अक्षो दोन शंभु ॥ अत्यो ना ज्मं सर्ग प्रत कृषि
धुर्नक्षोदः कर्ई वराते ॥ जाभिः सिधनां भ्राते व स्वस्त्रामि भ्या नरा जा
वना न्यति ॥ यदा तज्जतो वना व्यस्था दग्निर्ह दाति रोमा एधि व्या ॥ श्व
सि त्यप्सु हं सो न सो द क्रत्वा चेति षो विशा मुष भुत ॥ सो मो न वे धा क्र
त प्रजातः पशुर्न शि श्वा वि भुर्दू रे भाः ॥ ५ ॥ रयिर्न चित्रा सूर्ये न सं दृ
गा युर्न प्रा णो नित्यो न स्तु नुः ॥ त कान भू णि र्व ना सि षक्ति पयो न धे
नुः शुचि र्वि भावा ॥ दा धार क्षेम मो को न रण्वा यवो न पक्वो जेता ज
नानां ॥ ऋषिर्न स्तु भ्वा वि क्षत्र श स्तो वा जी न प्री तो व यो दधाति ॥

॥ ५ ॥

दुरो क शोचिः ऋतुर्न नित्यो जाये व यो ना वरं वि श्व स्मे ॥ चित्रो य दक्षत्रा
दु तो न वि क्षर थो न रुक्मी लेषः समस्तु ॥ से ने व सृ ष्टा मं दधा त्य स्तु नृ दि
धु लेष प्रती का ॥ य मो ह जा तो य मो ज नित्यं जारः कनी नां पति र्जनी नां ॥ ते
व श्व रा था वयं व सत्या स्त न गो वो न क्षं त इहं ॥ सिधुर्न क्षो दः प्रनी ची रे
नो न्न वं त गा वः स्वर् ई शी के ॥ १० ॥ वने षु जा युर्म ते षु मि त्रो रणी ते शु
हिं रा जे वा जु र्य ॥ क्षेमो न सा धुः ऋतुर्न भ द्रो भु व स्वा धी हो ता हव्य वा
द ॥ ह स्ते दधा नो नृ म्णा वि श्वा न्य मे दे वां धा दु हा नि षी दन् ॥ वि दं ती म
त्र न रो धि यं धा ह दा य त्त षा न्म त्रोः अशं सन् ॥ आ जो न क्षां दा धार

स. प्र.

एभिर्वीतस्तंभद्योमंत्रेभिः सत्यैः॥ प्रियापदानिपुञ्चोनिपोहिविश्वा
युरन्ने पुहापुहंगाः॥ यईचिकेत पुहाभवंत मायः ससादधाराम्
तस्य॥ विये च तंत्य तासपंत आदिहस्तनिप्रववाचास्मै॥ वियो
वीरत्सुरोधमहितोत प्रजाउत प्रस्रवंतः॥ चित्तिरपादमेविश्वा
युः सद्येवधीराः संमायचक्रुः॥ ११॥ श्रीगन्धर्वास्त्रिदिवंभुरण्युः
स्थातुश्चरथमकून्व्यनोत्॥ परियदेषामेकोविश्वेषांभुवदेवो
देवानांमहित्वा॥ आदितेविश्वेऋतुंजुषंत शुक्लाद्यदेवजीवो
जनिष्ठाः॥ भजंत विश्वेदेवत्वंनामकृतं सपंतो अमृतमेवैः॥

॥५७॥

ऋतस्यप्रेषाऋतस्यधीतिविश्वायुर्विश्वेअपांसिचक्रुः॥ यस्तुभ्यं
दाशद्योवाते शिक्षा तस्मैचिकित्वा नृयिंदयस्व॥ होतानिषत्तोम
नोरपत्ये सचिन्वा सांपतीरयीणां॥ इच्छंतुरेतो मिथस्तनुरुसंजा
नतस्वेर्दक्षैरमराः॥ पितुर्नपुत्राः ऋतुंजुषंत शोषय्येअस्युशा
संतुरासः॥ विरायओणोदुरः पितृक्षः पिपेश नाकंस्तस्मिर्दमे
नाः॥ १२॥ शुक्रः शुभ्रः शुक्लोऽपो नजारः पद्मासमीचीदिवोनज्योतिः॥
परिप्रजातः कल्वा बभूवुधुवो देवानां पिता पुत्रः सन्॥ वेधा अ
दत्तो अग्निर्विजान नूधने गो नो स्वाध्यापितृनां॥ जने न शेव आ

स. प्र.

हृद्यः सन्मध्ये निषत्तो रण्वो दुरोणे ॥ पुत्रो न जातो रण्वो दुरोणे वाजी
न श्रीतो विशो वितारीत ॥ विशो यदहे नृभिः सनीका अग्निर्दे
वत्वा विश्वान्यश्याः ॥ न किष्टता व्रतामिनति न श्यो यदेभ्यः शुष्टि
चकर्थ ॥ तत्तुते दंसो यदहं समानैर्नृभिर्घृक्तो विवेरपांसि ॥ पुषो
न जातो विशावो स्रः संज्ञातरूपश्चिकेत दस्मै ॥ स नावहंतो दुरोव्य
ण्वन्नवंत विश्वे स्वर्ग ईशिके ॥ १३ ॥ वने मधुवश्यो मनीषा अग्निः
सुशोको वि विश्वान्यश्याः ॥ आदैव्यानि व्रता चिकित्वा नामानुषस्य ॥ ५८ ॥
जनस्य जन्म ॥ गर्भो यो अपो गर्भो वनानो गर्भश्च स्थातो गर्भश्चरथा ॥

अद्रौचि दस्मा अंतर्दुरोणे विशान विश्वो अमृतः स्वाधीः ॥ सहि क्षपा
वां अग्नीरयीणां दाशुद्यो अस्मा अरंस्तैः ॥ एता चिकित्वा भस्मानि
वाहि देवानां जन्ममर्तोश्च विद्वान् ॥ वर्ध्यान्यपूवः क्षपो विरूपाः
स्थातुश्चरथ मृत प्रवीतं ॥ अराधिहोता स्वर्ग निषत्तः पुण्वन्विश्वा
न्यपोसि सुत्या ॥ गोषु प्रशस्ति वनेषु धिषे भरंत विश्वे बलिं स्व
र्गः ॥ वित्वा नरः पुरुत्रा सपर्यन्ति तुर्न जिब्रे विवेदो भरंत ॥ साधु
र्न गृध्ररस्तैव शरो याते वक्षीमस्त्वेषः समस्तु ॥ १५ ॥ उपप्रजि
नं नुशती रुशते पतिं न नित्ये जनयः सनीकाः ॥ स्वसारः रथा

सं-प्र.

वीमहृषीमजुषचित्रमुखंतीमुषसेनगावः॥वीरुचिद्वह्निपितरोनः
 क्यैरदिरुज्जन्तंगिरसोरवेण॥चक्रुर्दिवो ह्येतोगातुमस्मिन्ःअहःस्ववि
 दुःकेतुमुत्तः॥दधन्तंधनयन्तस्यधीतिमादिद्वयोदिधिष्योत्रिविभत्राः॥
 अतप्यंतीरुपसोयंत्यष्टादेवांजन्मप्रयसावर्द्धयंतीः॥मघीघटौविभ
 तोमातुरिश्वाग्रहेग्रहेश्वेतोजेन्योभूत॥आदीराज्ञेनसहीयसेमवा
 सन्नादृत्यंभगवाणोविवाय॥महेयस्यत्रऽईरसंदिवेकरवत्सर
 स्रग्यैश्चिकित्वा॥सृजदस्ताधृषुतोदिद्युमस्मेस्वायांदेवौदुहि
 तद्विषंधात॥१५॥स्वऽआयस्तुभ्यंदमऽआविभातिनमोवादा
 शादुशतोऽअनुधू॥वर्द्धोऽअग्नेवयोऽअस्यद्विबहायासद्राया

सुरथं यं जुनासि ॥ अग्निं विश्वाऽअभिष्टः सचंते समुद्रं न स्रवतः सुसयकी
॥ न नानामिनिर्विचिकितेव यो नो विदा देवेषु प्रमतिं विक्लितान् ॥ आयद्विषे न
पतितं जऽआन दृष्टुचिरेतो निषिक्तं द्यौरभीके ॥ अग्निः शर्द्धमनवृद्धयुवा
नं स्वाध्यं नयत्सुदेयध्वं ॥ मनो नयो ध्वनः सद्यऽएत्येकः सत्रास्तरो वस्य
ईशो ॥ राजानामित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा ॥ मानोऽ
अग्ने सुरव्यापित्र्याणि प्रमर्षिष्ठाऽअभि विदुष्कुविः सन् ॥ न भोन रूपं ज
रिमा मिनाति पुरातस्याऽअभि शस्ते रधोहि ॥ १६ ॥ निकाव्या वेधसः
राश्वतस्कर्हस्ते दधानो नर्या पुरुणि ॥ अग्निर्धुवद्रयि पती रयीणां सत्रा
चक्राणोऽअमृतानि विश्वा ॥ अस्मे वत्सं परिषंतं न विं दन्नि संतो विश्वेऽ

सं. प्र.

अमृताऽअमराः॥ अमयुवः पदयोधियं धास्तस्थुः पदे परमे वावर्गनेः॥ तिस्रो
यदग्ने शरदस्वामिष्ठं च तेन भुञ्चयः सपर्यान्॥ नामानि चिदधिरे यज्ञिया
न्यस्रदयतनुवः॥ सुजाताः॥ आरोदसी ब्रह्मती वेविदनाः प्ररुद्रिया जभि
रे यज्ञियासः॥ विदन्मतेनेमधिता चिकित्वा नग्निं पदे परमेतस्थिवांसं॥
संतानानाऽउपसीदन्मिषु पत्नी वंतो नमस्यं नमस्यन्॥ रिरिक्वांसः
स्तन्वः कण्वतस्वाः सखा सरयुर्निमिषिरक्षमाणाः॥ १७॥ त्रिः सप्तय
दुद्यानित्वेऽस्त्यदा विदन्निहिता युज्ञियासः॥ ते भीरुर्हतेऽअमृतं स
जीषाः पुष्टं च स्थातु चरधं च पाहि॥ विद्वोऽअग्ने वयुनानि क्षित्तीनां
व्यानुषकृशुरुधोजीवसेधाः॥ अंतर्विद्वोऽअध्वनो देवयानानतं द्रोह

॥ ६०॥

तोऽअमवो हविर्वाद्॥ स्वाधो दिवऽआसप्तयद्दीरायो दुरो व्यृतज्ञाऽअजा
नन्॥ विदद्भ्यं सरमा द्दुक्ते मूर्वे येनानुके मानुषी भोजनविद॥ आये विष्वाः
स्वपत्यानि तस्थुः कण्वानो सोऽअमृतत्वा यगानु॥ मद्रा मुहद्भिः पृथिवी वि
तस्थे मोता पुत्रैरदितिर्धायसेवेः॥ अधिभ्रियं निदधुश्चारुमस्मिन् दिवो
यदक्षीऽअमृताऽअकण्वन्॥ अधक्षरं तिसिंधवो न सृष्टाः प्रनीचीरग्ने
ऽअरुषीरजानन्॥ १८॥ रयिर्नयः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकि
तुषो नशासुः॥ स्यान्शीरतिथिर्न प्रीणानो होतवसश्च विधतो वितारी
त्वा॥ देवो नयः सविता सत्यमन्मा क्लानि पाति हृजना निविष्वा॥ पुरुष
रास्तोऽअमतिर्न सत्यऽआत्मे वशे वो दिधिषा व्योभत्॥ देवो नयः पृथि

स. ३.

वी विश्वधाया उपैक्षेति हितमिन्नो नराज्ञा ॥ पुरः सदः शर्मसदो नवी
रा अनवद्यापति जुष्टे वनारी ॥ तं त्वानरो दम आनित्यमिदमने
स च तस्मिन्निष्ठु ध्रुवा सु ॥ अधिद्युम्ने निदधुर्भूमिं भवा विश्वा
युर्ध्वं रणोरयोना ॥ विष्टो अने मधवानो अर्युर्विस्तरयो ददता
विश्वमायुः ॥ सुने मवाजं समिधे श्वयो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः ॥
॥ १९ ॥ ॥ नृते स्य हि धेनवो वाव शानाः स्मद्धीः वीपयंत द्युभक्ताः ॥
पुरावतः सुमतिं शिक्षमाणा विस्मिधवः समयाससुरद्रिः ॥ त्वे अ
ने सुमतिं शिक्षमाणा दिवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः ॥ नक्ता च च
कुरुषसा विरूपे लु छं च वर्णमरुणं च संधुः ॥ यान्नाये मत्तौ सु

॥ ६१ ॥

पूहोऽग्ने ते स्याम मधवानो वयं च ॥ काये व विश्वं सुवनं सिसु
क्ष्यापप्रिवानो दसीऽअंतरिक्षं ॥ अर्वाङ्गिरग्नेऽअवतो नृभिर्ह
न्वीरे वरान्व नु यामा लोताः ॥ ईशानासः पितृ वित्तस्य राया वि
स्तुर्यः शतहमानोऽअर्युः ॥ एतातेऽअग्नेऽउच्यमानिवधो
जुष्टानि संतु मनसे हृदे च ॥ शक्रे नरायः सुधुराय मंते धि श्रवा
देवभक्तु दधानाः ॥ २० ॥ उपप्रयंतोऽअध्वरं मंत्रं वोचे मानसा ॥
आरेऽअस्मे च शृण्वते ॥ यः स्त्रीहि तीषु पूज्यः संजग्माना सु
कृदिषु ॥ अरक्षदा श्रुये गायं ॥ उत्तुबुवंतु जंतवऽउदग्निर्वज्रत
जनि ॥ धनं जयोरणे रणे ॥ यस्य दूतोऽअसि क्षये वे विह

सं. प्र.

व्यानिवीतये॥ इत्तमत्तुणोष्यध्वरं॥ तमिस्तुहव्यमंगिरः सुदेवं स
हसोयहो॥ जनः॥ आहुः सुबहिषं॥ २१॥ आचवहसितोऽइह
देवाः॥ उपेप्रशस्तये॥ हव्यासुश्वंद्वीतये॥ नयो रूपदिरग्न्यः
शृण्वेरथस्य कश्चन॥ यदग्नेयासि दूत्यं॥ त्वोतोवाज्यक्रियासि
पूर्वस्मादपरः॥ प्रदाश्वोऽअग्नेऽअस्ताते॥ उतद्युमत्सुवीर्यं
बृहदग्नेविवाससि॥ देवेष्यो देवदास्ये॥ २२॥ जुषस्व संप्रथ
स्तमुबयो देवस्य रस्तमं॥ हव्याजुक्ता नऽआसनि॥ अथाते
॥ अंगिरस्तमाग्नेवेधस्तमप्रियं॥ वोचेम ब्रह्मसानसि॥ क
स्तेजामिर्जनानामग्नेकोदाश्वध्वरः॥ ४॥ कोह कस्मिन्नसि श्रि

॥६२॥

तः॥ संजामिर्जनानामग्ने मित्रोऽअसिप्रियः॥ सरवासरिविष्यऽ
ईद्यः॥ यजानो मित्रावरुणाय जदेवोऽऋतं बृहत्॥ अग्नेयसि
स्वदमं॥ २३॥ कातऽउपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने त्रान्तमाका
मनीषा॥ कोवायज्ञैः परिदक्षंतऽआपके न वाते मनसादा
रोम॥ एह्यग्नेऽइह होता निषीदादध्वः सुपुरऽपुतामवानः॥
अवतां त्वोरोदसी विश्वमिन्वे यजामहे सोम नसाय देवान्॥
प्रसुविश्वान्रक्ष सोधध्यग्ने भवाय ज्ञानाम मित्रास्ति पा
वा॥ अथावह सोमपतिं हरिष्यामतिथ्यमस्मे च हमा
सुदास॥ प्रजावतावचसावद्विरासाचक्रवे निवसस्ती

सं. प्र.

हृदे वैः॥ वे वि हो त्र मु त पो त्रं यं जं त्र बो धि प्र यं त र्ज निते र्व स्त नो॥ यथा
वि प्र स्य मनु बो ह वि र्ति दे वोः अ य जः क वि सिः क विः स न॥ ए वा हो तः
स स्य त र त्व म द्या मे मं द्र या ज क्रा य ज स्त ॥ २४ ॥ क था दा शे मा न ये का
स्मे दे व जं हो च्य ते भ्रा मि ने गीः॥ यो म र्ये ष्म म त रू ता वा हो ता य जि ष्ठ
रू णा ति दे वा न॥ ३ योः अ ध्व रे षु शं त म रू ता वा हो ता त म न मो सि रा
रू ण ध्वं॥ अ ग्नि र्ये दे र्म ती य दे वा न्म चा बो धा ति म न सा य जा ति॥ स
हि र्ने तुः स म र्यः स सा धु मि त्रो न भू द द्रु त स्य र थिः॥ तं मे ध्ये षु प्र थ मं
दे व यं ती र्वि श उप षु व ते द स्य मा रीः॥ स नो नृ णा न त मो रि शा दा अ
ग्नि र्गि रो व सा वे तु धी ति॥ त ना च ये म द्य वा नः श वि षा वा जं प्र सृ ता इ ष

॥ ६३ ॥

यं त म न्म॥ ए वा ग्नि र्गो त मे धि रू ता वा वि प्रे सि र स्तो ष्ण जा त वे दाः॥ स ए
षु द्यु म्ने पी प य स वा जं स पु ष्ठि या ति जो ष मा चि कि ल्वा न॥ २५ ॥ अ सि
त्वा गो त मा गि रा जा त वे दो वि च र्ष णे॥ द्यु म्ने र सि प्र णो नु मः॥ त मु त्वा
गो त मो गि रा रा य स्का मो दु व स्य ति॥ द्यु म्ने र सि प्र णो नु मः॥ त मु त्वा
र त्र हं त मे यो द स्य र व ध नृ षे॥ द्यु म्ने॥ अ वो चा म र दू ग णा आ न ये
म धु म द चः॥ द्यु म्ने॥ २६ ॥ हि र ण्य के शो र ज सो वि सा र हि र्धु नि र्वा त
इ व ध्र जी मा न॥ शु चि भ्रा जा उ ष सो न वे द्य य श स्व ती र प स्यु वो न स
स्याः॥ आ ते सु प णी अ मि नं तं ए वैः रू षो नो ना व द ष भो य द्दी दं॥ शि
त मु त्वा वा ज सा तं म मं गि र स्व द्ना म हे॥ द्यु म्ने॥ २७

सं. ३.

वास्तिर्नस्मयमानास्ति रागा सतंतिमिह स्तनयंत्यभ्रा॥ यदीमृतस्य
पयसापि योनौ नयन्त तस्य पश्चिमी रजिष्ठेः॥ अयं मामित्रो वरुणः
परिज्मातु चंष्टं चंत्यपरस्य योनौ॥ अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सह
सोयहो॥ अस्मेधे हि जात वेदो महिभ्रवः॥ स इधानो वसुष्क विरगिरी
ळे यो निरा॥ रेवदस्मभ्यं पुर्वणी कदीदिहि॥ क्षपो रजं नुतमनाग्नेव
स्तोरुतोषसः॥ सति मजं भरुक्ष सोदहवति॥ २७॥ अवा नो अग्न ऊ
ति क्षिर्ता यत्र स्य प्रभर्मणि॥ विश्वासुधीषु वंद्य॥ आ नो अग्नैरयिं क्ष
रसत्रासाहं वरेण्यं॥ विश्वासुष्टु दुष्टं॥ आ नो अग्नै सुचेतुनारयिं

॥६४॥

विश्वायुपोषसं॥ मा ईडुं कंधे हि जीवसे॥ प्रपुतास्ति मशोचिषे वाचो
गोतमाग्नये॥ भरस्व सुमयुर्गिरः॥ यो नो अग्नै सिदास्यंति दूरे पदी
ष्टसः॥ अस्माकमिदृधे नव॥ सहस्राक्षो विचर्षणि रग्नी रक्षांसि से
धति॥ होता गणीत उक्थ्यः॥ २८॥ इत्याहि सोम इन्द्र देव ह्या न्वकार
वर्धनं॥ शविषवज्जिन्नो जसा एषिव्यानिः शशा अहि मर्चन् ननु स्वरा
ज्यं॥ सत्वा मद दृषामदः सोम ज्येना भूतः सुतः॥ येना हत्रं निरद्भ्यो जघं
थं वज्जिन्नो जसा चर्चन् ननु॥ प्रह्यसी हि धृष्टुहि न ते वज्रो नि यं सते॥
इंद्रं नृमंहिते शवो हनो हत्रं जया अपो चर्चन् ननु॥ निरिंद्रु भूम्या अ

सं. प्र.

जि

धिहृत्रं जघं यन्निर्दिष्टः ॥ स जामरुत्तरी रवजी वध-या इमा अपोर्चन्त
॥ इन्द्रो हृत्रस्य दोधतः सानुं वज्रेण हीकितः ॥ अभि क्रम्या वजिघ्नते पः
समीय चोदयन्तर्चन्त ॥ २९ ॥ अधि सानो निजघ्नते वज्रेण शतपर्व
णा ॥ मंदानः इन्द्रो अंधसः सखिभ्यो गातुमिच्छत्यर्चन्त ॥ इन्द्रतुभ्यमि
दं दिवो नु तं वेन्वीर्यं ॥ यद्वसं मा यि नं मंगंतमुत्वं मा यया वधी रर्च
न्तनु ॥ विते वज्रा सो अस्ति रं न वतिं नाव्या अनु ॥ महत्त इन्द्रवीर्यं
वाको स्ते बलं हितमर्चन्तनु ॥ सहस्रं साकमर्चत परिशोभत विंशतिः ॥
शतै नमन्व नो न वुरिद्राय ब्रह्मो द्यतमर्चन्तनु ॥ इन्द्रो हृत्रस्य तविष्ठी

॥ ३० ॥

निरहं स ह सा सहः ॥ महत्तदस्य पौं स्यं हृत्रं जघन्वीं अस् जदर्चन्तनु ॥
॥ ३० ॥ इमे चित्तव मन्यवे वेपते सि यसा मही ॥ यदिन्द्र वज्रि नो जसा हृत्रं
मरुत्वा अवधी रर्चन्तनु ॥ न वेपसानत न्यते दं हृत्रो विबीभयत् ॥ अ
भ्ये नं वज्र आयसः सहस्रभट्टिराद्यता र्चन्तनु ॥ यद्वज्रं तव चाशनिं व
ज्रेण समर्धयौ यः ॥ अहिमिन्द्र जिघांसतो दिविते ब दधे शवो र्चन्तनु ॥
असि घ्नेते अदिवो यस्या जगच्च रेजते ॥ त्वष्टा चित्तव मन्यव इन्द्र
वे विज्यते सियार्चन्तनु ॥ न हि नु यादधी मसी द्रं को विर्या परः ॥ तस्मि
नृ म्ण सुत क्रतुं देवा ओजां सि सं दधुरर्चन्तनु ॥ याम शर्वा मनुष्यता

सं. व.

दुध्यद्वि युमतत॥ तस्मिन् ब्रह्मानि पूर्वथे द्रे उक्था समगता च ननु ख
राज्यं ॥ ३१ ॥ इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः ॥ ॥ हरिः ॐ ॥ ॥ इन्द्रो मदाय
वा एधे शवसे ह नृहानृभिः ॥ तमिन्महत्वाजिषते मर्षे ह वा महे स वा जे
षु प्रनो विषत ॥ असि हि वीरस्ये न्योसि भरिषराददिः ॥ असि दभ्रस्य वि
हृधो यजमानाय शिक्षसि सुन्वते भरिते वसु ॥ यदुदीरत आजयो धृष
वैधीयते धना ॥ पुश्वा मदच्युता हारी कंहनः कंवसो दधो स्मो इद्रव
सौ दधः ॥ क्रत्वा महां अनुबुधं सीम आ वा एधे शवः ॥ श्रियन्तु वउपा
कपोर्निशि प्री हरि वा दधे हस्तयोर्वज्रमायसं ॥ आपवौ पार्थिवं रजो

॥ ६६ ॥

बहुधेरो च नादिवि ॥ न त्वा वा इद्र कश्च न न जातो न जनिष्यते तिविभं
ववक्षिष्य ॥ १ ॥ यो अर्यो मर्तु सो जनेन परा ददाति दाशुषे ॥ इन्द्रो अस्म
भ्यं शिक्षतु विभजा भरिते वसुभक्षीयत वराधसः ॥ मदेमदे हि
नो ददिर्युथा गवा मजु क्रतुः ॥ संगभाय पुरुशतो जया हस्या
वसुशिशी हिराय आभर ॥ मादयस्व सुते स चाशवसे भर राध
से ॥ विद्या हि त्वा पुरुवसु मुपका मांस्स सृज्म हथा नो विता भ
व ॥ एते त इद्र जंतवो विभं पुष्यति वार्यं ॥ अंतर्हि ख्याजना ना
मृयो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेद आभर ॥ २ ॥ उपोषुष्ट शुही

सं. प्र.

गिरो मघवन्मातथा इव॥ यदानः स्तुतावतः कर आदर्श पास इद्यो
जान्विद्रते हरी॥ अक्षन्मीमदंत ह्य वप्रिया अधूषत॥ अस्तोषत
स्वभानवो विप्रान विषया मती योजा॥ सुसंदृशं त्वा वयं मघवन्
दिषीमहि॥ प्रनूनं पूर्णबंधुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा॥ स
घातं वृषणं रथ मधितिष्ठाति गोविदं॥ यः पात्रं हारि यो ज नं पूर्ण
मिंद्रचिकेतति योजा॥ युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शत क्रु
तो॥ तेन जाया सुपप्रियां मंदानो या ह्यं य सो योजा॥ युतस्मि
ते ब्रह्मणा केशि नाहरी उप प्रयाहि दधिषे गभस्त्योः॥ उहासु

॥६७॥

नासोरभसा अमंदिषुः पूषणान्वेज्जिन्समुपलपामदः॥ ३॥ अश्वोवतिप्रथमो
गोषुगच्छति सुप्रावीरिंद्रमर्त्यस्तवोतिभिः॥ तमित्पणक्षिबसुना भवीयसासिं
धुमापो यथा भितो विचेतसः॥ आपो न देवीरुपयंति होत्रियमुवः पश्यंति वि
तंतं यथारजः॥ प्राचे देवासः प्रणयंति देवयं ब्रह्म प्रियं जोषयंते वरा इव॥
अधिद्वयोरदधाव्यथं वचो यतस्तु चामिथुना यो स पुर्यतः॥ असंयतो ब्र
ते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते॥ आदंगिराः प्रथमं दधि
रेव य इद्धा नयः शम्या ये सुकृत्यया॥ सर्वपुणेः समविंदंत भोजनमश्वा
वंतं गोमंतमापशुनरः॥ यज्ञे रथर्वा प्रथमः पथस्ततंततः सूर्यो व्रतपावे

सं. प्र.

न आजेनि॥ आगा आजडुरा ना का व्यः स चायमस्य जातमम तं य जा महे॥ बहिर्वा
यस्य पत्याय वृत्यते को वा श्लोक मा घोषते दिवि॥ या वा यत्र वदति का सरु वथ
स्तस्येदिं शो अभिपित्वेषुरण्यति॥ ४॥ असा विसोम इ इ ते रा विष्ठ धर
वा गहि॥ आत्वा एणत्किं द्वियं रजः सूर्यो नर रिमभिः॥ इन्द्र मिद्वरी वह तो प्र
तिष्ठ रावसं॥ ऋषीणां च स्रुती रूपयु सं च मानुषाणां॥ आतिष्ठ वत्र हने
थं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी॥ अर्वा चीन सुते मनो या वा कणे तु वयु ना॥ इमे मि
द्र सुतं पिब ज्येष्ठ मम त्वं मदं॥ शुक्रस्य त्वाभ्यक्षर धारा क्रुतस्य सादने॥ इन्द्राय
नूनमर्चतो क्वा नि चत्र वीतन॥ सुता अमत्सुरिंदो ज्येष्ठं नमस्यता सहः॥ ५॥

६८

न किष्टु इथी तरो हरी य दिंद्र य छ से॥ न किष्टु नु म ज नान किः स्वभ्य आ नरो॥ य ए
क र द्विद य ते व सु म तो य दा शुषे॥ इन्द्रा नो अ प्रतिष्ठु त इंद्रो अंग॥ क दाम र्त म रा ध सं
प दा सुं प मि व स्फुर त्॥ क दानः शुभ्र व द्भिर इंद्रो अंग॥ य श्चि द्वि त्वा बहु भ्य आ सु
ता वां आ म ये वा स ति॥ उग्रं त स्य त्प ते रा व इंद्रो अंग॥ स्वा दो रि था विष्णु व तो म ध्वः
पिबं ति गो र्यः॥ या इंद्रे ण स या व री वृ ह्ना म दं ति शो म से व स्वी र नु स्व रा ज्यं॥ ६॥
ता अस्य ए रा ना यु वः सोमं श्री णि ति ए श्र यः॥ प्रिया इद्र स्य धे न वो व ज्र हि न्य
ति सा य कं व स्वी र नु॥ ता अस्य न म सा सहः स प र्यं ति प्र चेत सः॥ वृ ता न्य
स्य स श्रि व र पु रू णि पूर्व चि त्त ये व स्वी॥ इंद्रो द धी चो अ स्तु भि र्वा ण्य प्रति

सं. प्र.

तिष्ठतः॥ ज्ञाननवतीर्नव॥ इच्छन्मध्ययच्छिरःपर्वतेश्वपश्रितं॥
तदिदच्छर्यणावति॥ अत्राहगौरमन्वतनामलघुरपीच्य॥ इत्याचंद्र
मसोऽह॥ ७॥ कोअद्ययुद्धे। धुरिगाऋतस्यशिमीवतोभामिनोदुर्ह
णायन॥ आसन्निष्कृत्स्वसोमयोभन्यएषोभत्यामृणधुसजीवा
त॥ कईषतेतुज्यतेकोविभायकोमंसतेसंतमिंद्रकोअंति॥ कस्तोका
यकइशायेतशयेधिब्रवत्तन्वे३कोजनाय॥ कोअग्निमीदृहविषा
द्यतेनसुचायजाताऋतुसिधुवेष्टिः॥ कस्मैदेवाभावहानाशुहो
मकोमंसतेवीतिहोत्रःसुदेवः॥ त्वमंग्रशंसिषोदेवःशविष्ठमर्त्य॥

॥६९॥

नत्वद्वयोमववन्नस्तिमर्त्तिं३ब्रवीमितेवचः॥ मातेराधांसिमातःकृतयोवसो
स्मान्केदाचुनादभन॥ विश्वाचनऽउपमिमीहिमानुषवस्तनिचषणिभ्यः॥
॥ ८॥ प्रयसुभंतंजनयोनसप्तयोयामनुद्रस्यसूनवःसुदंससः॥ रोदसीहि
मरुतश्वक्रिरेवृधेमदंतिवीराविदथेषुघषयः॥ तऽउक्षितासोमहिमा
नमाशतदिविरुदासोअपिचक्रिरेसदः॥ अर्चतोऽअर्कंजनयंतऽइंदि
यमधिभियोदधिरेष्टभिमातरः॥ गोमातरोयषुभयंतऽअंजिभिस्तनू
षुभुभादधिरेविरुक्मतः॥ बाधंतैविश्वमभिमोतिनमपवर्त्मन्येषामनु
रीयतेघृतं॥ वियेभ्राजंतैसुमरवासःकृष्टिभिःप्रच्यावयंतोऽअचुताचि
दोजसा॥ मनोजुवोपमरुतोरथेष्वारषवातासःएषतीरपुग्ध्वं॥ प्रय

सं. प्र.

इधेष्टुष्टतीरयुग्मंवाजेऽश्विंमरुतोरंरुयंतः॥ उता रुषस्य विष्यंति धारा
श्वमेवोदभिर्द्युं दंतिभस्म॥ आवो वहंतु सप्तयोरधुथदोरधुपत्नानः प्रति
गतवाहुभिः॥ सीदतावर्हि रुरुवः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वोऽं
धसः॥ १॥ तेवर्धंत स्वतवसो महित्व नानाकंतस्युरुचक्रिरे सदः॥
विष्णुर्यद्वा बृहद्वर्णं मद्व्युत्तं वयो न सीदन्निबर्हिषि प्रिये॥ श्रराः
इवेद्युधयो न जमयः श्रवस्यवो न पतना सुयेतिरे॥ भयेते विश्वा
धुवना मरुतो राजानः इव लेषसे हशोनरः॥ त्वष्टाय दध्रे सुकृतं हिरण्य
यं सुहस्रभृष्टि स्वपाऽअवर्तयत्॥ धत्तऽइंशो नैव पांसिकर्तुं वेहन्वन्नि
रपामौ अदण्वं॥ ५॥ ध्वंनुनु देवतंतः ओजसा दादृणां चिद्विभिदुवि ॥१०॥

पर्वतं॥ धमंतो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्या निचक्रिरे॥ वि
संतुनु देवतंतया दिशा सिचन्नुत्संगोतमायत णाजे॥ आगच्छंती मवसा
वित्रभानवः कामं विप्रस्यत पयंत धामभिः॥ यावः शर्मशसमाना
यसंति त्रिधा तूनि दधुषे यच्छलाधि॥ अस्मभ्यं तानि मरुतो वियं
तरयिं नो धत्त वृषणः सुवीर॥ १०॥ मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो
विमहसः॥ स सुगोपातमोजनः॥ यज्ञैर्वी यज्ञ बाहसा विप्रस्य वा
मती नो॥ मरुतः शृणुता हवें॥ उत वा यस्य वाजिनो नु विप्रमत
क्षत॥ सगंता गोमति ब्रजे॥ अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दि

सं. प्र.

विष्टिषु। उक्तं मदं शस्यते॥ अस्य श्रोत्रं त्वां भुवो विश्वा यश्च वर्षणी
रपि॥ सूरं चित्सुषीरिषः॥ १९॥ पूर्वभिर्हि ददा शिमशरदिर्मरुतो
वयं॥ अबोभिश्च वर्षणीनां॥ सुभगः स प्रयज्यवामरुतोऽस्तु मर्यः॥
यस्य प्रयांसि पर्षथा॥ शशमानस्य वानरः स्वेदस्य सत्यशवसः॥ वि
दाकामस्य वेनतः॥ यूयंतस्य शवसः॥ आविर्कृतं महित्वना॥
विध्यता विद्युता रक्षः॥ गृहता गुह्यं तमो वियात विश्वमत्रिणं॥ ज्यो
तिष्कृता यदुश्मसि॥ १२॥ प्रलक्षसः प्रतवसो विरिपिनो नानताः
अविथुराः ऋजीषिणः॥ जुष्टमा सो नृतमा सोऽग्निभिर्व्यान ॥ ७९॥

जेकेचिदुस्त्राऽद्वस्तुभिः॥ उपकरेषु यदचिध्वं ययिवयः॥ इव मरुतः
केनचित्पथा॥ श्रोतंति कोत्राऽउपवारथेषा दृतमुक्षतामधुवर्णम
र्चते॥ प्रेषामजेषु विथुरे वरेजते भूमिर्यामेषु यदुजते भुमे॥ ते
कीळयो धुनयो भ्राजं दृष्टयः स्वयं महित्वं पनयंत धूतयः॥ सहि
स्वस्त्यस्य दद्वो युवागणो द्याऽर्शानेस्त विषीभिरावृतः॥ अ
सिसत्यः ऋणया वाने द्यो स्या धियः प्राविताथा दृषागणः॥ पि
तुः प्रतस्य जन्म वदामसि सोमस्य जिह्वा प्रजिगाति चक्षसा॥
यदीमिंद्रा मृकाणः आश्रतादिना मानि यज्ञिया निदधिर॥

सं प्र

श्रियसेकंभानुभिः संमिमिक्षिरेतेरश्मिभिस्तः ऋकेभिः सुखादयः॥
तेवाग्नीमंतः इभिणोऽश्वीरवो विदे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नाः॥१३॥
आविद्युमद्विर्मरुतः स्वर्के रथेभिर्यातः ऋष्टिमद्विरश्वपणेः॥ आ
वर्षिष्ठयानः इषावयोनपसतासुमायाः॥ तेरुणेभिर्वरमापिना
गेः शुभेकं याति रथतूर्भि रश्वैः॥ रुक्मो न चित्रः स्वधित्तीवान्यव्या
रथस्य जंघनंत फलम॥ श्रियेकं वोऽश्वितनूषुवाशीर्मेधावनानरु
णवंतः रुध्वो॥ युष्मभ्यं कमरुतः सुजातास्तु विद्युन्नासो धनयंते
अद्रिं॥ अहनि गधाः पर्यावः आगुरिमो धिये वा कुर्यां च देवी॥ ॥७२॥

ब्रह्म हवन्तो गोतमासो अर्कैरुध्वं नुनूद्रुतः सधिं विबध्यो॥ एतस्य
त्रयोजनमचेति सस्वर्हयन्मरुतो गोतमो वः॥ पश्यन्ति रण्यचक्रा
नयोदंष्ट्रान्विधावतो वराहून्॥ एषास्यावो मरुतो नुक्षत्रप्रतिष्ठो
भति च घतो नवाणी॥ अस्तौ सयुहथा सामनुस्वधां गभस्योः॥१४॥
आनो भद्राः ऋते वो यंतु विश्वतो दध्ना सो अपरीता स उद्भिदः॥ देवानो
यथा स दमि ह्वये असन्न प्रायुवोरक्षिता रोदिवे दिवे॥ देवानां भद्र
सुमतिर्ऋज्युतां देवानां एति रभिनो निवर्ततां॥ देवानां सख्यमुप
सेदिमा वयं देवान आयुः प्रतिरंतु जीवसे॥ तां सर्वया निविदारू

स. प्र.

महेवयं भगमि त्रमदिति दक्षमसिधं ॥ अर्यमणं वरुणं सोममग्निना
सरस्वतीनः सुभगामयस्करतः ॥ तन्नो वातो मयो भुवो तु भेषजं तन्माता
एधि वीतसिताद्योः ॥ तद्वा वाणः सोमसुतो मयो भुवस्तदग्निना शृणु
तं धिष्ण्या युवं ॥ तमीशानं जगतस्तस्युषस्यति धियं जिह्वमवसेहूम
हेवयं ॥ पूषानो यथा वेदसामसद्वधेरक्षिता पायुरदक्षः स्वस्तये ॥ १५ ॥
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ॥ स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अ
रिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥ एष दधातु रतः एभिमा
तरः शुभं यावानो विदधे पुनरमयः ॥ अग्निजिह्वा मनवः स्वरचक्षसा

॥ ७३ ॥

विभ्ये नो देवाः ॥ अवासागमन्निह ॥ अद्रक्तेभिः शृणुयाम देवा अद्र
पश्येमाह्वमि र्यजत्राः ॥ स्थिरै रंगैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्विशोम देवा हि
वृं यदायुः ॥ शतमिनु शारदोऽमंति देवा यत्रानश्वक्राज रसंतनूनाः ॥
पुत्रा सो यत्र पितरो भवन्ति मानो मध्या रितायुर्गंतोः ॥ अदितिर्द्यौः ॥
रादिति रंतरिक्षमदिति र्माता सपिता सपुत्रः ॥ विश्वे देवाः अदितिः
पंचजनाः अदितिर्जातमदितिर्जनित्वं ॥ १६ ॥ रुजुनीती नो वरुणा
मित्रानयतु विद्वान् ॥ अर्यमा देवैः सुजोषाः ॥ ते हि वस्वो वसवाना
स्तोऽप्रमूरा महोभिः ॥ व्रतारक्षंते विश्वा हा गतेऽअस्मभ्यं चाम

यंसन्नमृतामर्त्यः॥ बाधमानाऽअपदिषः॥ विनः पथः सुवितायनि
 पंलिंदो मरुतः॥ पूषा भगो बंधासः॥ उत्तनो धियो गोऽअग्राः पूषन्वि
 ध्रुवे वयावः॥ कर्त्तनः स्वस्तिमतः॥ १७॥ मधुवाताऽऽकृतायुतमधु
 सरं तिसिंधवः॥ माध्वीर्नः संतोषधीः॥ मधुनक्तुमुतोषसोमधु
 मस्य॥ र्थिवरंजः॥ मधुयोरस्तुनः पिता॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्म
 धुमोऽअस्तुस्त्यः॥ माध्वीर्गवो भवतुनः॥ शंनो मित्रः शंवरुणः शं
 नो भवत्वयमा॥ शंनुऽइं सो ह्यस्पतिः शंनो विष्णुरुक्मः॥
 १८॥ त्वंसोमप्रचिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनुने विपुंथा॥ तव
 प्रणीती पितरो नऽइंदो देवेषु रत्नमभजंत धीरः॥ त्वंसोमक्र

तुभिः सुकृतमस्तु दहैः सुदक्षो विश्ववेदाः॥ त्वं वषा वषतेभिर्महिता
 द्युम्नेभिर्द्युम्यभवो नृवक्षाः॥ राज्ञो नुते वरुणस्य वृता विहृ रूमीरित
 वसो मुधाम॥ भुविष्टमसिप्रियो नमिन्नो दृष्टायोऽअयमेवा सिसो
 म॥ याते धामानि दिविया एथिव्यां यापवन्ते घोषधीषु सुगतेभि
 नो विष्टैः सुमनाऽअहं कन्नाजं सोमप्रतिहव्या गृभाय॥ त्वंसोमा
 सि सप्ततिस्वराजो तव नृहः॥ त्वं भद्रोऽअसिक्तुः॥ १९॥ त्वं च सो
 मनो वशो जीवा तु नमरा महे॥ प्रियस्तो नोवनस्पतिः॥ त्वंसोम
 महे भगं त्वं यनः कृतायुते॥ देसं दधासि जीवसे॥ त्वं नः सोमवि
 श्वतो रक्षाराज नृघायतः॥ न रिष्येत्तावतः सखा॥ सोमयास्ते

मयो भुवः उतयः संतिदा सुवेगता निर्विता भवः। इमं यज्ञमिदं वचो जुगु
 षाण उपगहि। सोमत्वं नो वृधे भवः। सोमगो निष्ठु वयं वर्धयामो
 वचो विदः। सुमन्त्री को नः। आविरागयस्फानोऽजमी वहा वसुविमुष्टि
 वर्धनः। सुमित्रः सोमनो भवः। सोमरारं धिनो हृदि गावो नयवसेषा।।
 मर्यद्वस्वऽजो विये। यः सोमसरव्ये तवरारण इव मर्यः। तदस्सः स
 चते कविः। उरुष्याणोऽभि शस्तेः सोमनिपात्य हसः।। सरवासु
 रोवऽपधिनः।। २१।। आप्यायस्व समेतुते विश्वतः सोमवृष्ट्यं। भवा
 वाजस्य संगृथे। आप्यायस्व मदिंतम सोमविश्वे किरं सुमिः।। भवा
 नः सुश्रवस्तमः सरवा वृधे। संते पयो सि समु यं तु वाजाः सं वृध्या
 न्यमिमाति पाहः।। आप्यायमानोऽजमलाय सोमदि विश्रवां

सुतमा निधिष्व॥ पाते धामा निहविषाय जंति ताते विश्वा परिभरस्तु
 यज्ञं॥ गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो वीरसुप्रचरा सोमदुर्योनः॥ सोमो धे
 नु सोमो अर्वतमाभु सोमो वीरं कर्मण्य ददाति॥ सादन्यं विदथ्यं
 सुभेयं पितृश्रवणं यो ददाश दस्मै॥ २२॥ अषाळं युत्सु एतना सु
 पप्रिं स्वर्षामप्सा वृजनस्य गोपां॥ भरेषु जांसु क्षितिं सुश्रवसं जयंतं
 त्वामनुमदेम सोम॥ त्वमिमा ओषधीः सोमविश्वास्त्वमपो अजन
 यस्वंगाः॥ त्वमाततं योर्वीरं शिरं त्वं ज्योतिषा वितमो ववर्थ॥ देवे
 न नो मनसा देव सोमरा यो भागं सहसा वन्नसि युध्य॥ मात्वा तनदी

सं. प्र.

शिवे वीर्ये स्यो भये भूः प्रचिकित्सा गविहो ॥ २३ ॥ एता उत्था उपसः
केतुमक्रत पूर्वार्धे रजसो भानुमं जते ॥ निष्पन्वाना आयुधानीव
धृष्टवः प्रतिगावो रूषीर्येति मातरः ॥ उदयस्तने रुणा भानवो हथा स्वा
पुजो अरूषीर्गी अयुक्षत ॥ अक्रन्नुषा सोव पुनानि पूर्व धारु शीतं भा
नुमरूषीरशिभ्युः ॥ अर्चति नारी रप सोन विष्टिभिः समानेन योज
नेना परावतः ॥ इष्वहंतीः सुवते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुव
ते ॥ अधिपेशो सिवपते नृत्तरि वापोर्गु ते वक्षः उस्ववर्जहं ॥ ज्योति
र्विश्वस्मै भुवनाय ह ॥ ष्वती गावो नव्रजं शुभ्रं आवर्त्तमः ॥ प्रत्यची

॥ ७६ ॥

रुशदस्या अदश्चि विविष्टे नाधते सुष्ठु मभ्वं ॥ स्वरुन्ने पेशो विदथे
जं चित्रं दिवो दुहिता भानुमं श्रेत ॥ २४ ॥ अतारिष्म तमं स स्यारम स्यो
षा उचंती वयुनो हणोति ॥ अये छंदो न स यते विभाती सुप्रतीका
सौमनसा योजीगः ॥ भास्वतीने ज्रीस्तु न तानां दिवस्तवे दुहिता गोत
मेभिः ॥ प्रजावतो नृवतो अश्वबुध्या नुषो गो अग्रा उपमासिवा
जान् ॥ उपस्तमश्या पशसं सुवीरं दास प्रवर्गं रयिमश्वबुध्यां ॥ सुदं
ससाश्वसाया विभासि वाजप्रसूता सुभगे वृहंतं ॥ विश्वानि देवी
भुवनाभि चक्ष्या प्रतीची चक्षुर्विया विभाति ॥ विश्वं जीवं च रसे

बोधयंती विश्वस्य वाचमविदन्मना योः॥ पुनः पुनर्जीयमाना पुराणी स
 मानं वर्णसि शुभमाना॥ शुद्धी वक्षन्नु विजः॥ आमिना नाम तस्य
 देवी जुरयं स्यायुः॥ २५॥ व्युर्वती दिवोऽंताऽअबोधय पस्वसारस
 नुतयेति॥ प्रमिनती मनुष्या मुगानियोषाजारस्य च सुसावि
 भाति॥ पश्चन्निचित्रा सुसगा प्रधाना सिंधुर्नक्षोदऽउविद्याव्यम्बे
 त्॥ अमिनती देव्या निजानि स्तर्यस्य चेति रश्मिर्दिशाना॥
 उपस्तश्चित्रा मासरा स्मक्यं वाजिनीवति॥ येन लोकं चतनयं च
 धामहे॥ उषोऽअघेह गोमूत्रश्यावति विषावरि॥ रेवदस्मे युष्म

॥७७॥

सन्तावति॥ पुश्वाहि वाजिनी वस्य श्वो अद्या रुणाऽउषः॥ अथानो
 विश्वा लोभगा न्यावह॥ २६॥ अश्विनावर्ति रस्मदा गोमदस्त्राहि
 रंण्यवत्॥ अर्वाग्रं समनसाति यच्छतं॥ याविश्या श्लोकमादिवो
 ज्योतिर्जनाय चक्रथुः॥ आनुऊर्जवहतमश्विना युवं॥ एह देवा
 मयो भुवा दस्त्राहिरंण्यवर्तनी॥ उपबुधो वहंतु सोमपीतये॥ २७॥
 अग्नीषोमा विमं सुमे श्चतुर्दशणा हवं॥ प्रतिस्त्वा निहयंतं
 भवतं दाशुषेमयः॥ अग्नीषोमा यो अद्य वा मिदं वचः सपर्य
 ति॥ तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वभ्यं॥ अग्नीषोमा य आहु

स. प्र.

तिं यो वां दाशदु विभूतिं ॥ स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यभवत् ॥
अग्नीषोमा चेति तद्दीर्घं यदमुष्णीतमवसंपणिगाः ॥ अवाति
रतं वसयस्य शोभा विंदतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ॥ पुवमेतानि दिविरो
चुनान्यग्निश्च सोमसकृत् अधतं ॥ पुवं सिंघं रक्षि शस्तेरवद्या
दग्नीषोमा वसुं चतं गृहीतान् ॥ आन्यं दिवो मातरिश्वा जभाशम
थ्रादयं परिश्ये नो अद्रेः ॥ अग्नीषोमा ब्रह्मणा वा वृधानोरुं युशा
यचक्रथुरुलोकं ॥ २८ ॥ अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हव्यं
तं वृषणा जुषेथां ॥ सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथाधतं यजमा

॥ ७८ ॥

नायशं योः ॥ यो अग्नीषोमा हविषा सपुयं दिव्यं दीचामनसा योष्टते
न ॥ तस्य व्रतं रक्षतं पातमं ह सो विरोजनायमहिनामयच्छतं ॥ अग्नी
षोमा सवेदसा सहतीवनतं गिरः ॥ स देवत्रा बभूवथुः ॥ अग्नीषोमा
वृनेवां यो वां घृतेन दाशति ॥ तस्मै दीदयतं वृहत् ॥ अग्नीषोमा वि
मानि नो पुवं हव्यं जुजोषतं ॥ अयातमुपनः सन्वा ॥ अग्नीषोमा पि
एतमर्वतो न ॥ आप्यायंता मुस्त्रिया हव्यं रुदः ॥ अस्मे बलानि मृ
द्यवस्तु धतं कणुतं नो ॥ अध्वरं शुष्टि मंतं ॥ २९ ॥ इमं स्तोममहं
तेजातवेदसे रथमिव संमहे मामनीषया ॥ अद्रहि नः प्रमति
रस्य संसद्यते सरव्ये मारिषामा वयंतवा ॥ यस्मे लमायजसे ससा

सं. प्र.

धसत्तर्वाक्षेति ह धते सुवीर्यं सत्त्वाग्ने नमो सं हतिरग्ने ॥ ३ ॥
केमत्वा समिधं साधया धियुस्त्वे देवा ह विरदं साकुतं ॥ ४ ॥
स्य आवहता न्यु ३३ मग्ने ॥ ५ ॥ सरामे धीं रुणवामा हवीषिते चितयं
तः पर्वणा पर्वणा वयं ॥ जीवा त्वे प्रतरं साधया धियो मग्ने ॥ ६ ॥ विशां
गोपा ॥ अस्य वरं तिजं तवोद्दिप श्रव्य दुत चतुष्पद कुभिः ॥ ७ ॥ चि
त्रः प्रकेतः उषसो महो ॥ अस्य मग्ने ॥ ८ ॥ ॥ ९ ॥ लम ध्वर्यु रूत होता सि
धुर्व्यः प्रशास्ता पोता जुनुषा पुरोहितः ॥ विश्वा विद्वाः ॥ आर्त्ति
ज्याधीरपुष्यस्य मग्ने ॥ यो विश्वतः सुप्रतीकः सदुः सिद्धरेचि
त्संतति हिवातिरोचसे ॥ रात्र्या श्विदंधो ॥ अतिदेव पश्य सग्ने ॥

॥ १० ॥

पूर्वी देवा भवतु सु च तोरथो स्मा कं शंसो अभ्यस्तु दूढ्यः ॥ तदा जा
नीतो तपुष्यता वचो मग्ने ॥ वधैर्दुः शंसो अपदूढ्यो जहि दूरे वा ये
अंतिवा केचिदग्निः ॥ अथायुज्ञाय गण ते सुगं रूध्य मग्ने ॥
यदयु कथा अरुणा रोहितारथे वा तज्जता वृषभस्येव ते रवः ॥
आदि न्वसि वनि नो धूमकेतुना मग्ने ॥ ३५ ॥ अधस्वना दुत बिभ्युः
पतत्रिणो द्रप्सा यत्ते यवसा दो व्य स्थिरन् ॥ सुगंतते तावकेभ्यो
रथेभ्यो मग्ने ॥ अयं मित्रस्य वरुणस्य धाय सेवया तां मरुतां ह
को अद्भुतः ॥ मृका सुनो भस्त्रेण मनः पुनरग्ने ॥ देवो देवा

स. प्र.

नामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वस्त्रनामसि चारु रध्वरे ॥ शर्मत्स्याम
तव सुप्रथस्तमे गे ॥ तत्ते भद्रं यत्समिद्धस्वेदमे सोमा हुतो ज
रसे मळयत्तमः ॥ दधासिरत्ने इविणं च दधुवने ॥ यस्मै त्वं
सुद्रविणो ददाशो नागास्त्रमदिते सर्वताता ॥ यं भद्रेण शवसा
चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम ॥ स त्वमग्ने सोम गत्वस्य
विहानस्माकुमायुः प्रतिरेह देव ॥ तन्नो मित्रो वरुणो मामहं
तामदितिः सिंधुः एषिवी उत द्यौः ॥ ३२ ॥ इति प्रथमाष्टके षष्ठा
ध्यायः ॥ हरिः ॐ म ॥ देविरूपे चरतः स्वर्गं अन्त्यान्वावत्समु

॥ ८० ॥

पथापयेते ॥ हरिरन्यस्यां भवति स्वधावान्शुकोऽन्यस्यां ददशो सुव
चीः ॥ दशो मंलेषु जेनयंतु गभर्मते दशो युर्वतयो विभ्रतं ॥ तिग्मानीकं
स्वयं शसं जनेषु विरोचमानं परिधीनयंति ॥ त्रीणि जाना परिभूषं
३ सस्य समुक्तेऽएकं दिव्येकमुष्ण ॥ पूर्वामनुप्रदिशं पार्थिवानामुत्तु
प्रशासु द्विदधा वनुष्टु ॥ कः इमं वो निण्यमाचिकेत वत्सो मातृजं
नयतस्वधाभिः ॥ बद्धीनां गमोऽपसा मुपस्यामहा न्कविर्नि
श्वरति स्वधावान् ॥ आविष्ट्यो वर्द्धते चारु रासु जित्स्नाना मूर्ध्वः
स्वयं शाऽउपस्थे ॥ उभे लघुर्वभ्यतुर्जायमाना सती चीसिंहं

सं. ३

प्रति जोषयेते ॥ १॥ उक्तेषु देजोषयेते न मेने गावो न वाश्राः उपतस्थुरेवैः ॥
सदक्षाणां दक्षापतिर्वैभूवां जंतियं दक्षिणतो हविर्भिः ॥ उद्यं यमी तिस
वितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीमः कंजन ॥ उष्ट्रक मत्क मजते सिम
स्मान्नवा मो तभ्यो वसना जहाति ॥ तेषं रूपं कणुत उत्तरं यत्संष्टं वा
नः सद्ने गोभिरद्भिः ॥ कविर्बुधं परिमर्त्यते धीः सा देवता ता स
मिति वैभूव ॥ उरुते जयः पर्यति बुधं विरोचमाने महिषस्य धाम ॥
विश्वेभिरने स्य यशोभिरिहो देव्येभिः पायुभिः पात्यमान् ॥
धन्व ह्येतः कणुते गातु मूर्तिं शुक्रै रूर्मिभिरभि नक्षति क्षां ॥ विश्वा ॥ ८९ ॥

सना विजठरेषु धत्ते तर्न वा सुचरति प्रसूषु ॥ एवानेऽजने समिधा
वृधानो रेवसा वकुश्रवसे विसाहि ॥ तन्नो मित्रावरुणो मातहता म
दितिः सिंधुः पृथिवीऽनुतपोः ॥ २॥ स प्रूनथा सरसा जायमानः स
घः काव्यानि वक धत्त विश्वा ॥ आपश्च मित्रं धिषणा च सा धन्वे
वाऽअग्निं धारयं द्रविणोदां ॥ स सर्वयानि विदा कव्यता योरिमाः
प्रजाऽअजनय नमन्नां ॥ विवस्वता चक्षसा घामपश्च देवाः ॥ त
मीकत प्रथमं यज्ञसा धं विवाऽआरीराहुत मंजसान् ॥ पुर्जः पुत्रं
भरतं स प्रदानुं देवाः ॥ समात रिश्वा पुरुवारपुष्टिर्विदद्गुतन

शायस्वर्वित ॥ विशांगो राजनिता रोदस्यो देवा ॥ नक्तोषासावर्णमा मेम्या
 ने धापयेते शिशु मेक समीची ॥ यावास्ता माह्वमोऽजंतर्विस्तानि दे
 वा ॥ २ ॥ रायो बुध्नः संगमनो वस्तनां यस्तस्य केतु मेन्मसाधने विः ॥
 अमृतत्वं रक्षमाणसऽ एनं देवा ॥ नृच पुराच सदन रयीणां जा
 तस्य च जायमानस्य च क्षां ॥ सतश्म गोपां सवतश्च कर्तरे देवा ॥
 द्रविणो दाद्रविणसस्तु रस्य द्रविणो दाः सनरस्य प्रयसत् ॥ द्रवि
 णो दा विरि रवती मिषं नो द्र ॥ विणो दारा सने दीर्घमायुः ॥ एवानोऽ
 अग्ने समिधा वृधानो रेव स्याविक्र श्रवसे विष्वा हि ॥ तन्नो मित्राव

८२

रुणो ॥ ४ ॥ अपनः शोभु च दधमग्ने शुशुग्यारयि ॥ अपनः शोभु च दधं सु
 क्षेत्रिया सुगातु यावसूया च यजामहे ॥ अपनः ॥ प्रयद्दिष्ट एषा प्राप्ता का
 सश्च सूरयः ॥ अपनः ॥ प्रयत्ते अग्ने सूरयो जाये महि प्रते वयं ॥ अपनः ॥ प्र
 यदग्नेः सह स्वतो विश्वतो यंति भानवः ॥ अपनः ॥ त्वं हि विश्वतो मुख विश्व
 तः परिभूरसि ॥ अपनः ॥ द्विषो नो विश्वतो मुखति नावे वपारय ॥ अप
 नः ॥ सनः सिंधुमिव नावयाति पर्षा स्वस्तये ॥ अपनः ॥ ५ ॥ वैश्वानर
 स्य सुमनो स्यामरा जाहि वं भुवनानां मभि श्रीः ॥ इतो जातो विश्वमिदं वि
 चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ॥ एषो दिवि एषो अग्निः एषि व्या एषो वि

सं. ५.

श्रुवा ओषधीराविवेशा ॥ वैश्वानरः सहसा एष्टो अग्निः स नो दिवा सरिषः पातु
नक्त ॥ वैश्वानरतवत्सत्यम स्त्वस्मान्नायो मघवानः स चंता ॥ तन्नो ॥ ६ ॥
जातवेदसे सु न वाम सोम मराती यतो निदहाति वेदः ॥ स नः पर्षदति दुर्गाणि
विश्वानावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः ॥ ७ ॥ स यो वृषा वृष्येभिः समो काम हो दि
वः पृथिव्या श्वसमाट ॥ सती न सत्याह व्योभरेषु मरुत्वान्ना भवत्विंश्रु
ती ॥ यस्या नाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे व न हा शुभो अस्ति ॥ वृषतमः
सखिभिः स्वभिरेवैर्मरु ॥ दिवो न युस्परे त सो दु पानाः पंथा सो यंति रा
वसा परीताः ॥ तरेद्वषाः सा सहिः पोंस्येभिर्मरु ॥ सो अंगिरो भिरंगिर

६३

स्तमो भूदृष्टा वृषभिः सरिषभिः सर्वा स न ॥ ऋग्मिभिः रुग्मी गातुभिर्ज्येष्ठो मरु ॥
स सूनुभिर्न रुद्रेभिः रुद्रानृषा हो सा स हो अग्नित्रान् ॥ सनीवेभिः श्रवस्या
नितूवे न्मरु ॥ ८ ॥ समनुमीः समेद नस्य कर्तो स्मा केभिर्नभिः सूर्य स न त ॥ अ
स्मि न ह त्सत्यतिः पुरु हूता मरु ॥ तमूल योरण यु न्मरु सा तो तं सै स्य क्षित म
यः कृण्वे त्रो ॥ स विश्वस्य कुरुण स्येराः एको मरु ॥ तम सुत राव स धुस
वेषु नरो न र म व सेत धना य ॥ सोऽ अ धे चि त्तम सिज्यो निर्वि द न्मरु ॥ स स
व्येन य म ति प्रा ध त श्रि त्स द क्षिणे स गृभीता कृतानि ॥ सकीरिणा चित्स नि
ता धना नि मरु ॥ स ग्रामेभिः सानिता सरथेभिर्वि दे विश्वाभिः कृष्टिभि
र्वै ॥ स पोंस्येभिराभि भर रा स्ती मरु ॥ ९ ॥ स जामिभिर्यत्स मना ति

सं. १.

माहेजाभिभिर्वाधुरुहृतः एवैः॥अपांतोकस्यतनयस्यजेषेमरु॥सर्वज्वभ
हस्यहाभीमधुयः सहस्रचेताःवातनीयः॥चम्रीषानरावसापाच
जयोमरु॥तस्यवज्रःकंदतिस्मत्स्वर्षादिवोनलेषोरवधःशिमीवान्॥
तंसचंतेसनयस्तं धनानिमरु॥यस्याजस्त्रावसामानमुक्थं परिभुज
द्रोदसीविश्वतःसी॥सपारिषत्कृतुभिर्मंदसानोमरु॥नयस्यदेवादेवता
नमर्त्ताःआपश्चनरावसोःअंतमापुः॥सप्ररिकात्वक्षसाक्ष्मोदिवश्चम
रुत्वा॥१०॥रोहिण्यावासुमदंभुर्लामीधुक्षारायः॥अश्वस्य॥वषण्वं
तंविभ्रतीधूर्धुरथंमंदाचिकेतनाहुषीषुविभु॥एतत्त्यक्तःइंद्रव्याःउक्थं
वर्षागिराःअभिगणंतिराधः॥अश्वःप्रदिभिरंबरीषःसहदेवोप

॥८४॥

यमानःसुगधाः॥दस्यन्धिम्यश्वपुरुहृतएवैहत्वापृथिव्यांशार्वानिबहून्॥स
नशेचंसखिभिःश्वित्येभिःसनत्सूर्यमनंदपःभुवज्रः॥विश्वोहंद्रोअधि
वक्तानोअस्वपरिहृताःसनुयामवाजं॥तन्नो॥११॥प्रमंदिनेपितुमदर्च
तावचोयःरुह्यगर्भानिरहन्रजिम्बना॥अवस्यवोरषण्वंवज्रदक्षिणंम
रुत्वंतंसख्यायहवामहे॥योयंसंजाहृषाणेनमन्युनायःशंबरंयोअहन्मि
प्रुमव्रतं॥इंद्रोयःशुक्लमुष्पन्यावणधूरु॥यस्यधावापृथिवीयोस्यंम
हस्यव्रतेवरुणोयस्यसूर्यः॥यस्यंद्रस्यसिंधवःसश्वतिव्रतंमरु॥यो
अश्वानांयोगवांगोपतिर्वशीयआरितःकर्मणिकर्मणिस्मिः॥वीका

सं. प्र.

श्रिदिंदोयोऽसु न्यतोवधोमरु॥योविश्वस्यजगतः प्राणतस्यतियोऽबल
नेप्रथमोगाऽविंदत॥इंदोयोदस्यंरधरांश्रवातिरन्तरु॥यःश्रूरभिहयो
यश्वभीरुभिर्योधावर्द्धिहयतेयश्वजिग्युभिः॥इंदंयंविश्वाशुवेनाभिस
दधुर्मरु॥१२॥रुद्राणांमैतिप्रदिवाविचक्षणांरुद्रेभिर्योषां॥तनुते
एषुजयः॥इंदमनीषाश्रभ्यचंतिश्रुतंमरु॥यदामरुतःपरमेसधस्य
यदोवमेवजनैमादयासे॥अतःप्रायासध्वरंनोअछायायाहविश्व
रुमासत्यराधः॥त्वायेद्रुसोमंसुषुमासुदक्षत्वायाहविश्वरुमाअ
लवाहः॥अधानियुतःसगणामरुद्रिरस्मिन्यज्ञेवर्हिषिमादयस्व॥

॥८५॥

मादयस्वहृदिभिर्येतःइंदविष्यस्वशिष्टेविस्तजस्वधेने॥आत्मासु
शिप्रुहरयोवहंतृचाहव्यानिप्रतिनोऽनुषस्व॥मरुत्तोत्रस्यवज
नेस्यगोपावयमिंदेणसनुयामुवाजं॥तन्नो॥१३॥इमातेधियं
प्रभरेमहोमहीमस्यस्तोत्रेधिषणायत्तः॥आवजे॥तनुस्तवेव
प्रसवेवसासहिमिंदेदेवासः॥रावसामहंनु॥अस्यप्रवोद
द्यःसुतविभ्रतिद्यावाक्षामाष्टशिवीदत्रतिवपुः॥अस्मेस्तयो
चंद्रमसाभिबक्षेऽश्रुकमिंद्रचरनोवितर्त्तुरं॥तस्मारयमघ
वन्प्रावसातयेजेत्रयेने॥अनुमदामसंगमे॥आजानःइंदम
नसापुरुषुतत्वायज्ञोमघवंचर्मयचनः॥वयजयेमत्तयायु

सं. प्र.

जावतमस्माकमंत्रा सुहवाभरेभरे॥ अस्मभ्यमिदं वरिवः सुगं क
धिप्रदात्रेणामघवन्धमा रुज॥ नानाहिस्वाहवमानाजगाऽइमे
धनानांधर्त्तरवसाविपुन्यवः॥ अस्माकं स्मारयमातिष्ठसातये
जेजुंहीइनिष्ठतं मनस्तव॥ १४॥ गो जितावाहः अमितकलुः सि
मः कर्मकर्मस्तुतमृतिः खजंकरः॥ अकल्पऽइदं प्रतिमानमो
जसाथाजना विदुयंते सिषासवः॥ उत्तेनातानमघवन्धुचम
यसुऽउत्ताहस्त्रादिरिचेकृष्टिषुश्रवः॥ अमात्रं त्वधिषणाति
लिषेमुखधावृत्राणि जिघ्रसेपु रेदर॥ त्रिविष्टिधातुप्रतिमा
नमोजसस्ति स्तोत्रमीर्नपतेत्रीणिरोचना॥ अतीदं विश्वं भुव

॥ ८६ ॥

नंववक्षिथानात्रु रिंदतनुषासनादसि॥ लांदेवेपुप्रथमं हवामहे त्वं वफरु
एतनासुसासहिः॥ सेमनेः कारुमुपमनुमुद्रिदमिद्रः कणोतुप्रसवेरथ
पुरः॥ त्वं जिग्युनधनारु रोधियासंवाजामघवन्धुहस्तुच॥ त्वामुम
मवसे संशिरीमस्यथानऽइदं हवनेषुचोदय॥ विश्वाहं द्रोऽअधिव
क्तानोऽअस्वपरिहृताः सनुयामुवाजे॥ तन्नो॥ १५॥ तत्तऽइंद्रियं प
रमंपराचैरधारयते कवयः पुरेदं॥ क्षमेदमन्यद्विष्यं न्यदस्यसमी
एच्यते समनेवकेतुः॥ सधारयस्त्वधिनीपुप्रथमवजेण हस्तानिर
पः ससर्ज॥ अहन्तस्मिन्नद्रौ हिणव्यहन्त्यं समघवारावीणिः॥ स
जातमर्माश्रुदधानऽओजः पुरोविस्तिदन्नचरद्दिदासीः॥ विद्वान्व

गणे सयदः

जिंदस्यवेहेतिमस्यायेसहोवर्धयाधुमनिमिंद्र॥तदनुपेमानुपेमायुगानि
 कीर्त्तयेममघवानामबिस्वत्॥उपप्रयदस्यरसायवजीयद्रसुनुःश्रवस
 नामदधे॥तदस्यदंपर्यताभरिपुंश्रदिंद्रस्यधत्तनवीर्यीय॥सगाऽ
 अविंद्रसोऽअविंद्रदध्यात्सऽओषधीःसोऽअपःसवनानि॥१६॥स्त
 रिक्मणेरुषसायवृक्षेससशुभायसुनवामसोमं॥यऽआदस्याप
 रिपुंशीवृश्रोम्यज्वनो॥विमजन्नेतिवेदः॥तदिंद्रमेववीर्यचकथ
 यत्ससंतवज्जेणाधोयोहि॥अनुत्तापलीहृषितंवयश्चविश्वदेवासाऽ
 अमदन्ननखा॥शुद्धुपिप्रंकुयवचत्रमिंद्रयदावधीर्विपुरःशोच
 रस्य॥तन्नो॥१७॥योनिर्हृद्रनिषदेऽअकारितमानिषीदस्या

नो नार्वा॥विमुच्यावयोवसाथाभ्यान्दोषावस्तोर्वहीयसःप्रपित्वे॥ओलेन
 रऽइंद्रमृतयेगुर्चिन्तात्सद्योऽअध्वनोजगम्यात्॥देवासांन्युदासस्य
 श्वमन्तेनऽआवक्षत्सुवितायवर्णा॥अवत्मनाभरतेकेतवेदाऽअवत्स
 नाभरतेफेनमुदन्॥स्त्रीरेणस्नातःकुयवस्ययोषेहतेतस्यातांप्रवणोनि
 फायाः॥युयोपनाभिरुपरस्यायोःप्रपूर्वाभित्तिरतेराष्टिश्वरः॥अजसी
 कुलिशीवीरपत्नीपयोहिन्वानाऽउदभिर्भरते॥प्रतियत्स्यानीथाहृदिंद्रस्या
 रोकोनाञ्जसदनंजानतीगात्॥अधस्मानोमघवन्चकृतादिन्मानोमघव
 निष्पपीपरादाः॥१८॥सत्वंनऽइंद्रसूर्येसोऽअश्वनागास्तऽआपान
 जीवरांसे॥मातरांभुजमारीरिषेनःश्रद्धितंतेमहतऽइंद्रियाय॥अथा

सं. प्र.

मन्येऽश्रतेऽस्माऽअधायिषाचोरस्वमहतेधनाय॥ मानोऽश्रुतेपुरुहू
तयोनाविंदुस्तुप्यधोवयऽआसुतिंदाः॥ मानोवधीरिंदुमापरादामानः
प्रियाभोजनानिप्रमोषीः॥ आंउमानोमघवच्छक्रनिर्मेन्मानःपात्राभे
सहजानुषाणि॥ अवाजिःहिसोमकामंलाहुरयंसुतस्तस्यपिबामदाय॥
उरुव्यवाजठरऽआवृषस्वपितेवनःश्रुणुहिहयमानः॥१९॥ चंद्रमाऽअ
क्वंशतरासुपुर्णोधावतेदिवि॥ नवोहिरण्यनेमयःपदंविंदेतिविद्युतोवि
त्तंमेऽअस्यरोदसी॥ अर्थमिहाऽउऽअर्थिनऽआजायापुवतेपति॥ लुजा
तेवृष्णं पयःपरिदायरसंदुहेवित्तं॥ मोषुदेवाऽअदःस्वश्रवपादिदि
नस्परि॥ मासोम्यस्यशंभुवःश्रुनेभूमकदावनवित्तं॥ युत्तरणम्यव ॥२०॥

यंसतदूतोविबोचति॥ कृत्तुतंपूर्व्यागतंकस्तदिभर्तिनूतनो
वित्तं॥ अमीयेदेवास्तन्नत्रिप्रायेचनेदिवः॥ कदंक्रुतंकदन्त
तंकृत्तावआहुतिर्वित्तं॥२०॥ कदंक्रुतस्यधर्णसिकदरुण
स्यचक्षुण॥ कदर्यंभोमहस्पथातिक्रामेमदूद्योवित्तं॥ अ
हंसोअस्मियःपुरासुतेवदामिकानिचित॥ तंमाव्यंत्याधो
हकोनतच्छजंमृगंवित्तं॥ संमातपंत्यमितःसपत्नीरिवपरी
वः॥ मूषोनमिश्राव्यदंतिमाध्यःस्तोतारंतेशीतक्रुतोवित्तं॥
अमीयेसप्तरश्मयस्तत्रामेनाभिरातता॥ त्रितस्तददास्यस

सं. प्र.

जामिहाय रेभति वित्तं ॥ अमीये पंचोक्षगोमध्ये तस्युर्महोदिवः ॥
देवज्ञानुप्रवाच्ये सध्रीचीनानिवाहनुर्वित्तं ॥ २१ ॥ सुपर्णा एतआ
सते मध्य आरोधने दिवः ॥ ते सेधंति पशोरकं तरंतं यका तीरपो
वित्तं ॥ न व्यंत दुक्थं हितं देवासः सुप्रवाचनं ॥ क्रुतमर्षेति सिंधवः
सत्यं तातानुसूयो वित्तं ॥ अग्नेतवत्य दुक्थं देवेषु स्याथं ॥ सनः सु
तो मनुष्यदेवान्यक्षि विदुष्टो वित्तं ॥ सतो होता मनुष्यदा देवोऽ
अष्टा विदुष्टः ॥ अग्निर्हव्या सुषुदति देवो देवेषु मेधिरो वित्तं ॥
ब्रह्मा ब्रह्मोति वरुणो गातु विदंतमीमहे ॥ व्यूर्जोति हृदा मतिं न व्यो

॥ ८८ ॥

जायता मृतं वित्तं ॥ २२ ॥ असौ यः पंथा आदि स्योदिविप्रवाच्यं ह
तः ॥ न स देवा अति क्रमे तं मर्त्ता सो न पश्यथ वित्तं ॥ त्रितः कूपे वहि
तो देवा न्देवतः कुतये ॥ तद्युश्चावह हस्यतिः हृण्वन्तं हृणा दुरु वित्तं
॥ अरुणो मा स्रद्धकः पथायंतं ददर्श हि ॥ उज्जिहीते निचाय्यात
एव दृष्ट्या मयी वित्तं ॥ एनां गृषेण वयमिद्रवंतो क्षिप्या मरुजने स
र्ववीराः ॥ तन्नो मित्रो ॥ २३ ॥ इंद्रं मित्रं वरुणमग्निं मृतये मारुतं श
र्द्धो अदितिं हवामहे ॥ रथं न दुर्गा हसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अं
हसो निष्पिपत्तेन ॥ त आदित्या आगता सर्वतातये भूत देवा रत्रत

सं-प्र- येषु शंभुवः॥ रथन्०॥ अवंतुनः पितरः सुप्रवाचना उत्तदेवी देवपुत्रे
 क्रतारथा॥ रथन्०॥ नरा शंसवाजिनं वाजयन्ति ह श्रुयहीरं पूषणं सुम
 शमहे॥ रथन्०॥ बृहस्पते सदमिन्नः सुगं वधि शं यो र्य ते मनुर्हितं तदी
 महे॥ रथन्०॥ इंद्रकुत्सो ह ब्रह्मणं शची पति काटे निवाल् रुषिर
 ह दूतये॥ रथन्०॥ देवैर्नो देव्यदिति निर्पातु देवस्वाता त्रायताम
 प्रयुञ्जन्॥ तन्नो०॥ २४॥ यज्ञो देवानां प्रत्येति सुमन्मादित्या सोम
 वताम कथं तः॥ आ वो र्वा ची सुमतिर्वहसा दं हो श्रिद्या वरिवो वित्त
 तसत्॥ उप नो देवा अवसागं मंलंगिरसां सामभिः स्तुयमानाः॥

॥९०॥

इंद्र इन्द्रियैर्भूतो मरुद्भि रादित्यैर्नो अदितिः शर्मयं सत्॥ तन्न इद्रस्त
 हरुणस्तदग्निस्तदर्यमा त सविता च नो ध्यात्॥ तन्नो०॥ २५॥ य इन्द्राग्नी
 चित्रतमो रथो वामसि विश्वानि भुवनानि चष्टे॥ तेनायातं सरयं तस्थि
 वांसाथा सोमस्य पिवतं सुतस्य॥ यावदिदं भुवनं विश्वमस्य रुच्यचाव
 रिमता गभीरं॥ तावां अयं पात वे सोमो अस्वरमिंद्राग्नीमनसे युव
 भ्यां॥ चक्राये हि सध्या इन्द्रा मभद्रं सध्री चीना ह ब्रह्मणा उत्तस्थः॥
 ताविंद्राग्नी सध्यां चानिषद्या ह्यः सोमस्य हृषणा ह वेशां॥ समि
 ङ्क्षुग्निश्चानजा नायतं सुचावर्हिरुति स्तिराणा॥ तीव्रैः सोमैः परि

सं. प्र.

विक्ते सिरुर्वा गें द्राग्नी सोमन साय यातं॥ या नौ द्राग्नी चरु शुक्ल र्या
णियानि रूपा ण्युत रष्ट्यानि॥ या वा प्रत्नानि सख्या शिवानि ते सिः सो
मस्य पिबतं सुतस्य॥ २६॥ यदत्र वं प्रथु मे वोरणा नो ३ यं सो मो असु
रै नो विहव्यः॥ तं स त्या भुद्धा मुभ्या हि यात मथा सोमस्य पिबतं सु
तस्य॥ यदि द्राग्नी मदथुं से दुरोणे य दुह्य निराजनि नायजत्रा॥ अ
तः परि वृषणा वा हि यात मथा॥ यदि द्राग्नी य दुषु तुर्व शेषु य दुह्य
षु नु षु कुरु षु स्थः॥ अतः परि॥ यदि द्राग्नी अव मस्यां ए शिव्यां म
ध्य मस्यां पर मस्यां मुतस्थः॥ अतः॥ यदि द्राग्नी पर मस्यां ए शिव्यां

॥९१॥

मध्य मस्यां मव म स्या मुतस्थः॥ अतः परि॥ यदि द्राग्नी दि विष्टो य ह
शिव्यां य सर्व ते वीषधी च्चु॥ अतः॥ यदि द्राग्नी उदिता सूर्यस्य
मध्ये दिवः स्वधया मा दयेथे॥ अतः॥ एवं द्राग्नी पयिवां सा सुतस्य वि
धास्मभ्यं संजयतं धनानि॥ तन्नो॥ २७॥ विह्यस्व्यं मन सावस्य
इच्छन्ति द्राग्नी ज्ञा स उत वा स जाता न॥ नान्या युव स्रमतिरस्ति मह्यं
स वां धियं वा जयंती मतक्षं॥ अश्वं हि भरि दावत्तरा वां विजामातु
रुत वा घा स्यात्तात्॥ अथा सोमस्य प्रयती युवभ्या मि द्राग्नी स्तोमं
जनयामिनव्यं॥ माछे धर र्मीरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीर

सं.प्र.

नृपछमानाः॥ इन्द्राग्निभ्यां कं रवणो म दंति ता ह्यद्री धिषणाया उपस्थे॥
युवाभ्यां देवी धिषणा म दाये द्राग्नी सो ममु शती सुनोति॥ तावन्धिना
भद्रहस्ता सुपाणी अधोवतं मधुना एडत मयु॥ युवाभिं द्राग्नी वसु
नो विभागे तवस्तमा शुश्रवरत्र हत्ये॥ ता वा सद्या बहि चि यज्ञे अ
स्मिन् वर्षणी मादयेथां सुतस्य॥ २८॥ प्रचर्षणिभ्यः एतना हवेषु
प्रष्टि व्यारि रिचाये दिवश्च॥ प्रसिंधुभ्यः प्रगिरिभ्यो महित्वा प्र
द्राग्नी विश्वा भुवना स्युन्या॥ आभरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मा इ
द्राग्नी अवतं शचीभिः॥ इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपितृभिः

॥५२॥

तरो न आसन्॥ पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता स्मा इन्द्राग्नी अवतं भरेषु॥ त नो मि
०॥ २९॥ ततं मेऽपस्तदुतायते पुनः स्वादि छाधीति रुचथाय न स्यते॥ अ
यं समुद्रः इह विश्वदेव्यः स्वाहा कृतस्य समुत्पन्नः कंभवः॥ आभोगयं प्र
यदि छंतः एतना पाकाः प्रां चो ममु के चिदापयः॥ सोधन्वना सश्वरितस्य
भूमना गच्छत सवितुर्दाभुषो गृहं॥ तत्स विता वो मत्तु लमा सुवदगो ह्यं यषु
वयंतः एतन॥ त्यं चि च मसमसुरस्य भक्षण मेकं संते मरुणुता चतुर्वयं॥
विष्टीरामी तरणित्वेन वाद्यतो मर्ता सः संतोऽमृतत्वमानशुः॥ सोधन्व
नाः कंभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समष्ट्यंतधीतिभिः॥ क्षेत्रमिव विममु
स्ते जनेनैः एकं पात्रमृभवो जेहमानं॥ उपस्तुता उपमं नाधमाना अभ

सं-प्र-

स्येषु भवः इच्छमानाः ॥ २॥ आ मनीषा मंत रिक्षस्य नभ्यः स्त्रुचे व एतं जुहवाम
विमना ॥ तरणिना ये पितु रस्य सुश्रिव रः क्रुभवो वाज मरु रुद्रि वोर जे ॥ ३
भुर्न इंद्रः शवसान वीणा न्धुव जे भिर्व सुभिर्व सुदै दिः ॥ युष्माकं देवाऽअवसा
हनि प्रिये ॥ भित्ति षे म ए सुती र सुन्व ता ॥ निश्च मे णऽ क्रुभवो गाम पित्रा त संवत्स
ना स्त ज ता मातरं पुनः ॥ सोध न्व ना सः स्वप स्य या नरो जित्री युवाना पितरा कं
पोत न ॥ वाजे भि नो वाज सा ता व वि द्यु भु माऽ इंद्र चित्र मा दधि राधः ॥ त न्नो मि
॥ २॥ त क्षु न्धं सु र तं वि द्यु ना प स स्त क्षु रु रीऽ इंद्र वा हा वृ ष ण्व स्त ॥ त क्षो वि न
त भ्या म म वो पु व द्य स्त क्षु न्व त्सा य मा त रं स वा पु व ॥ आ नो य त्तो य त क्ष त
ऽ क्रु भु म द्यः कृ त्वे द क्षा य सु प्र ज्ञा व ती मि धं ॥ य था क्ष या म स र्व वी र या वि द्या ॥ २३

तन्नः राक्षसधासथा सिंद्रियो ॥ आतक्षतसातिमस्मभ्यमभवः सातिरथा
यसातिमर्वते नरः ॥ सातिनो जैत्री संमहेत विश्व हाजा मिमजामि एतना
सुसक्षणिः ॥ क्रुभुक्षणिमिंद्र मा रु वऽ कृतयऽ क्रुभू न्व ज्ञा न्म रु तः सोमपीतये ॥
उभामित्रावरुणानूनमश्विनाते नो हि न्वंतु सातये धिये त्रिषे ॥ क्रुभुभरा
यसंक्षि शा तु सा तिं स म र्प जि ह्वा जोऽ अस्मोऽ अविष्टु ॥ त न्नो मि ॥ २॥ ई व
द्या वा ए थि वी पूर्व चि तये ग्नि धर्मं सुरु चं या म निष्टये ॥ या भिर्भरे कार मं
शाय जि न्व थ स्ता भि रू षुऽ कृ ति भि र श्वि ना ग तं ॥ यु वो द्वा ना य सु भराऽ
असश्वतो रथ मा त स्यु र्व च सं न मे त वे ॥ या भि र्धियो व थः क र्म निष्टये
ता भि नो यु वं ता सां दिव्य स्य प्र ता स ने वि शां क्ष य थोऽ अ म त स्य म भ्ना ॥

सं.प्र.

याभिर्वेनुमस्वविन्वथोनराताभिः॥याभिःपरिज्जातनयस्यमज्जनादिमाता
तूर्धतरणिर्विभूषति॥याभिस्त्रिमंतुरभवद्विचक्षणस्ताभिः॥याभिरिभंनिते
सितमद्यउददेनमेरयतंस्वदे॥याभिःकण्वप्रसिवासंतमावतंताभिः॥
याभिरंतकंसमानमारणेभुज्युयाभिरव्याधिभिर्जिज्जिन्वथुः॥याभिःकर्कपुं
य्यंजिन्वथस्ताभिः॥याभिःशुचंतिधनसांसुषंसदंतंतघर्ममोम्यावतंम
त्रये॥याभिःपृश्निगुंपुरुकुत्समावतंताभिः॥याभिःशचीभिर्विषणापराज
प्रांपंश्रोणंनक्षसएतवेकथः॥याभिर्वर्तिकांयसितामसुंचतंताभिः॥या
भिर्सिंधुंमधुमंतमसश्चतंवसिष्टंयाभिरजरावजिन्वतं॥याभिःकुत्सेशु
तयंनयमावतंताभिः॥याभिर्विषपत्नंभनसामथय्यंसहस्रमीह्म॥आजा

२४

वजिन्वतं॥याभिर्वेशमभ्यंप्रेणिमावतंताभिरूषु॥३४॥याभिःसुरानूओ
शिजायवणिजेदीर्घश्रवसेमधुकोशोअक्षरत॥वक्षीवंतंस्तोतारयाभिराव
तंताभिः॥याभीरसांशोदसोदःपिपिन्धुरनश्वंयाभीरथमावतंजिषे॥या
भिस्त्रिशोकउसियाउदाजतुताभिः॥याभिसूर्यपरियाथःपरावतिमथाता
रंक्षेत्रपत्येषावतं॥याभिर्विप्रंभरद्राजमावतंताभिरूषु॥याभिर्हामति मे
धिग्वंकशोजुवंदिवोदासंशंवरहस्यमावतं॥याभिःपूभिधेनसदस्युमावतं
ताभिः॥याभिर्वमंविपिपानमुपस्तुतंरुलियाभिर्वित्तजानिदुवस्यथः॥या
भिर्यश्वमुतपृथिमावतंताभिः॥३५॥याभिर्नराशयवेयाभिरत्रयेयाभिः
पुरासनंवेगतुमीषथुः॥याभिःशारीराजतंस्युमरत्रमयेताभिरूषु॥

सं. प्र.

याभिपठवो जठरस्य मज्जनाग्निर्नोदीदेच्चित्तद्वो जज्मन्ना॥ याभिः शर्यात
मवथो महाधनेताभिः॥ याभिः गिरो मनसानि रण्यथाग्रं गथो छे विवर
गो अर्णसः॥ याभिर्मतुं शूरमिवा समावतंताभिः॥ याभिः पत्नी विमदा
यन्युहथुराघवा याभिरुणी रशि क्षेतं॥ याभिः सुदा स ऊरुथुः सुदेव्यं ता
भिः॥ याभिः रांताती भवथो दहा सुषे भुज्यं याभिरवथो याभिरधिगु
श्राम्यावती सुभरा मृतस्तु भंताभिः॥ ३६॥ याभिः कुरा नुमसने
दुवस्थो जवयाभिर्युनो अवेत मावतं॥ मधुप्रियं भरथो यत्सर
झस्ताभिरुपु॥ याभिर्नरंगेषु युधं नृपासि क्षेत्रस्य सातात नयस्य

९५

जिन्वथः॥ याभीरथा अवथो याभिर्यतस्ताभिः॥ याभिः कुत्स मार्जुनेयं रा
तक्रतु प्रतुर्वरिति प्रचदभीतिमावतं॥ याभिर्धुसंति पुरुषंति मावतंताभिः॥
अप्रस्वती मश्विना वाच मस्मे हतं नो दस्या वृषणामनीषा॥ अघृत्येव से
निद्वये वा हृधे च नो भवतं वाजसातौ॥ युभिरक्तुभिः परिपात मस्मोनरि
हेभिरश्विना सो भगेभिः॥ तन्नो मित्रो वरुणो मामहंता मरितिः सिंधुः ए
धि वी उतयोः॥ ३७॥ ॥ इति प्रथमाष्टकं संहिता सप्तमोऽध्यायः॥ हरिहि
श्रीः॥ इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्चित्रः प्रकेतो अजनिष्टविभो॥
यथा प्रसूता सवितुः सवाय एवारा न्युषसे योनिमारेक॥ रुशद्वत्तारु

रातीश्वेत्यागादौरेगुसह्यासदनान्यस्याः॥ समानबंधुअमतेअनूचीद्यावाव
 र्णचरतआमिनाने॥ समानोअध्यास्वसोरनतस्तमन्यान्याचरतादेवशिष्टे॥
 नमेथेतेनतस्तुःसुमेकेनकोषासासमनसाविरूपे॥ भास्वतीनेत्रीसूनुता
 नामचेतिचित्राविदुरोनआवः॥ प्राप्याजगद्भुनोरायोअख्यदुषाअजी
 गर्भुवनानिविश्वा॥ जितुर्येचरितवेमघोन्याभोगयइष्टयेरायउत्वं॥
 दभंपश्यद्भुतर्वियाविचक्षुषाअजीगर्भुवनानिविश्वा॥ १॥ क्षत्रायत्वं
 अवसेत्वंमहीपारुष्येत्वंमर्यामिवत्वंमित्ये॥ विसदृशाजीविताभिप्रच
 क्षउषा॥ एषादिवौदुहिताप्रत्यदर्शित्युच्छंतीयुवतिःसुक्रवासाः॥ विश्व

९६

स्येशानापार्थिवस्यवस्वउषोअद्येहसुक्षगेव्युच्छ॥ परायतीनाम
 चेतिपाथआयतीनांप्रथमाशश्वतीनां॥ व्युच्छंतीजीवमुदीरयंत्यु
 षामृतंक्वचनबोधयंती॥ उषोयदग्निंसमिधेचकर्त्तवियदावश्च
 क्षसास्त्र्यस्य॥ यन्मानुषान्यक्ष्यमाणोअजीगस्तद्देवेषुचक्रषेभ
 तद्रमन्ः॥ क्रियात्यायसमयाभवतिपाव्युष्योअनूनव्युच्छा
 न्॥ अनुपूर्वाःसप्ततेवावशानाप्रदीध्यानाजोषमन्याक्षिरिति॥
 ॥ २॥ ईयुष्टेयैपर्वतरामपश्यन्व्युच्छंतीमुषसंमत्योसः॥ अस्मा
 क्षिरुनुप्रतिचक्ष्याक्षुदोतेयंतिचेअपरीपुपश्यान्॥ यावद्देव

सं. ५

षाः ऋतुपा ऋते जाः सुन्मावरी स्मृत ता ईरयंती॥ सुमंगली विव्रती दे
वतीति मिहा घोषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ॥ शुभ सुरोषा व्युवास देव्यो अद्य
देव्या बो मघोनी॥ अथो व्युच्छा दुत्तराः अनुद्य न जरा मता वरति स्वधा
क्षिः॥ व्यं॥ त्रिभिर्दिव आता स्वद्यौ दपक्ष्णानिर्णिजं देव्या वः॥
प्रबोधयं सरुणे क्षिरश्चै रोषा याति सुयुजा रथेन॥ आवहं तीपो व्यावा
यीणि चित्रं केतुं हणुते चे किताना॥ इयुषीणामुपमा शश्वती नो विभा
ती नो प्रथमोषा व्यश्चैत्॥ ३॥ उदीर्ध्वं जीवो असुर्न आगादप्रागात्त
मआज्योतिरेति॥ आरेक्यंथां यातवे सूर्यो यागन्मयत्र प्रतिरंत आ

॥६७॥

युः॥ स्यमना वा च उदियति वद्विस्तवानो रे भ उषसो विभातीः॥ अद्या
त दुच्छ गणते मघो न्यस्मे आयुर्निदिदिहि प्रजावत्॥ यागो मती रूपसः
सर्ववीर्य व्युच्छति दा उषे मर्त्या य॥ वायोरिव स्मृत ताना मुदके ता अश्वदा
अश्ववत्सो मसुता॥ माता देवाना मदिते रत्री के यज्ञस्य केतुर्हृती विभा
हि॥ प्रशस्तिरुद्ध ह्यणे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे॥ यच्चित्रम
न उषसो वहंती जाना यश शमाना यशद्वं॥ तन्नो॥ ४॥ इमारुद्राय
तव सेकपदिने क्षय दीराय प्रभराम हे मतीः॥ यथा शम सहिपदे च
तुष्यदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरं॥ एका नो रुद्रो तन्नो मयस्त

सं. प्र.

पि क्षयदीराय नमसा विधेमते ॥ यच्छं च योश्च मरु नुरा ये जे पि ता त द
श्या म त व रु द्र प्रणी ति षु ॥ अश्या म ते सु म ति दे व य ज्य या क्ष य दी र स्य
त व रु द्र मी दुः ॥ सु म्ना य नि दि शोऽ अस्मा क मा च रा रि ष वी र जु ह
वा म ते ह विः ॥ त्वे षं व यं रु द्रं य श सा धं वं कुं क वि म व से नि द्र या म हे ॥ आ
रेऽ अस्म दै व्यं हे षोऽ अ स्य तु सु म ति मि द्र य म स्या वृ णी म हे ॥ दि वो व
रा ह म रु षं क प र्दि नं त्वे षं रु पं न म सा नि द्र या म हे ॥ ह स्ते वि भ्र द्रे षु जा
वा र्या णि श र्म व र्म छ र्दि र स्म भ्यं यं स त् ॥ ५ ॥ इ दं पि त्रे म रु ता मु च्य ते
व चः स्वा दोः स्वा दी यो रु द्रा य व र्द्ध नं ॥ रा स्वा च नोऽ अ मृत म र्त्त षो

९८

जनं स्मने तो काय त न या य म ष ॥ मा नो म हां त मु त मा नोऽ अ र्भ कं मा नुऽ उ क्षं त
मु त मा नऽ उ क्षि त ॥ मा नो व धीः पि त रं मो त मा त रं मा नः प्रि या स्त न्वो रु द्र री रि ष
ः ॥ मा न स्तो के त न ये मा नऽ आ यो मा नो गो षु मा नोऽ अ श्वे षु री रि षः ॥ वी रा न्मा
नो रु द्र भ मि तो व धी र्ह वि षं तः स द मि त्वा रु वा म हे ॥ उ प ते स्तो मा न्य भु पाऽ
इ वा क रं रा स्वा पि त र्म रु तां सु म्म म स्मे ॥ भ द्रा हि ते सु म ति र्म ष य त्मा था व
य म वऽ इ ते वृ णी म हे ॥ आ रे तै गो घ्न मु त पू रु ष ध्नं क्ष य दी र सु म्म म स्मे तेऽ अ
स्तु ॥ म षा च नोऽ अ धि च ब्रू हि दे वा धा च नः श र्मे य छ र्दि व र्हीः ॥ अ वो चा
म न मोऽ अ स्माऽ अ व स्य वः शृ णो तु नो ह वं रु द्रो म रु तान् ॥ त न्नो ॥ ६ ॥
चि त्रं दे वा ना मु द गा द नी कं च क्षु मि त्र स्य व रु ण स्या ग्नेः ॥ आ प्रा द्या वा

सं. प्र.

एधि वीऽऽंतरिक्षं सूर्यऽऽत्मा जगतस्तस्थुः कश्च ॥ सूर्यो देवी मुष संरोच
मानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ॥ यत्रानरोद वयं तोयुगानि वितन्वते प्रति
भुद्राय भद्रं ॥ सद्राऽऽश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतग्वाऽऽनुमाद्यासः ॥
नमस्त्यंतो दिक् आपृष्टमस्थुः परिद्यावा एधि वीयंति सद्यः ॥ तत्सूर्यस्य
देवत्वं तन्महत्वं मध्याकर्तो विं तत्संजभा ॥ यदेद युक्त हरितः सुधस्था
दाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मे ॥ तन्मित्रस्य वरुणस्याभि चक्षे सूर्यो रूपं क
णुते द्यो रूपस्थे ॥ अनंतमन्य दुरादस्य पाजः कृष्णमन्य हरितः संभरति
॥ अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरं हसः पिष्टतानि रवद्यात् ॥ तन्नो ॥ ७ ॥
नासत्याभ्यां बर्हि रिव प्रवृजं स्तोमोऽइयम्यभि येव वातः ॥ यावर्षगा य

९९

विमदाय जायां सेना जुवान्य हतुरथेन ॥ वीरुपत्नभिराशु हेमभिर्वा देवानां
वाजुतिभिः शाशदाना ॥ तद्रासभो नासत्या सहस्रमाजो युमस्य प्रथने जि
गाय ॥ तुग्रो ह भुज्युमश्विनो दमेघे रथिन कश्चिन्मम वा अवाहाः ॥ तमूह्यु
नो भिरात्मन्यतीभिरं तरिक्षप्रुद्धिरपोदकाभिः ॥ तिस्रं क्षपस्त्रिहातिव्रज र
द्धिर्नासत्या भुज्युमूह्युः पतंगैः ॥ समुद्रस्य धन्वन्तार्द्रस्य पारे त्रिभीरथैः श
तपद्भिः षडश्वैः ॥ अनारंभणे तदवीरयेथामनास्थाने अग्रभणो समुद्रे ॥
यदश्विनार्जुह्युमस्तं शतारिचां नावमातस्त्रिवांसं ॥ ८ ॥ यमश्विना
ददयुश्चेतमश्वमपाश्वा यशश्चदित्वस्ति ॥ तद्वादां मंहिकीर्तेन्यं भूत्सु

सं. प्र.

होवाजीसदमिद्वयोऽर्थः॥युवंनरास्तुवतेपजिघा यकक्षीवतेअरदतंपुरंधि॥का
रोतराउफादश्वस्यरहःरातंकुंभाअसिंचतंसुरायाः॥हिमेनाग्निंप्रंसमवा
रयेथापितुमतीभूर्जमस्माअधत्त॥रुबीसेअनिमस्विनावनीतमुनीन्य
थुःसर्वगणंस्वस्ति॥परावतंनासत्यानुदेथामुच्चाबुधंचक्रथुर्जित्वां॥क्षर
न्नापोनपायनायरायेसहसायतष्यतेगोतमस्य॥जुजुरुषोनासत्योतवविप्रा
मुंचतंद्रापिमिवच्यवानाते॥प्रातिरतजहितस्यायुर्दस्मादित्यतिमहणुतकनी
ना॥५॥तद्द्वानराशस्यराध्यंचामिहिमन्नासत्यावरुथं॥यद्विद्वांसानिधि
मिवापरहमुदरीतादूपथुर्वंदनाय॥तद्द्वानरासनयेदंसउग्रमाविष्णो

१००

मितन्युतुर्नृसिं॥२५३॥हयन्मधाथर्वणोवामश्वस्यशीर्ष्ठाप्रयदीमुवाच॥अजो
हवीन्नासत्याकुरावांमहेयामन्युरुभुजापुरंधि॥श्रुतंतज्ञासुरिववघ्निसुत्याहिरण्य
हस्तमश्विनावदत्त॥ओस्तोवकस्यवर्तिकांमभीकेयुवंनरोमुमुक्तं॥उतोकवि
पुरुभुजायुवंहृत्पमाणमहणुतं॥विचक्षे॥चरित्रंहिवरिवाछेदिपर्णमाजारे
लस्यपरितक्मयायां॥सद्योजंघामायसीविष्पलायेधनेहितेसर्तवेप्रत्युध
त्तं॥१॥रातंमेषान्वकेचक्षदानमज्जाश्वंतपिताधचकार॥तस्माअक्षीना
सत्याविचक्षआधत्तंदस्माभिषजावनर्वन॥आवांरथंदुहितासूर्यस्यकार्ष्णवा
तिष्ठदर्वताजयंती॥विश्वेदेवाअन्वमन्यंतहस्तिःसमुप्रियानासत्यासवथे॥

नासत्या

सं. प्र.

यद्यातं दिवो दासा यवर्तिर्भरद्वाजायाश्चिना हयंता ॥ रेवदुवाह स च नोरथो वां वृषभ
श्च शिशुमारश्च युक्ता ॥ रयिं सुक्षत्रं स्वपुत्रमायुः सुवीर्यं नासत्या वहता ॥ आज
द्वावी समनसो पुवाजे स्मिरको भागं दधती मयातं ॥ परिविष्टं जाहुषं विश्वतः सी
सुगेभिर्नक्तमूहधूरजोभिः ॥ विभिंदु नाना सत्यारयेन विपर्वतां अजरयू
यातं ॥ ११ ॥ एकस्यावस्तोरावतरणाय वशमश्चिनासनये सहस्रा ॥ निरहतं
दुष्टुना इदं वंता एधुश्च वसो वषणावरातीः ॥ शरस्य चिदार्चकस्यावतादानीचा
दुच्चा चक्रधुः पातवेवाः ॥ शयवेचिन्ना सत्या शचीभिर्जसुरये सूर्यपिण्यथुर्गा ॥ १०९
अवस्यते सुवते हस्त्रियाय क्रज्यते नासत्या शचीभिः ॥ पशुं न नष्टमिव द

श्रीनाय विष्ठा पंदरथुर्विभक्ताय ॥ दशरात्रीरशिवे नानवयूनवनदं श्रथितमृष्वं
तः ॥ विप्रतं रेभमुदनिप्रवृत्तमुनिन्यथुः सोममिव सुवेण ॥ प्रवांसं स्पश्चिनाय
वोचमस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ॥ उत पश्य न श्रुवदीर्घमायुरस्तमिवे जिरिमाणं
जगम्या ॥ १२ ॥ मध्यः सोमस्याश्चिना मदाय प्रलोहोता विवासते वां ॥ बर्हिष्मतीरा
तिर्विश्रिता गीरिषायातं नासत्या पुवाजे ॥ यो वामश्चिना मनसो जवीयान्नथः
स्वश्चो विशाजिगति ॥ ये न गच्छथः सुरतो दुरोणं ते न नरावर्तिरस्मभ्यं यात ॥
अधि नरा वंदसः पांचजन्यमूवीसादत्रिमुंचथो गणेन ॥ मिनेता दस्यारशिवस्य
माया अनुपूर्ववषणा चोदयंता ॥ अश्वेन गृह्णमश्चिना दुरेवे क्रैषिनरा वषणा
रेभममु ॥ संतरिणीथो विप्रुतं सोभिर्नवो जूर्यति पूर्व्या सतानि ॥ सुषुवांसं

सं. प्र.

तनिर्कृतेरुपस्थे सूर्येन दस्वातमसि सिद्धिं यतं ॥ शुभे रुक्मं न दत्तं निरवातमु
दपथुरभिना वंदनाय ॥ १३ ॥ तद्दानरात्रां स्य पञ्जियेण कक्षीवताना सत्याप
स्मिन् ॥ शफादभ्यस्य वाजिनो जनायनातं कुंभोऽभिसिंचतं मधुना ॥ युवंन
रास्तुवते कृष्णियाय विष्णाप्यंददधु विभिनकाय ॥ घोषाये चित्तरत्नपददु
रोणे पातं नृपत्याऽभ्यभिना वदते ॥ युवंन्या वायुरुशतीमदत्तं मरुः क्षोण
स्याभिना कृष्णाय ॥ प्रवाच्यंत इषणा कृतं वायुना वदय अभ्यभिना ॥ अथ
तं ॥ पुरुवर्पा स्यभिना दधाना निवेदवऽरुधुराभुमभ्यं ॥ सहस्रसां वा
जिनमप्रतीत महिह नंश्रवस्यं १ तर्कं ॥ एतानि वांश्रवस्या सुदान् ब्रह्मा
गृधं सदनं रोदस्योः ॥ यद्वा पञ्चासोऽभ्यभिना हवतं वातमिषा च विदुषं च वाजं ॥

॥ १४ ॥ सुनोर्मनेनाभिना गणाना वा जं वि प्रायभुरणारदंता ॥ अगस्त्ये ब्रह्म
णा वा वृधना संविश्य लोना सत्यारिणीतं ॥ कुह्यां ता सुष्टुतिं काव्यस्य दिवो
नपाता वृषणा शयुत्रा ॥ हिरण्यस्येव कलशं निरवातमुदपथुर्दशमे अभि
नाहन ॥ युवंन्या नमश्चिना जरंतं पुनर्युवानं चक्रथुः राचीभिः ॥ युवोरथं दु
हितो सूर्यस्य सहस्रिया ना सत्यावणीत ॥ युवंन्या ययूर्यभिरेवैः पुनर्मन्या
वभवतं युवाना ॥ युवंन्या मर्णसो निः समुद्रादिभिरुहथुर्न जेभिरभ्यैः ॥ अ
जोहवीदश्चिना तोयोवां प्राक्तंः समुद्रमव्यधिर्जगन्वा ॥ निष्मूहथुः सु
युजारथे नमनो जवसा वृषणा स्वस्ति ॥ १५ ॥ अजोहवीदश्चिनावर्तिकावामा

सं. प्र.

स्तोयस्तीममुंचतंरुक्स्य॥विजयुषाययथुःसान्वदेत्तंविष्वाचोअहतंविषेण॥
रातंमेषान्चक्येभामहानंतमःप्रणीतमशिवेनवित्रा॥आक्षीन्नुज्जाश्वेअश्वि
नावधतंज्योतिरंधायचक्रथुर्विचक्षे॥शुनमंधायनरमकयत्सावकीरश्वि
नावधणानरेति॥जारःकनीनइवचक्षराननुज्जाश्वःरातमेकंचमेषान्॥म
हीवामूतिरश्विनामयोभूरुतस्मामंधिरुयासरिणीथः॥अथायुवामिदंय
त्पुरंधिरागच्छतंसीवृषणावबोभिः॥अर्धेनुरस्मात्सूर्यंविषक्तामपिचतं
रायवेअश्विनागां॥युवंशचीभिर्विमदायजायांन्यूहथुःपुरुमित्रस्ययोषां
॥१६॥यवंहृकेणाश्विनावपंतेषंदुहंतामनुषायदस्वा॥अनिदस्युवकुरे

१०३

अविपुलम

णाधमंतोरुत्योतिश्चक्रथुरार्योय॥आथर्वणायाश्विनादधीचेभ्यंशिरःप्रत्ये
रयतं॥सवांमधुप्रवोचदनायत्याष्टंयदस्त्रावपिकक्ष्यंवां॥सदाकवीसुमतिमाच
केवांविश्वाधियोअश्विनाप्रावतमे॥अस्मेरयिनासस्याहंतमपत्यसाचंशु
त्यंरराथां॥हिरण्यहस्तमश्विनारराणापुत्रंनरावधिमत्याजदत्तं॥त्रिधाहस्या
वंमश्विनाविकस्तमुज्जीवमऐरयतंसुदान्॥एतानिवामश्विनावीर्याणिप्रपू
व्याण्यायवोवोचन्॥अस्मद्वृण्वतोवृषणायुवभ्यांसुवीरासोविदथमावदम॥
॥१७॥आवांरथोअश्विनार्येनपत्वासुमकीकःसवांयात्वर्वा३॥योमर्त्यस्य
मनसोजवीयान्निबंधुरावृषणावातरंहाः॥त्रिवंधुरेणत्रिवतारथेनत्रिच

सं. प्र.

ऋणसुवतायातमर्वाक॥पिच्यतंगजिच्यतमर्वतो नोवर्दयतमश्विनावीरम
स्मे॥प्रवद्यामनासुवतारथेनदस्त्राविमंशृणुतंश्लोकमद्रेः॥किमंगवाप्रत्य
वर्तिंगमिष्टाहुर्विप्रासोअश्विनापुराजाः॥आवांश्येनासोअश्विनावहंतुरे
थेयुक्तासआशवःपतंगः॥येअसुरोदिव्यासो नगरधाअभिप्रयोनासयाव
हंति॥आवांरथंयुवतिस्तिष्ठदन्नजुष्टीनरादुहितासूर्यस्य॥परिवामश्ववपु
षःपतंगवयोवहंतुरुषाअभीके॥१८॥उदंदनमैरतंदंसनाभिरुद्रेभंदस्त्रा
वृषणाशचीभिः॥निष्टोयंपारयथःसमुद्रात्सुनश्च्यवानंचक्रथुर्युवाने॥
युवमत्रयेवनीतायतुसमूर्जमोमानमश्विनावधत्तं॥युवंकण्वायापिरिसा

सं. प्र.

युचक्षुःप्रत्यधत्तंसुष्टुतिंजुषाणा॥युवंधेनुंशयवेनाधितायापिच्यतम
श्विनापूर्व्याय॥अमुंचतंवर्तिकांमहसोनिःप्रतिजंघोविस्पलायाःअ
धत्तं॥युवंश्वेतंपेदवःइंद्रजुतमहिहर्नमश्विनादत्तमश्वं॥जोहूत्रमयो
ऽअभिभूतिमुग्रं सहस्रसो वृषणवीडुंगे॥तावांनरास्ववसेसुजा
ताहवामहेऽअश्विनानाधमानाः॥आनऽउपवसुमतारथेनगि
रोजुषाणासुविताययातं॥आश्वेनस्यजवसानूतनेनास्मेयातं
नासत्यासजोषाः॥हवेहिवामश्विनारातहव्यःशश्वत्तमायाऽउ
षसोव्युष्टो॥१९॥आवांरथंपुरुमायंमनोजुवंजीराश्वंयक्षिय

सं. प्र. ८ जीवसेहवे॥ सहस्रकेतुं वनिनंशतदसुंश्रुष्टीवानंवरिवोधामभिप्रयः॥ ३॥
 ध्वाधीतिः प्रत्यस्यप्रयामन्यधायिरास्मत्समयंतः आदिनाः॥ स्वदामिधु
 र्मेप्रति यंस्तुलयेऽआवाप्तुर्नानीरथमश्चिह्नं हत॥ संयन्मिधः पस्पधाना
 सोऽअगमतश्चमै मखाऽअमिताजायवोरणे॥ युवोरहप्रवणेचेकितोरथोयद
 श्विनावहयः सुरिमावरं॥ युवंधुज्युंभुरमाणंविमर्गतेस्वयुक्तिभिर्निवहतापि
 तृभ्यः॥ यासिष्टंवर्तिर्वेषणाविजेन्यं१ दिवोदासायमहिचेतिवामवः॥ युवो
 रश्विनावपुषेयुवाधुनंरथंवाणीयेमतुरस्यार्थं॥ आवां पतितं सरव्यायजगु
 षीयोषादणीतजेन्यायुवांपती॥ २॥ युवरेभंपरिपूतेरुस्यथोहिमेनधुमं प
 रितप्तमत्रये॥ युवंशयोरवसंपिपुधुर्गविप्रदीर्घेण वंदनस्तार्यायुषा॥ युवां द

नृनिर्कृतंजरण्ययारथंनदसाकरणासमिन्वथः॥ क्षेत्रादाविप्रंजनथोविपु
 प्रवामत्रविधुतेदंसनाभुवत्॥ अगच्छतंरूपमाणंपरावतिपितुः स्वस्यत्यजसानिवा
 धितं॥ स्वर्वतीरितुर्तृतीययोरहचिन्नाअभीकेअभवन्नभिष्टयः॥ उतस्यावांमधु
 मन्मक्षिकारपुन्रदेसोमस्योसिजोन्नवन्यति॥ युवंदधीचोमनुआविवासथो
 धाशिरःप्रतिवामश्च्यंवरत्॥ युवंपेदवेपुरुवारमश्विनास्पृधाश्चेतंतरुतारु
 वस्यथः॥ शर्यैरभिद्युंएतनासुदुष्टं चर्कंयमिंद्रमिवचर्षणीसह॥ २१॥ काराध
 द्वात्राश्विनायाकोवाजोषउभयोः॥ कथाविधात्यप्रचेताः॥ विद्वांसाविदुरः॥
 छेदविद्वानित्युपरोअचेताः॥ नृचिलुमर्तेअक्रौ॥ ताविद्वांसाहवामहवां
 तानोविद्वांसामन्नरोचेतमद्य॥ प्राचदयमानोयुवाकुः॥ विष्टामिपाक्या॥

सं. प्र.

नरे वाच्यवद्वतस्यादु तस्य दस्वा ॥ पातं च सस्य सोयवं चरभ्य सोनः ॥ प्रयाघोषे नरावा
णे नरो मेयया वै वायं जतिप जियो वां ॥ प्रेषयुने विद्वान् ॥ २२ ॥ श्रुतगायत्रंत कवा
नस्याहं विद्वि रिरभाश्चिना वां ॥ आशी शुभस्य तीदन् ॥ युवं ह्यास्तं महोरन्युवं वाय
निरतं सतं ॥ तानो वसु सुगोपा स्यातं पातं नो वका दपायोः ॥ आकस्मै धातमभ्य मि
त्रिणे नो मा कुत्रा नो गृहे भ्यो धेनवो गुः ॥ स्तना भुजो अग्नि श्वीः ॥ दुही यन्मि च धित
येयु वा कुशये च नो मिमीतं वा जवस्ये ॥ इषे च नो मिमीतं धेनु मस्ये ॥ अश्विनोरसनं
रथमनश्च वा जिनीवतोः ॥ तेनाहं भूरि वाकन ॥ अयं समह मा तं नृ स्याते जना अ
नु ॥ सोमपेयं सुखोरथः ॥ अधस्य प्रस्य निर्विदेतु जतश्चरे वतः ॥ उभा ता वसि
नश्यतः ॥ २३ ॥ कदि स्थानं पात्रं देवयतां भवद्विरो अंगिरसां तुरण्य न

दानं विशाः आहर्त्य स्योरु कं सतेऽअ चरयन्त मस्तं श्री रु द्वा सध
पुषाय द्भुवो जायद्विणं नरोगोः ॥ अनु स्वजां महिष भव क्षतत्रो
मेनामभ्यस्य परिमातरं गोः ॥ नक्षत्रवमरुणीः पूर्व्ये राट् तुरो वि
शाम गिरसा मनु द्यून् ॥ त ह्यदजं नियुतं तस्तं पद्यां चतुष्य देनया
यद्विपा दे ॥ अस्य मदस्वयं दाऽऽकृता यापी दतमुस्त्रियाणामनी
कं ॥ यः पुमर्गत्रिकु कुशनिवर्तदपद्रु होमानुषस्य दुरो वः ॥ तुभ्यं
पयो यो सितं वनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्य ॥ भुचियत्तरे कण
ऽऽयाय जंतं दुघायाः पयऽऽस्त्रियायाः ॥ २४ ॥ अधप्रजतैतुर
णिर्ममतं व्यस्याऽऽष सोन सरः ॥ इंदुर्ये भिराष्टस्वदुहव्यैः

सं. प्र.

सुवेणसिं सुदुवतरमिधाम॥ सिध्मायदुनधितिरपस्यात्सरो अधरेपरिरोधनागोः॥
यद्वप्रभासिहृ ॥ अनुचननविशेषाधिषेतुराय॥ अहामहोदिव आदोहरीइह
दुम्मासाहमरिरे धानउत्सं॥ हरियत्तेमंदिनंदुक्षन्धे गोरसमद्रिभिर्वाता
र्यो॥ लसत्पुसंप्रतिवर्तयोगोदिवो अश्मानमुपनीतमश्वा॥ कुत्सायप्रचपुरुह
तवन्नुल्लमनंतैः परियासिवधेः॥ पुरायत्सरास्तमसा अपीते स्तमद्रिव क
लिगंहेतिमस्य॥ सुहृत्स्यचित्परिहितंयदो जोदिवस्पृशिसुप्रथितं तदादः॥ २५॥
अनुलोमहीपाजसी अचक्रेयावाक्षामामरतामिंद्रकमेन॥ लं वत्रमारायानं
सिरासुमहोवजेणसिषपोवराहुं॥ लमिंद्रनर्यायां अवनृन्तिष्ठावातस्यसुयु
जोवहिष्ठान॥ यंतैका व्यउरा नामंदिनंरादचक्रां गभ्यंततक्षयज॥ लंसं

१०७

सं. प्र.

रितौरामयो नृभरश्चक्रमेतशो नायामि नृभरश्चक्रमेतशो नायामि नृभरश्चक्रमेतशो नायामि
कुर्त्तमवर्त्तयो यज्यन्॥ लं नोः अस्याः इदं हंणायाः पाहिवज्जिबोदुरिता
दप्रीके॥ प्रनोवाजोत्रथ्योः अश्वबुध्यानिषेयधिअवसेसूतताये॥ मासा
तेः अस्मत्सुमतिर्विदसं दोजप्रमहः समिषोवरंत॥ आनोभजमघवनो
धुर्योमंदिष्ठास्ते सधमादः स्यामा॥ २६॥ इतिप्रथमाष्टकेऽअष्टमोऽध्यायः
समाप्तः॥ श्रीरस्तु॥ शके ११९२ विरोधिरुतनामसंवत्सरे चैत्रवद्य
चतुर्दश्यां शरेतदिने कलंकरः इत्युपनामक कोउभट्टस्य पुस्तके
समाप्तः॥ श्रीमल्लारिमातंतउप्रसन्॥ भग्नएलीकटिग्री
वः॥ कष्टेनेलिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपालयेत्॥

१०८